

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Katedra genderových studií

Bc. Lucie Hradecká

(Ne)poslušná těla

**Fenomén pole dance a fitness
genderovou optikou**

Diplomová práce

Vedoucí práce: **Doc. Věra Sokolová, Ph.D.**

Praha 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že předkládanou práci jsem zpracovala samostatně a použila jen uvedenou literaturu a zdroje. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v repozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem.

V Praze dne 3. ledna 2014

Lucie Hradecká

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí své práce Doc. Věře Sokolové, Ph.D. za inspirativní vedení, přátelský přístup a mimořádnou trpělivost, jež projevovala po celý čas mého bakalářského a magisterského studia. Děkuji rovněž účastnicím výzkumu za důvěru a ochotu sdílet se mnou své postoje k pole dance a fitness a souvisejícím tématům. Velké díky patří mým nejbližším, zejména M. K., za jejich podporu v nelehkých chvílích studia.

Obsah

ABSTRAKT	6
1. ÚVOD	6
1.1 Předmluva	6
1.2. Představení struktury práce.....	8
1.3. Limity a možnosti vlastní pozicionality.....	10
1.3.1. Politika lokace.....	10
1.3.2. Reflexe vlastní pozicionality.....	11
1.3.2.1. Definice vlastní percepce <i>feministického</i> výzkumu.....	17
1.4. Poznámka k jazyku a terminologii.....	18
1.5. Poznámka k formální podobě práce.....	20
2. TEORETICKÁ ČÁST	22
2.1. Fenomén pole dance a fitness	22
2.1.1. Mallakhamb a „Chinese Pole“	22
2.1.2. Z cirkusu do strip baru	24
2.1.3. Ze strip baru na Olympiádu.....	25
2.1.4. Názvosloví.....	26
2.2. Stav výzkumu	28
2.2.1. Mainstreamizace sexuálního průmyslu	28
2.2.1.1. Sexuální osvobození žen, anebo past „falešného vědomí“?.....	29
2.2.1.2. Komplexita a kontradikčnost.....	31
2.2.3. Účast žen ve sportu	32
2.3. Teoretické zakotvení práce	33
2.3.1. Feministický poststrukturalismus.....	33
2.3.2. Poslušná těla: od mučení po sebekázeň	33
2.3.3. Teorie performativního aktérství Judith Butler.....	36
2.3.4 Politika studu.....	37

2.3.5 Slut-shaming	41
3. PRAKTICKÁ ČÁST	43
3.1. Metody sběru dat	43
3.2. Zúčastněné pozorování	43
3.2.1. Reflexe postupů (1)	44
3.3. Rozhovor.....	47
3.3.1. Reflexe postupů (2)	48
3.3.2. Výzkumný soubor	48
3.3.3. Osnova otázek	49
3.3.4. Oslovení účastnic.....	51
3.3.5. Realizace rozhovorů	53
3.3.6. Přepis rozhovorů.....	56
3.4. Metoda analýzy dat.....	57
3.4.1. Poststrukturalní diskurzivní analýza	57
3.4.2. Návod na postup analýzy podle Carly Willig	58
3.5. Analýza dat	59
3.5.1. Prostředek osvobození	59
3.5.2. Prostředek utváření transgresivního těla	62
3.5.3. Pole dance jako regulérní sportovní disciplína	68
3.5.4. Pole dance jako prostředek sexuální exprese	71
3.5.5. Normativní proces, udržující tradiční pojetí maskulinity a femininity	75
3.6.6. Prostředek uměleckého vyjadřování	79
4. ZÁVĚR	81
5. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	83
6. PŘÍLOHA	90

ABSTRAKT

1. ÚVOD

1.1 Předmluva

S pole dance a fitness jsem se prvně podrobně seznámila v roce 2008 během svého pobytu ve Velké Británii. Do té doby jsem si v souvislosti s „tancem u tyče“ nedokázala představit nic jiného, než striptýzový či erotický klub a spoře oděné ženy předvádějící za úplatu jednoduché, tanečně stylizované lascivní pohyby přidržující se u toho tu a tam tyče. Tyč v této představě vlastně ani nehrála hlavní roli. Pohyby, které ženy předváděly, mohly podle mého tehdejšího dojmu provádět úplně stejně i v případě, kdyby se přitom přidržovaly čehokoli jiného – poličky, závěsu, barového pultu aj. Představa ženy nekonformního vzhledu, nebo dokonce muže či dítěte u tyče pro mě byla v této souvislosti nemyslitelná. Jak jsem se mohla později přesvědčit, nebyla jsem v tom sama. O pole dance/fitness neměl v mém okolí nikdo nejmenší potuchy. Při zmínce o „tanci u tyče“ si nikdo nedokázal představit, že by tuto činnost bylo možné provozovat i jinde, než ve striptýzových barech, natož někým jiným, než striptérkami, jejichž vzhled ve všech aspektech odpovídá panujícímú mytu krásy (Jarkovská, Navrátilová, 2004).

Ani v nejmenším jsem netušila, že by se mohlo jednat o akrobatickou disciplínu, vyžadující enormní množství fyzické síly a vytříbenou schopnost pohybového uměleckého projevu, otevřenou lidem nejrůznějšího věku a tělesné konstituce. O to větší bylo mé překvapení, když jsem v roce 2008 poprvé uviděla videozáznam vystoupení jedné britské tanečnice,¹ jejíž pětiminutová choreografie se téměř celou dobu odehrávala výhradně na tyči, místy až ve čtyřmetrové výšce. Dech beroucí triky a pozice, kterými jakoby popírala zemskou přitažlivost, mě fascinovaly o to víc, že její korpulentnější postava byla v rozporu s mojí zažitou představou atletického, fyzicky zdatného těla.² Sama tanečnice své video

¹ jejíž identita mi není známa, a jejíž vystoupení žel již není na internetu dostupné

² Nutno dodat, že moje tehdejší představa byla značně zkreslená už jen tím, že jsem se do té doby o sport absolutně nezajímala. Za sportovní jsem považovala výhradně takové tělo, jež odpovídalo těm, které jsem občas zahlédla v televizi, když část mé rodiny s (pro mě nepochopitelným) zálibením sledovala mítinky atletického seriálu Zlaté ligy – viz http://cs.wikipedia.org/wiki/Zlat%C3%A1_liga (cit. 12. prosince 2013). Tělo s výrazně vykreslenými svaly a minimem podkožního tuku; tělo, kterého není možné dosáhnout jinou cestou než prostřednictvím každodenního tréninku v kombinaci s konzumací speciální stravy a výživových doplňků; tělo odpovídající ideálu fyzické zdatnosti v systému „povinné tělesné způsobilosti“ (McRuer, 2012).

navíc komentovala tím, že se do doby, než před dvěma lety začala s pole dance, nevěnovala žádnému sportu ani tanci. Veškeré dovednosti si prý osvojila výhradně praktikováním „tance u tyče“. Tato informace ve mně okamžitě vzbudila ještě intenzivnější zájem. Vzhledem k tomu, že jsem do té doby sama taktéž neprovozovala žádný sport ani tanec, dával mi její příběh naději, že by si základy pole dance a fitness mohla sama osvojit.

Na počátku mého zájmu o fenomén pole dance a fitness stálo umění a příběh právě této tanečnice. V prvních měsících se jednalo o zájem čistě osobní – veškeré informace, jež jsem v té době o pole dance a fitness vyhledávala, souvisely s mým přáním si něco takového rovněž vyzkoušet a na živo vidět. Díky svému lačnění po informacích na toto téma jsem záhy zjistila, že stejnou cestou jako ona britská tanečnice se k pole dance/fitness dostala i řada dalších žen. Její příběh byl příkladem poměrně rozšířeného narativu, se kterým jsem se později měla možnost setkat ještě mnohokrát. Ostatně i já sama jsem jeho nositelkou. Součástí tohoto narativu jsou další dva důležité body, a sice zmínka o lásce (k tyči) na první pohled a zisk dříve absolutně nemyslitelné fyzické síly a kondice. Nápadně častý výskyt tohoto narativu mezi provozovatelkami pole dance/fitness a rezonance vlastní zkušenosti s příběhy mnoha dalších žen představovaly dva z hlavních momentů,³ jež podnítily můj zájem o tento fenomén na výzkumné úrovni.

V době, kdy jsem si začala klást otázku, proč ženy pole dance/fitness provozují, resp. co stojí za exponenciálně rostoucí oblibou této činnosti mezi ženami, vyvstávala mi na myslí dnes již klasická studie „Čtení romancí: ženy, patriarchát a populární kultura“ americké feministky Janice Radway (Radway, [1984] 2007). Radway se ve své studii zabývala *podobnou* problematikou – kladla si otázkou, proč ženy čtou romance? Onu podobnost jsem odvozovala ze skutečnosti, že si čtení romancí Radway vzala do výzkumného hledáčku z toho důvodu, že bylo opovrhovanou a vysmívanou činností, jež byla obecně (tedy nejen feministickou obcí) považována za genderově stereotypní činnost, které se věnují výhradně ženy. Předpokládalo se, že se jejich četbou pouze utvrzují v tradičních rolích připisovaných ženám patriarchální společnosti. Podobně jako „nízky“ žánr romancí mi připadal vysmívaný a genderově stereotypně škatulkovaný i „tanec u tyče“. Tento nelichotivý obraz však nesouzněl s mojí zkušeností a osobní percepcí pole dance/fitness. Ty naopak v mnohém nápadně rezonovaly se závěry, ke kterým (pro mnohé překvapivě) dospěla Radway. Ta ve čtení romancí ženami odhalila zásadní ambivalenci.

³ Další důvody, které mě vedly k výběru tohoto tématu, přibližuji níže v části věnované představení vlastní lokace a také v reflexi svého pohybu v terénu.

Podle Radway romance na jedné straně reprodukuje patriarchální obraz heterosexuálních partnerských vztahů a s ním související představu (pasivních) ženských a (aktivních) mužských rolí, na straně druhé však v jejich čtení identifikovala způsob vzdoru žen vůči těmto a dalším běžným společenským očekáváním.⁴ I když jsou závěry této studie limitované dobou svého vzniku a zaměřením na úzkou skupinu převážně movitějších žen, ponechávají si stále určitý inspirativní náboj, a to zejména v apelu na nutnost podporovat i malé formy protestu proti společenskému nátlaku k (genderové) konformitě, neboť i ony mohou jednou napomoci kýžené změně stávajících uspořádání.

Tendence soustředit se právě na ony podvratné momenty spolu s mým teoretickým zakotvením ve feministickém poststrukturalismu vedly k tomu, že jsem základní výzkumnou otázku postupně přestala směřovat na to, co pole dance/fitness ženám přináší, a proč je mezi nimi tak oblíbený, ale na to, jak je jimi pole dance/fitness konstruován a jaký mají tyto konstrukce vztah k genderovým kategoriím? Jaké formy jednání tyto konstrukce umožňují ženským a mužským subjektům? Případně zda nabízejí alternativní subjektové pozice, které se vymykají genderově binárnímu pojetí?

Odpověď na tyto otázky jsem se snažila najít v analýze rozhovorů se šesti ženami, (spolu)majitelkami studií specializovaných na výuku pole dance a fitness, které měly výrazný podíl na etablování a institucionalizaci této disciplíny v Česku. Výběr těchto žen nebyl náhodný - k jejich oslovení mě motivovala snaha získat výpovědi osob, které pole dance/fitness vnímají jako jeden z nejzásadnějších faktorů svého života a dlouhodobě se mu intenzivně věnují.

1.2. Představení struktury práce

Úvodní část práce je věnována osvětlení důvodů, které mě vedly k výběru tématu pole dance a fitness, a reflexi vlastní výzkumné lokace. Součástí úvodu je rovněž představení základních výzkumných otázek, jež směřovaly moje bádání. V úvodní části

⁴ Radway zjistila, že pro čtenářky je zásadním faktorem význam čtení samotného, nikoli struktura příběhu. Čtení plní únikovou funkci - umožňuje ženám vystoupit z rutinního koloběhu povinností a poskytování péče o rodinu a udělat si „sobecky“ čas sama na sebe. Tím jim přináší úlevu od neustálého společenského tlaku a dává možnost vystoupit z role dokonalých matek a manželek. Zakoupením a četbou knihy žena vydává peníze a čas, které by měla věnovat své rodině. Prostřednictvím ztotožnění se s hrdinkou příběhu mohou uspokojit (v realitě nenaplněnou) potřebu pozornosti a zájmu - výjimečně se tak jakoby ocitají v rolích těch, které pozornost přijímají, nikoli poskytují. Potažmo tak mohou zakoušet potěšení, uspokojení a nepřímo tak posílit svoji hodnotu. Podle Radway se však v tomto aktu jejich vzpoura zároveň vyčerpává. Kompenzace, kterou jim poskytuje čtení romancí, oslabuje jejich snahu změnit svůj reálný život, přestože nespokojenost se současným životem byla prvotním impulsem ke čtení.

dále reflektuji úskalí, jež mě provázela při práci se sociálními sítěmi,⁵ resp. při citování jejich obsahu, jenž byl (či je) do určité míry soukromé povahy, a ke kterému ve své práci opakovaně odkazuji, a vysvětluji, jak jsem se s nimi rozhodla vypořádat. Otázku odkazování na obsah sociálních sítí a dalších webových stránek doplňuji i krátkým komentář k celkové formální podobě práce. Závěr úvodní části patří zamyšlení se nad volbou použitých jazykových prostředků motivovanou snahou vyvarovat se reprodukování jazykových nerovností.

V teoretické části nejprve přibližuji samotný fenomén pole dance a fitness v historických a kulturních souvislostech a výzkumy, které byly na toto téma z feministických pozic již realizovány. Dotýkám se přitom i výzkumů, které se zabývaly souvisejícími tématy jako je například zakoušení těla u fyzicky aktivních žen. Součástí představení těchto studií je nejen představení možností, jak k tomuto fenoménu výzkumně přistupovat (jako k projevu rostoucí sexualizace současné společnosti, nebo v ohledu na historii ženské účasti ve sportu), ale i moje polemika s některými z nich, s jejich rámováním a závěry. Poté následuje ozřejmění obecného teoretického zakotvení práce ve feministickém poststrukturalismu a představení klíčových konceptů, které inspirovaly moji analýzu. Jedná se zejména o teorii disciplinární moci a koncept *poslušného těla* Michela Foucaulta a teorii performativního aktérství Judith Butler, která na Foucaulta kriticky navazuje a rozpracovává jeho tezi o produktivitě moci. V závěru teoretické části se krátce zmiňuji o *politice studu* a jevu zvaném *slut-shaming*, ke kterým v analýze výpovědí participantek taktéž odkazuji.

V úvodu praktické části představuji nejprve použité metody sběru dat, zúčastněné pozorování a rozhovory, jejichž stručný popis doplňuji zevrubnou reflexí jejich aplikace v mém výzkumu. V návaznosti na ústřední metodu rozhovoru přibližuji i klíč k výběru mnou oslovených žen a další důležité fáze realizace rozhovorů. Poté věnuji pozornost použité metodě analýzy, poststrukturální/foucaultovské diskurzivní analýze, a její provázanosti s poststrukturální teorií. Následuje stěžejní, analytická část, v níž se věnuji rozboru a interpretaci výpovědí mnou oslovených žen.

⁵ Přestože jejich obsah není hlavním předmětem předložené analýzy, považuji za důležité zdůraznit, že sociální sítě v mém výzkumu sehrály vysoce důležitou, ba přímo nezastupitelnou roli.

Závěr práce se sestává ze shrnutí výsledků, ke kterým jsem ve své analýze dospěla, a jejich zasazení do širšího teoretického kontextu. Samotný závěr práce standardně doplňuji seznamem použité literatury a zdrojů a přílohou v podobě transkripční notace.

1.3. Limity a možnosti vlastní pozicionality

1.3.1. Politika lokace

Pro feministický výzkum, na jehož tradici se snažím navázat, je nezbytná sebe-reflexivita výzkumnice, s kterou přímo souvisí i důraz na vlastní lokaci neboli pozicionalitu badatelky v produkci vědění (Lorenz-Meyer, 2005; Lykke, 2010; Reinharz, 1992). Předložená práce v tomto ohledu není výjimkou. Politika lokace vychází z předpokladu, že zkoumající osoba a nástroje zkoumání jsou neoddělitelné od světa, jež zkoumají. Z pohledu této politiky je veškerá produkce vědění *zatížena* badatelčinou osobní a společenskou situovaností vyplývající z podoby její výchovy, vzdělání, etnického původu, tělesného z(ne)výhodnění, sexuální orientace, příslušnosti k sociální skupině/třídě a mnohých dalších ukazatelů. Tato *zatíženost* však nemusí být nutně chápána jako negativní, nežádoucí aspekt bádání – může být jak limitující, tak umožňující. V každém případě stojí v příkré opozici vůči pozitivistické představě objektivnosti vědeckého bádání a univerzality vědeckých metod. Podobně narušuje zaběhnutý způsob akademického psaní, v němž neviditelnost a odstup autorky zaujímají privilegované místo.⁶

Cíl politiky lokace trefně vystihuje koncept situovaného vědění Donny Haraway. Haraway striktně odmítá představu anonymní badatelky plně oproštěné od kontextu své tělesné a sociální situovanosti, nacházející se kdesi opodál či – lépe řečeno – nad zkoumaným světem, o kterém vytváří „objektivní vědění“. Zdůrazňuje, že poznávající je vždy součástí analyzovaného světa, a že neexistuje žádná pozice „mimo“ (tento svět), ze které by bylo možné jej (nezaujatě) zkoumat. Produkce vědění tak podle Haraway vždy zahrnuje subjektivní dimenzi. Zkoumající osoba nikdy nemůže podat objektivní popis reality, nýbrž pouze vyprávět *příběh*, jehož je sama součástí.

⁶ Tento odstup a domnělá neutralita se mj. odráží i v používání autorského plurálu či plurálu svrchovanosti, kterým se ve své práci v intencích politiky lokace záměrně vyhýbám. Blíže se tímto jevem zaobírám v části věnované zamyšlení nad použitými jazykovými prostředky v úvodu práce.

Nevyhnutelnost oné parciální perspektivy a důraz na pozicionalitu však neznamená postmodernismem proklamovanou „smrt pravdy“ ani upadnutí do bezbřehého relativismu. Ten je naopak chápán stejně problematicky jako představa neutrality a objektivitě vědeckého poznávání. „Relativismus je totiž paradoxně v jistém ohledu totožný s oním odmítnutým totalitárním konceptem objektivitě. Tato totožnost spočívá v tom, že oba (pouze v opačném gardu) tvrdí, že jsou všude a nikde, jinak řečeno, že vidí/vědí všechno, aniž by řekly, odkud to vidí a kde stojí. To jim umožňuje nezodpovídat se z toho, jakou konceptualizaci reality předkládají. ... Povaha relativismu je právě opačná, ale zcela stejně problematická. Jeho unikavá a stále nepřítomná „non-pozice“ otvírá nekonečné množství míst, z nichž jej lze kritizovat, takže spor postrádá v posledku kritérium a smysl. Alternativou k autoritativnímu konceptu objektivitě tedy není relativita, ale parciální perspektiva a situované vědění zřetelně deklarující a zodpovídající za své pozice, jež lze podrobit zkoumání a diskusi.“ (Matonoha, 1995: 33n)

Haraway tvrdí, že prostřednictvím vědomé reflexe své situovanosti a výzkumných postupů může výzkumnice dosáhnout částečně objektivního poznání, tedy poznání specifického výseku reality, který může „vidět“ právě ze své pozice. To ji rovněž umožňuje se za svůj popis reality plně zodpovídat – slovy Braidotti: „Odpovědnost a pozicionalita jdou ruku v ruce.“ (Braidotti in Lorenz-Meyer, 1995: 81).

1.3.2. Reflexe vlastní pozicionality

Sebe-reflexivita a důkladné zkoumání vlastní pozice jsou inherentní součástí celého textu méj diplomové práce, nikoli záležitostí jedné její podkapitoly. Tato část je konkrétně věnována přehlednému shrnutí důležitých bodů týkajících se méj výzkumné lokace a rozvedení důvodů výběru tématu „tance u tyče“. Pozornost přitom věnuji představám, očekáváním, setkáním a emocím, které dále formovaly směřování mého výzkumu a práci se s nasbíranými daty.

V Předmluvě (1.1.) jsem čtenářstvo seznámila s tím, jak probíhalo moje první setkání s pole dance a fitness, a zarámovala jej narativem, s kterým jsem se v komunitě osob provozujících „tanec u tyče“ často setkávala (a vlastně stále setkávám). Také jsem zmínila, že se sama cítím být jeho nositelkou, což se níže pokusím rozvést.

Moje setkání s tyčí nebylo ani tak dílem náhody, jako důsledkem snahy najít si vyhovující formu pohybu, kterému bych se mohla věnovat. Přestože jsem se do té doby žádnému sportu nevěnovala, ba jsem k němu pociťovala bytostný odpor, byla jsem onehdy postavena před nutnost vylepšení si tělesné kondice před plánovaným vstupem a setrváním ve fyzicky náročné práci *live-in* poskytovatelky osobní asistence. V té době jsem souběžně začala pociťovat určitý deficit v možnostech svého uměleckého vyjádření, neboť moje vzdělání a výchova byly prosty jakékoli hudební a taneční průpravy. Když jsem následně objevila pole dance,⁷ byla jsem nadšena, neboť jsem nabyla dojmu, že jeho provozováním bych mohla spojit příjemné a užitečné, aneb naplnit obě výše zmiňované potřeby.

Můj předpoklad se naplnil. Od první lekce jsem si tyč naprosto zamilovala.⁸ Moje nadšení nicméně bylo v příkrém rozporu s reakcemi mého nejbližšího okolí. Vedle klasické bagatelizace této činnosti a jejího označování přívlastky typu „striptérská průprava“ jsem od některých osob dočkala i zpochybňování svého „duševního zdraví“. Moje feministické přesvědčení a vzdělání v oblasti genderu pro mě bylo s představou tance u tyče natolik neslučitelné, že v jednu dobu dle svých slov vážně pochybovaly o mé schopnosti „rozumného úsudku“. Tyto příkré odsudky později rovněž sehrály roli v mé motivaci uskutečnit výzkum na toto téma. Krajiní nepohodlí, které někteří lidé pociťovali ze spojení mojí osoby a pole dance/fitness, pro mě bylo fascinující a motivovalo mě pátrat po příčinách a diskurzích, ve kterých byla jejich silná nelibost zakořeněna.

Část mého okolí měla pro změnu pochyby o mých fyzických a pohybových schopnostech. Tyto osoby v lepším případě odmítaly uvěřit, že bych byla tuto náročnou činnost schopna provozovat, v horším případě se uchýlovaly k ironickým posměškům a komentářům, že takové „dřevo“ jako já nemá nejmenší šanci se těmto trikům naučit. To mě však neodrazovalo, ale dále motivovalo v mém úsilí jim dokázat, že i já se jednou můžu na té tyči pověsit hlavou vzhůru zaháknuta pouze za jednu nohu. A skutečně – fotku sebe visící za jednu nohu hlavou vzhůru z tyče jsem své rodině a blízkým poslala s pocitem zadostiučinění už po čtyřech měsících tréninku.⁹

⁷ Roli sehrál fakt, že jsem tehdy žila ve Velké Británii, kde bylo možné tyto kurzy navštěvovat. Zatímco v Česku v té době neexistovalo jediné specializované studio, v Británii jich bylo více než dvě stě.

⁸ Navštěvovala jsem dnes již neexistující školu Emily's Vertical Art, jež patřila k úplně prvním projektům specializovaným na výuku pole dance/fitness, které ve Velké Británii vznikly. V roce 2009 činnost Emily's Vertical Art v transformované podobě převzalo studio Polenastics. Viz <http://en.wikipedia.org/wiki/Polenastics> (cit. 2. ledna 2014)

⁹ I když se v celkovém kontextu pole dance/fitness jedná o trik na úrovni mírné pokročilosti, v laických očích většinou působí dojmem „zázračného“ popírání zemské přitažlivosti a tohoto momentu jsem se při

Nadšena jsem nicméně nebyla jen z toho, že jsem mohla umlčet ony posměvačné hlasy, ale především z pohybu samotného. Radost pocíťovaná z cvičení pro mě byla naprosto novým, neznámým pocitem a byla v příkrém rozporu s mojí enormní nechutí ke sportu, která pro mě do té doby byla tak typická. Od prvního stupně základní školy jsem měla problémy s hodinami tělocviku a konflikty s vyučujícími, které si na moje „nedostatečné výkony“ pravidelně stěžovaly na rodičovských schůzkách. V důsledku toho jsem měla u v prvním ročníku gymnázia spočítáno, kolik hodin tělocviku musím ještě vytrpět do maturity. Ostatně i vysokou školu jsem si vybírala s ohledem na to, aby na ní nebyl povinný tělocvik.

V době provozování pole dance a fitness jsem nabyla fyzickou sílu, kterou jsem nikdy nevěřila, že bych mohla mít. Změn dostala i stavba mého těla – začaly se mi rýsovat svaly v oblasti zad, trupu a paží, tedy na místech, u kterých jsem taktéž netušila, že by to v mém případě bylo někdy možné. Tyto dvě skutečnosti pro mě byly zdrojem velmi příjemného a posilujícího pocitu, který mi asocioval koncept *empowermentu* (posílení/zplnomocnění), který jsem znala z kontextu řady feministických teorií. V komunitě osob provozujících pole dance/fitness se ovšem jednalo o ještě frekventovaněji používaný termín než ve feministických teoriích. *Empowered* se na hodinách, které jsem navštěvovala, cítily všechny kurzistky, s nimiž jsem měla možnost mluvit. To, že se jednalo o jev vsutku rozšířený, dokumentují i již realizované etnografické studie (Allen, 2011; Holland, 2009). Tato souvislost pro mě taktéž představovala jeden z impulsů k dalšímu zkoumání.

Vědomí empowermentu/posílení v mém případě nepramenilo pouze a jen z nárůstu svalové hmoty. Jednalo se o mnohem komplexnější záležitost. Ostatně poté, co jsem byla nucena pole dance/fitness zanechat, jsem o své svaly poměrně rychle přišla. Zkušenost s tím, jak je během pouhých 5-6 měsíců možné prostřednictvím zvýšeného fyzického pohybu proměnit fyziognomii svého těla a vryté mentální sktruktury, pro mě zůstala silným, formujícím prožitkem i v době, kdy jsem se pole dance/fitness už nevěnovala. Tento prožitek jsem si rámovala jako obzvláště významný důkaz vzájemného propletení biologické tělesné materiality a sociokulturních vlivů a doklad sociální konstruovanosti jak genderu, tak pohlaví (Butler, 1990).

dokumentaci svého progresu snažila strategicky využít. Dojmem nedosažitelnosti a zázračnosti ostatně zprvu působil i na mě, tudíž jeho následné osvojení bylo i pro mě bylo „průlomovým“ okamžikem.

Prožitek empowermentu/posílení byl v mém případě umocněn ještě vědomím, že navštěvováním a obhajováním tolik opovrhovaných kurzů „tance u tyče“ demonstruji svoji příslušnost ke queer etice (Warner, 1999). Společenské pohrdání nad „tancem u tyče“ a jeho sexuální stigmatizaci jsem vnímala jako důsledek nereflektované politiky sexuálního studu, které jsem chtěla čelit. Rozhořčení nad pseudomorálními komentáři na adresu striptérek, prostitutek a provozovatelek pole dance/fitness sehrálo rovněž důležitou roli ve směřování mého výzkumu.

Vědomí příklonu na stranu queer etiky pro mě mělo velký význam i z toho důvodu, že jsem se tehdy pohybovala v silně konzervativním prostředí jedné z čínských kongregací jehovistické církve, jejíž byla moje klientka členkou. Jako osobní asistentka a členka její domácnosti jsem byla s filosofií této náboženské obce, která se vyznačovala silnou homofobií a myšlenkami, které byly v příkrém rozporu s mými osobními názory, v podstatě denně konfrontována. Vzhledem k tomu, že můj pracovní úvazek byl velmi specifický a vyžadoval moji přítomnost u klientky 21-22 hodin denně 7 dní v týdnu, byly pro mě ony 2-3 hodiny osobního volna navýsost cenné.¹⁰ Třikrát týdně jsem jich využívala k navštěvování lekcí pole dance/fitness v nedalekém fitness centru nebo v domácnosti jedné z mých lektorek a později i v queer klubu.¹¹ Do klubu jsem musela doslova běhat různými oklikami: jednak aby mě nezpozorovala nějaká členka či člen kongregace, jednak abych se stihla vrátit do práce v požadovaném časovém limitu. Důvod mého schovávání byl prostý: na základě pokynů organizace, která mě zaměstnávala a zajišťovala supervizi nad mojí prací, a ošetřujícího lékaře mé klientky, jsem měla zakázáno ji (vzhledem k jejímu zdravotnímu a psychickému stavu) konfrontovat s čímkoli, co by bylo v rozporu s jejími každodenními zvyklostmi a vnímáním světa. V režimu vynuceného skrývání se se svými aktivitami a názory byl pro mě kontext queer etiky obzvláště důležitým. Hodina, v rámci které jsem mohla v Pink Punters všeset na tyč, jak se mi zrovna zlíbí, pro mě byla *posilující* kompenzací.

Díky pole dance a fitness jsem také měla možnost prvně zakusit, jak účinným odstraňovačem stresu dokáže pohyb být. Moje nadšení až posedlost pro tuto formu pohyby

¹⁰ Specifikem této práce byla osmihodinová pracovní doba rozkouskovaná do celého dne/noci (24 hodin) podle aktuálních potřeb klientky. Ve zbývajících (taktéž rozkouskovaných) 13-14 hodinách dne jsem sice měla „volno“, nicméně jsem nesměla opustit klientčinu domácnost a musela jsem fungovat v „pohotovostním režimu“ pro případ nenadálých situací. I když jsem v průběhu sedmi měsíců, po které jsem tuto práci každý den vykonávala, zažila nenadálých situací pomálu, nátlak na moji psychickou a fyzickou připravenost jsem konstantně pociťovala i v oněch „volných“ hodinách dne.

¹¹ Resp. v klubu, který má v podtitulu „lesbický, gay, bisexuální a transgenderový“. Viz <http://www.pinkpunters.com/> (cit. 2. ledna 2014)

byly zajisté umocněny tím, že pro mě v té době představoval jedinou účinnou formu úniku z náročné práce. Rozhodně to ale nebyl jediný faktor, pro který jsem se pro „tanec u tyče“ tak nadchla. Pozitivní emoce a (místy poněkud obsesivní) nadšení spjaté s touto formou pohybu mám čerstvě v paměti i nyní, kdy jej už pátým rokem neprovozují.

Dodnes se musím usmívat nad tím, jak jsem na Facebooku¹² sdílela fotky osvojených triků na tyči a obrovských modřin z tréninku s komentářem, že nejsem obětí domácího násilí, nebo jak jsem přes svůj prvotní odpor k něčemu tak genderově opresivnímu jako jsou boty na vysokém podpatku a platformě, začala tyto sama po několika měsících na lekce občas nosit, ba co víc, litovala, že si je vzhledem k přecpanosti svého kufru nemůžu v letadle odvézt s sebou domů. V těchto ohledech se dokážu nejen velice dobře vztáhnout ke zkušenosti žen, které jsem pro účel diplomové práce zpovídala, ale i porozumět jejich nepochopení toho, jak jsem mohla s pole dance/fitness přestat, „jak můžu bez tyče vydržet“, nebo proč jsem si po návratu z Británie do Česka nezaložila vlastní studio specializované na jeho výuku.

Specifičnost mého pohledu na daný fenomén dále formovalo moje povolání asistentky osob s tělesným znevýhodněním a zájem o obor disability studies. Exponenciálně rostoucí oblibu „tance u tyče“ ve světě a vlastní libé pocity z jeho provozování jsem, spolu s pozdější hořkostí plynoucí z nemožnosti jej dále provozovat, jsem zčásti vnímala i jako důsledek širšího normativního nátlaku na zdatnost a zdraví (McRuer, 2013; Parusniková, 2000).

Tyč pro mě nicméně nebyla pouze zdrojem radosti a relaxace, ale i řady negativních pocitů. Rozčarováním pro mě po návratu z Británie byla rodící se česká scéna pole dance a fitness. Její genderově stereotypní podoba a uzavřenost vůči mužům a obecně vůči všemu, co neodpovídalo pojetí Sheily Kelley (Kelley, 2003), byla v rozporu s mým přístupem, názory a očekáváními formovanými tím, co jsem zažívala v Británii.¹³

Zápal, s jakým jsem na tyči během svého pobytu v Británii trénovala, měl co dočinění se skutečností, že v České republice byl pole dance/fitness teprve ve svých

¹² Síť Facebook jsem původně začala používat výhradně kvůli kontaktu s komunitou osob provozujících pole dance/fitness. Poté co se rozrostl okruh mimo-komunitních uživatelů a uživatelů, s kterými jsem obsah svého kanálu sdílela, jsem všechny tyto fotky stáhla.

¹³ Nechci tím samozřejmě ani v nejmenším sklouzávat ke generalizacím typu „dobrá Británie“ versus „špatné Česko“. Britská scéna v té době byla rozlehlejší a já jsem z ní znala pouze maličkatý výsek. Nadto se stále přidržuji vědomí parciálnosti své zkušenosti a pohledu, o kterém mluví Haraway (Haraway in Lykke, 2010; Haraway in Matonoha, 2005)

počátcích, a nebylo možné jej studovat v kvalitní podobě odpovídající standardu Velké Británie. V té době se v Česku vyučovaly pouze základní prvky „tance u tyče“ v kurzech stylizovaných do podoby Flirt Dance,¹⁴ které provozovalo Centrum tance.¹⁵ Můj přístup v Británii byl tudíž vedený mottem „Co se zde nenaučím, nenaučím se vůbec.“ A vskutku, první české specializované studio Soleila¹⁶ založila krátce před mým návratem z Británie Eva Procházková¹⁷ a kromě hoštění jednorázových workshopů s americkou lektorkou českého původu (kterých jsem se účastnila) mi nemělo co nabídnout. Chtěla jsem se učit silové triky a spiny v izolované podobě, což studio neumožňovalo. Způsob jeho výuky byl navíc zacílen zejména na taneční složku rámovanou stylem a filosofií *S Factoru* zmiňované Sheily Kelley (Kelley, 2003). Filosofie Kelley je prodchnuta silným genderovým esencialismem a heteronormativitou, které studio věrně reprodukovalo, což mě taktéž demotivovalo jeho lekce navštěvovat.¹⁸

Pokračovala jsem tedy dál jako samoukyně, což zakrátko skončilo zraněním, kvůli kterému jsem si musela dát ve svém samostudiu měsíční pauzu. To, že jsem pole dance/fitness najednou nemohla provozovat, pro mě bylo nečekanou ránou, z které jsem se – řečeno s trochou nadsázky – vzpamatovávala dva týdny. Zpětně to hodnotím jako úsměvný projev toho, kam až jsem nechala svoji obsesi dojít, a na jak vysoké místo v žebříčku mých hodnot se dokázala tyč posunout. Nezávisle na mém zraněním lokti následovaly další zdravotní problémy, které mi v kombinaci s nedostatkem času znemožnily (s výjimkou pár chabých a nesouvislých pokusů) v pole dance/fitness pokračovat. Vývoj na české scéně, která krátce na to začala procházet řadou změn, které nastartovaly její dynamický vývoj, jenž postupně monopol *S Factoru* rozmělnil, jsem od té doby pozorovala jen z pozice divačky, výzkumnice a později i porotkyně.¹⁹

Záporné emoce jsem si na pole dance/fitness napojila rovněž tím, že jsem si z něj učinila téma diplomové práce, tedy školní povinnosti, jejíž otravnost se v mých očích stupňovala s každým semestrem, během kterého jsem neměla prostor se jí řádně věnovat,

¹⁴ <https://www.facebook.com/flirtdance/info> (cit. 2. ledna 2014)

¹⁵ <http://www.centrumtance.cz/tanec/info/kontakt.asp> (cit. 2. ledna 2014)

¹⁶ dnes již neexistující

¹⁷ <http://cz.linkedin.com/pub/eva-proch%C3%A1zkov%C3%A1/49/350/563> (cit. 2. ledna 2014)

¹⁸ Nechci tím nijak zpochybňovat terapeutické účinky, které cvičení podle Sheily Kelley na řadu žen má. Vymezuji se proti jeho výlučnosti a negativním genderovým dopadům, které s sebou tento interpretační repertoár přináší. Blíže viz analytická část.

¹⁹ Doplnující informace ke svému zasedání v porotách českých soutěží v pole dance/fitness, které nápadně kontrastovala s mojí faktickou odbornou inkompetencí, uvádím v části věnované reflexi svého zúčastněného pozorování.

či v porovnání s naléhavějšími tématy bezprostředně negativně ovlivňujícími život můj i mých nejbližších a s nimi souvisejícími pochybnostmi o aktivistickém potenciálu práce na toto téma.

Navzdory kritickému přehodnocení některých svých zkušeností a výše popisovaným negativním asociacím si v mysli stále uchovávám živou vzpomínku na onen pozitivní a subverzivní náboj, který do mého života vnesl „tanec u tyče“. Ze znalostí a dovedností, které jsem si v souvislosti s *tyčí* osvojila,²⁰ dodnes čerpám a využívám jich – možná poněkud paradoxně – i k doplnění rehabilitací a kompenzačních cvičení, které se pro mě v důsledku zdravotních problémů staly každodenní nezbytností.

Tyč do mého života přinesla změnu, již sem subjektivně pociťovala nejenom já sama, ale které si všimlo i mé okolí. Změnu, která mě přivedla do netušených kontextů a pozic, jež se v porovnání s mojí antisportovní životní historií, naprostou absencí schopnosti rytmicky-pohybového a hudebního projevu jeví nanejvýš absurdně (ať už to byl apel mojí lektorky na založení vlastního studia v Praze, nebo moje zasedání v porotách českých soutěží v pole dance/fitness po boku světových pole stars či osob, které reprezentovaly Česko na olympijských hrách).

1.3.2.1. Definice vlastní percepce *feministického* výzkumu

Závěr části věnované reflexi své lokace bych ráda věnovala upřesnění významu, který pro mě skýtá slovní spojení „feministický výzkum“. Feminismus chápu jako široký myšlenkový směr, jenž je vnitřně značně rozrůzněný a jehož jednotlivé proudy si často protirečí.²¹ Jednotná definice feminismu neexistuje. Konkrétní význam tohoto pojmu vždy záleží na kontextu, ve kterém se s ním pracuje.

Osobně svůj příklon k feminismu chápu jako výraz souznění s antidiskriminačními myšlenkami a principy, které se zdaleka netýkají pouze žen a genderových vztahů, nýbrž všech forem omezujících společenských normativů a jejich vzájemných kombinací.

²⁰ Zájem o pole dance/fitness mě přivedl i k jiným sportům a otevřel širokou škálu zajímavých informací a návodů, jak se svým tělem zacházet, jak pracovat se zraněními, jakým typem stravy podpořit růst svalové hmoty apod. a celkově přispěl k mému pozdějšímu přeorientování se na zdravější životní styl. Tento posun hodnotím jako pohyb směrem k produktivním dopadům biomoci (Parusniková, 2000).

²¹ Z tohoto důvodu považují některé feministky a feministi za vhodnější mluvit nikoli o (jednom) feminismu, ale feminismech, neboť používání množného čísla lépe vystihuje myšlenkou pluralitu feministických teorií a přístupů.

Kdykoli se ve své práci zaštiťuji přívlastkem feministický, odkazuji tím na kritiku všech forem diskriminací.

Feministickým výzkumem pak rozumím analýzu toho, jak spolu historicky a kulturně utvářené (a tudíž proměnlivé) kategorie genderu, pohlaví, „postižení“, třídy, etnicity aj. vzájemně interagují, a jaké typy sociálních nerovností a vztahů tím produkují. Intersekcionalita je pro mě nezbytnou součástí jakéhokoli feministického teoretizování a zkoumání (Lykke, 2010). Pod spojením „feministický výzkum“ si tedy představuji výzkum, pro který je kromě deklarované příslušnosti k feministickým ideálům rovnosti všech lidí příznačná sebe-reflexivita badatelky/badatele, kritické používání metod společenských věd, etický přístup k prostředí a lidem, jež jsou předmětem výzkumu, snaha vyvarovat se reprodukování mocenských asymetrií a v neposlední řadě i aktivistický přesah.

1.4. Poznámka k jazyku a terminologii

Jazykové prostředky, jež jsem při psaní textu této práce volila, odráží moji snahu nereprodukovat jazykový sexismus a vyhýbat se výrazům a slovním spojením, které jsou vtělením ostatních nežádoucích společenských hierarchií. Vycházela jsem přitom volně z doporučení jazykové příručky *Kultura genderově vyváženého vyjadřování* (Valdrová, Knotková-Čapková, Paclíková, 2010). Zajisté se mi nepodařilo vyhnout se všem případům jazykových nerovností, ať už z důvodu své prosté neznalosti, nebo nutnosti setrvat v rámci sexistických pravidel českého pravopisu,²² již ukládají fakultní Pokyny pro vypracování diplomového práce (Fakulta, 2013). Úsilí vyvarovat se reprodukování jazykových hierarchií nicméně považuji za důležitý aspekt své práce, jenž souzní s jejím teoretickým zakotvením ve feministických poststrukturalistických teoriích, pro které jazyk ani v nejmenším není neutrálním prostředkem popisu reality.

Moje snaha přitom není rámována jasně vymezenou a jednotně uplatňovanou strategií modifikace mainstreamového způsobu vyjadřování. Programové vyhýbání se generickému maskulinu řeším například nejenom používáním slovesných adjektiv, dlouhého nebo krátkého splittingu a jím podobným nástrojům inkluzivního vyjadřování,

²² Které ve své soukromé komunikaci často neváhám z výše uvedených důvodů záměrně porušovat.

ale také jeho záměrnou substitucí generickým femininem. I když na obecné úrovni nepovažují používání generického feminina za ideální, všespásné řešení,²³ domnívám se, že v některých kontextech může sehrát důležitou roli provokující k zamyšlení a hledání nových, genderově symetričtějších způsobů vyjadřování. Tuto úlohu spolu s propagací *ženského* odborného a společenského přínosu plní i v mojí práci. Zároveň mi v textu umožňuje snadno obejít iritující gramatický předpis, podle kterého se koncovky sloves musí řídit předností maskulina, a které tak v mých očích výrazně umenšuje podvrtný potenciál konstrukcí typu „badatelky a badatelé“. Ze souvisejících důvodů odmítám cizí ženská příjmení opatřovat problematickou přechylovací příponou –ová; podobně u zdvojených výrazů se konzistentně bráním rozšířenému nešvaru umístování slova v mužském gramatickém rodě na první místo páru tím, že provokativně činím pravý opak.

Dále se zcela vyhýbám používání autorského plurálu (*Domnívám se, ... Zastáváme názor, že...*), který představuje v akademickém psaní rozšíření jev. Nemám zde samozřejmě na mysli výstupy z týmových vědeckých projektů, ale práce jedné autorky či autora. Ať už referováním ke své osobě v množném čísle vyjadřují skromnost, nebo se snaží navodit dojem obecně přijímaného názoru, anebo vyvolat dojem spřízněnosti se čtenářstvem,²⁴ zamlžují tím svoji pozicionalitu a potažmo umenšují svoji odpovědnost za své výzkumné závěry.²⁵ Tento přístup je v příkrém rozporu s politikou lokace, kterou se ve své práci řídím. Používání jednotného čísla tudíž chápu jako přihlášení se ke svým názorům, závěrům a z nich plynoucí odpovědnosti.

Pokud jde o upřesnění termínů, které v práci používám, nejsou předmětem této kapitoly. Jejicho prostoru pouze využívám k tomu, abych mohla upozornit na to, že diskusí a definicí důležitých termínů se zabírám podle jejich (nejvýraznější) tematické příslušnosti v jednotlivých kapitolách. Tyto diskuse se netýkají pouze odborné terminologii, ale i (pro některé osoby zdánlivě neproblematických) slov a spojení jako je „žena“ nebo „tanec u tyče“. Přečtení celé práce by však čtenářstvo nemělo nechávat na pochybách, s jakými definicemi použitých konceptů pracuji.

To mě přivádí k poslední poznámce na toto téma, a sice k míře abstraktnosti a stylu vyjadřování, jež v práci používám. Jakožto vysokoškolská kvalifikační práce je tato stať

²³ Podobnou výtku některé feministické teoretičky a teoretikové mají také vůči vypisování tvarů slov v ženském a mužském rodě, neboť jej chápou jako nástroj ukotvování genderové binarity.

²⁴ http://cs.wikipedia.org/wiki/Autorsk%C3%BD_plur%C3%A1l (cit. 2. ledna 2014)

²⁵ Viz oddíl práce věnovaný politice lokace.

primárně zacílena na akademické publikum orientující se bezpečně v oboru genderových studií, v rámci kterého tato práce vznikla. Z toho pro mě vyplývala nutnost používání odborných termínů, které mohou být pro nepoučené čtenářstvo obtížněji přístupné. Snažila jsem se nicméně volit určitý kompromis, resp. takový způsob vyjadřování, který by práci otevřel širšímu okruhu čtenářek a čtenářů.²⁶

1.5. Poznámka k formální podobě práce

K formální podobě práce bych ráda dodala, že použitý řez a velikost písma, rozložení stránky a další technické parametry jsou uzpůsobeny²⁷ instrukcím obsaženým v dokumentu „Pokyny pro vypracování diplomové práce“, který je vyvěšen na fakulním webu (Fakulta, 2013) a nejsou výrazem mých osobních preferencí úpravy textu. Odkazování na použitou literaturu a zdroje se řídí citačním systémem doporučovaným Markem Skovajsou (Skovajsa in Knotková-Čapková a kol., 2007).

Drobné úskalí pro mě skýtalo odkazování na obsah webových stránek, zejména na chatové zprávy a diskuzní příspěvky na sociálních sítích. Přestože mám tyto (prostřednictvím „screenshotů“ či překopírování příslušných pasáží do textového editoru) zarchivované ve svém terénním deníku, velká část z nich není veřejně přístupná. Pokud to povaha příspěvku dovoluje - tj. je veřejně přístupný - uvádím na něj v poznámce pod čarou přesný odkaz. Činím tak rovněž u odkazů, které si lze snadno zpřístupnit registrací na příslušný web, například u videí na stránkách YouTube.²⁸ Překážku v zobrazení některých videosouborů, ke kterým v textu referuji, zde může představovat pouze nízký věk. Speciálně u záznamů vystoupení, ve kterých se tanečnice či tanečníci objevují v botách na vysokém podpatku a platformě, se stává, že je některé uživatelky a uživatelé nahlásí jako videa s nevhodným obsahem. Provozovatelka YouTube, firma Google, u některých videí vyžaduje formou registrace a čestného prohlášení potvrzení plnoletosti z toho důvodu, že

²⁶ Mj. i z toho důvodu, že některé participantky projevíly zájem si moji práci následně přečíst.

²⁷ Až na výjimku praktické části práce, ve které v základním textu používám manuálem výslovně zakázané podtržené (tučné) písmo. V citacích výpovědí účastnic jím zvýrazňuji důležitá slova, jež exemplárně odrážejí mnou analyzované diskurzivní konstrukce.

²⁸ www.youtube.com (cit. 2. ledna 2014)

byla komunitou uživatelů a uživatelů označena jako sexuálně explicitní, a tím pádem osobám mladším osmnácti let nepřístupná.²⁹

V rámci transparentnosti a podloženosti prezentovaných informací jsem v drtivé většině případů dala přednost odkazování k veřejně přístupným zdrojům. Roli sehrálo i etické hledisko a můj osobní respekt k pozdějšímu rozhodnutí některých uživatelů přeznačit určité facebookové³⁰ příspěvky z minulosti na neveřejné.

Ke kompromisu jsem v tomto ohledu přistoupila u příspěvků na diskuzních fórech Studia Veena,³¹ sociální sítě a specializovaného výukového webu v jednom. Zatímco možnost nastavení soukromí, resp. viditelnosti příspěvků na sociální síti Facebook je odstupňována do několika variant, které může uživatel/ka dle vlastní libosti spravovat (a to i zpětně), a vlastnictví facebookového účtu zdaleka neznamena automatické zpřístupnění veškerého obsahu na síti, Studio Veena zpřístupňuje velkou část svého obsahu všem svým zaregistrovaným uživatelkám a uživatelům. Možnost registrace na tento web je přitom otevřená všem lidem. Specifikem webu Studia Veena je dále celoplošné používání přezdivek a uměleckých pseudonymů, s čímž se sice lze setkat i na Facebooku, ovšem zdaleka ne v takové míře. Kombinace této relativně veřejné dostupnosti se ztíženou možností identifikace osob diskutujících na fórech Studia Veena mě taktéž přiměla na citace z těchto webových stránek plnohodnotně odkazovat. Výjimku samozřejmě tvoří soukromé zprávy, které jsem na této síti obdržela v rámci uzavřené emailové a chatové komunikace. K těmto odkazuji pouze prostřednictvím základní adresy na příslušný web a data jejich obdržení. Jak jsem nicméně předoslala výše, tento typ informací ve své práci cituji sporadicky.

²⁹ <https://support.google.com/youtube/answer/2802002> (cit. 12. prosince 2013). Souvislosti označování obsahu těchto videí za nevhodný pro mladší publikum a tendence ztotožňovat pole dance/fitness se sexuálně explicitním projevem spadajícím do ranku prostituce a pornografie se hojně věnuji v jiných částech práce.

³⁰ www.facebook.com (cit. 2. ledna 2014)

³¹ www.studioveena.com (cit. 2. ledna 2014)

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1. Fenomén pole dance a fitness

Fenomén pole dance a fitness představuje velice variabilní formu pohybu nejen *kolem*, ale především *na* vertikální tyči. Tento pohyb přitom není možné jasně definovat ani jako sport, ani jako tanec, neboť se překrývá s oběma z nich.

Ačkoli v našem kulturním okruhu dominuje obraz pole dance/fitness jakožto sexualizované, femininní (či feminizační) aktivity, není to zdaleka jeho jediná podoba. Tento fakt nejlépe ilustruje kontrast mezi mainstreamovou reprezentací pole dance/fitness v naší kultuře a desexualizovanou podobou akrobatického umění na tyči (či dřevěném kůlu) tradičně praktikovaného muži po několik staletí v oblastech jihovýchodní Asie.³²

2.1.1. Mallakhamb a „Chinese Pole“

Mám zde především na mysli indické umění Mallakhamb,³³ jehož počátky sahají do dvanáctého století (ačkoliv dnes je praktikováno v podobě, kterou získalo až po své renesanci ve století devatenáctém).³⁴ Etymologický význam pojmenování „Mallakhamb“ značí doslova „zápasnický sloup“.³⁵ Jedná se o velmi fyzicky namáhavé cvičení na vyšším dřevěném kůlu/tyči, které v minulosti sloužilo k tréninku vojáků a provozovatelů tradičních bojových umění, z kterého byly ženy zcela vyloučeny. Mallakhamb se může praktikovat jak na statické, tak na závěsné tyči. Může mít rovněž podobu cvičení na laně, které je jeho jedinou formou, jíž se v Indii věnují i ženy. Základní formou Mallakhambu však zůstává mužská akrobacie na statickém širším dřevěném kůlu či tyči, jejíž průměr se směrem nahoru zmenšuje. V Indii se v této disciplíně pořádá i národní mistrovství, kterého se účastní čtrnáct členských států.³⁶

Vzhledem k charakteru tohoto cvičení, průměru a povrchovým vlastnostem dřevěné tyče, na které se praktikuje, je nutné Mallakhamb provozovat bez oblečení, resp.

³² <http://www.ipdfa.com/about/history-of-pole/> (cit. 2. ledna 2014)

³³ <http://tamilnadustatemallakhamb.blogspot.cz/p/photos.html>, <http://www.mallkhambindia.com/#home> (cit. 2. ledna 2014)

³⁴ <http://sports.indiapress.org/mallakhamb.php> (cit. 2. ledna 2014)

³⁵ Autorský překlad anglického ekvivalentu „the wrestler’s pillar“ původního výrazu. Viz http://www.functionalhandstrength.com/hand_strength_products.html (cit. 2. ledna 2014)

³⁶ <http://sports.indiapress.org/mallakhamb.php> (cit. 2. ledna 2014)

s minimálním zakrytím kůže. Cvičenci jej tudíž provozují oděni pouze v bederních rouškách nebo kraťasech. Na rozdíl od spoře oděných provozovatelek pole dance/fitness v naší společnosti, jehož primárním důvodem je taktéž funkčnost, nejsou jejich minimálnímu zakrytí připisovány žádné sexuální konotace.

Maskulinní charakter tohoto cvičení se trefně odráží v zařazení výukového DVD Mallakhambu (spolu s ostatními tradičními formami fyzické přípravy indických zápasníků) do nabídky produktů pro funkční trénink síly rukou³⁷ na stejnojmenných webových stránkách. Podtitul těchto stránek zní „světová jednička v tréninkové instruktáži pro sílu rukou a pevný úchop“.³⁸ Co mě na nich zaráží, je jejich ultra maskulinní rétorika a vizualizace, v porovnání s kterou se představa tyče jakožto ujařmujícího nástroje sexuální objektivizace žen či prostředku pro ukotvování preskripcí normativní ženskosti její nanejvýš absurdně.

Čínská větev umění na tyči se přetavila v podobu uznávané artistické disciplíny, tzv. „Chinese Pole“, která se praktikuje na obzvláště vysoké tyči (většinou zhruba devíti metrové), jež má širší průměr (cca 7-10 cm) než tyče známé z lekcí *západní* formy pole dance/fitness (3,8-5 cm). Od kovových studiových tyčí se rovněž liší svojí povrchovou úpravou, neboť ta je cele pogumovaná, což znásobuje možnost jejího přilnutí k tělu *akrobata*. To je také důvod, proč je možné „Chinese Pole“ provozovat v oblečení. Mnohonásobná přilnavost této tyče však znemožňuje provádění dynamických a fluidních spinů a tzv. komb (kombinací zpravidla tří a více prvků v rychlé návaznosti, které vyžadují cvik a zvýšenou fyzickou zdatnost), které jsou pro změnu charakteristické pro *západní* podobu pole dance/fitness. I když se „Chinese Pole“³⁹ dnes věnují už i ženy, stále přetrvává tendence vnímat jej primárně jako výsostně mužskou doménu.⁴⁰ Rámování „Chinese Pole“ jako výhradně mužské sféry se ospravedlňuje nutností vyšší fyzické síly, kterou muži mají (údajně) „přirozeně více“.⁴¹

Triky a pozice předváděné mistry Mallakhambu nebo artisty čínského cirkusu jsou však v drtivé většině naprosto identické s těmi, které v naší společnosti předvádějí (anebo se usilují naučit) ženy nejen v kurzech pole/dance, ale mnohdy i při striptýzovém tanci v erotických klubech. Drobné rozdíly v jejich tricích vyplývají pouze z možností průměru a

³⁷ http://www.functionalhandstrength.com/hand_strength_products.html (cit. 2. ledna 2014)

³⁸ Autorský překlad. Originální znění: „The World’s Best Hand & Grip Strength Training Instruction“.

³⁹ [http://www.fedec.eu/datas/files/m5\(uk\).pdf](http://www.fedec.eu/datas/files/m5(uk).pdf) (cit. 2. ledna 2014)

⁴⁰ Viz např. <http://www.polemen.com/> (cit. 2. ledna 2014)

⁴¹ <http://www.poleexercise.co.uk/learning-chinese-pole> (cit. 2. ledna 2014)

povrchové úpravy tyče, na které své umění předvádějí. Leckdy i půlcentimetrový rozdíl v průměru tyče může některý pohyb znemožnit, anebo naopak výrazně usnadnit. Stejně tak tomu je i s povrchovou úpravou, která může s určitým typem kůže, oblečení či obuvi výborně souznít, anebo naopak provedení kýženého triku zcela zhatit či zapříčinit pád z tyče. V tomto ohledu se návštěvnice kurzů pole dance/fitness či striptérky ovládající umění tance na tyči od svých mužských kolegů liší pouze stylizací pohybů, jakými jednotlivé triky a pozice ve svých vystoupeních napojují.

2.1.2. Z cirkusu do strip baru

Přesná historie a původ tohoto fenoménu v západních společnostech nejsou známy (Allen, 2011; Holland, 2009). Objevují pouze útržkovité informace z různých zdrojů, které nicméně nasvědčují tomu, že umění akrobacie na tyči do Evropy a Ameriky proniklo díky kočovným cirkusům. Zmínky a později i fotografie akrobatek a akrobatů, jež své umění demonstrovali na centrální tyči podpírající strop cirkusu, se objevují zejména v americkém kontextu od začátku dvacátého století. Pozdější prolínání tohoto druhu akrobacie se žánrem burlesky pak podle některých hlasů vyústilo k postupnému využívání tyče i mimo cirkusový prostor. Typickou součástí striptýzových barů se však stalo až během osmdesátých let, a to rovněž v Kanadě a Spojených státech. Striptýzová či eroticky laděná forma „tance u tyče“ (nebo alespoň její obraz) se poté závratnou rychlostí rozšířila i do ostatních koutů *západní* společnosti a zbytku světa. V své nové podobě tak zakořenila i v domovinách Mallalkhambu a umění „Chinese Pole“.

I když se tyč stala typickou součástí striptýzových barů teprve v průběhu osmdesátých a devadesátých let, představa totožnosti pole dance/fitness se striptýzem se stále ukazuje být mimořádně pervazivní, mající dalekosáhlý společenský dopad a schopná budit zdání ahistorické samozřejmosti. Uvážím-li, jak je to nedávno, co se striptýzový „tanec u tyče“ stal součástí nabídky erotických klubů, a zároveň jak moc se od té doby změnilo - ve smyslu exponenciálního růstu obliby pole dance/fitness jakožto regulérní sportovní a taneční disciplíny – musím se stále podívat, s jakou přesvědčivostí dokázal Hollywood a mainstreamová média zarámovat pole dance a fitness jako fenomén provozovaný výhradně ve striptýzových klubech mladými ženami živícími se obchodováním svého těla.

V rámci namátkové snahy vybavit si příklady populárních děl, jež tento stereotyp reprodukuje, jsem schopna okamžitě vyjmenovat celou řadu starších i současných filmů či videoklipů⁴². Ze svého zúčastněného pozorování mohu v této souvislosti doplnit, že v tom nejsem zdaleka sama, že osoby, jež se pole dance/fitness věnují, tyto aspekty často řeší. A to nejenom ve smyslu pouhého vyjmenovávání filmů a videoklipů ztvárnějících „tanec u tyče“,⁴³ ale i ve smyslu kritického vymezení se vůči jejich obsahu, nebo naopak opěvujícího nadšení a identifikace s nimi.⁴⁴

Sklon referovat k tanečnicím a akrobatkám výhradně jako ke striptérkám, aniž by si cokoli odložily, se netýká pouze filmů, seriálů a hudebních videoklipů, ale obecné tendence rámovat mediální zmínky o pole dance/fitness výhradně v duchu této sexuálně objektivizující a bagatelizující linie. Zprávy typu „Pro Bartošku se svlékla tahle úžasná Růženka. Tančí u tyče a umí to i s koulemi.“⁴⁵ nebo „Ivana Benešová točí pornoklip!“⁴⁶ referující k událostem, na kterých k ničemu takovému nedošlo (jak jsem vždy měla možnost si v osobní m kontaktu nebo na sociálních sítích ověřit), jsou častým jevem. K poslednímu jmenovanému příkladu jeho protagonistka na svém facebookovém profilu příznačně uvedla „Foto z natacení, pry : Nevysiluje se holka, staci, kdyz se budes plazit“ a v následné diskuzi doplnila „o pornu nebyla rec podotykam, cumim jak blazen [...] Puvodne chteli akrobacii“.⁴⁷

2.1.3. Ze strip baru na Olympiádu

Navzdory popisovanému sexuálnímu stigmatu, které si pole dance/fitness s sebou nese, došlo v rámci této disciplíny v posledních desíti letech k velmi dynamickému rozvoji, který pokračuje i nadále. Například ve Velké Británii došlo mezi lety 2005 a 2007 k 4200 % nárůstu počtu studií specializovaných na výuku pole dance/fitness (Allen, 2011: 10). Ze

⁴² Mötley Crüe: Girls, Girls, Girls; Aerosmith: Crazy; Enrique Iglesias, Usher ft. Lil Wayne: Dirty Dancer; Rihanna: Pour It Up, Britney Spears: Gimme More a mnoho dalších.

⁴³ Viz např. <http://www.studioveena.com/forums/view/4f04bbc9-1438-41f6-8532-4d720ac37250> nebo <http://www.learn-pole-dancing.com/movie-about-pole-dancing.html> (cit. 2. ledna 2014)

⁴⁴ Viz např. <http://www.studioveena.com/forums/view/4354> nebo řada soukromých chatových diskuzí, jichž jsem se na webu Studia Veena <http://www.studioveena.com> účastnila (cit. 2. ledna 2014)

⁴⁵ <http://www.super.cz/12962-pro-bartosku-se-svlekla-tahle-uchvatna-ruzenka-tanci-u-tyce-a-umi-to-i-s-koulemi.html> (cit. 2. ledna 2014)

⁴⁶ <http://www.menhouse.eu/menhouse-clanek-647-Osobnost-Ivanna-Benesova-toci-pornoklip> (cit. 2. ledna 2014)

⁴⁷ <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=546310785417963&set=a.111038438945202.5782.100001171405316&type=1&theater> (cit. 12. prosince 2013)

své zkušenosti mohou doplnit, že první specializované studio v Čechách vzniklo v polovině roku 2009, zatímco v současnosti v České republice existují těchto studií bezmála čtyři desítky.⁴⁸ Pole dance/fitness se nejprve etabloval jako nová, trendy forma rekreačního pohybu. První školy, zpravidla na sobě nezávislé, se začaly objevovat v anglosaském prostředí na přelomu druhého a třetího tisíciletí. Klíčovým nástrojem rozmachu tohoto fenoménu byl internetový kanál YouTube, který dodnes spolu se sociálními sítěmi zůstává důležitou pomůckou komunikace osob zapojených v komunitě. Stránky YouTube sehrály důležitou roli zejména před rozmachem zmiňovaných sociálních sítí, neboť umožňovaly, aby se lidé věnující se pole dance/fitness v různých částech světa o sobě navzájem vůbec dozvěděli, a aby mohli sdílet předtím těžko dostupné informace a know-how. Tyto aktivity vedly k postupnému budování pocitu soudržnosti, který byl zesilován sdílenou zkušeností odmítavých, opovržlivých a zesměšňujících reakcí na pole dance/fitness ze strany blízkého okolí i širší veřejnosti.

Boj proti předsudkům společnosti vůči tomuto sportu/umění představuje jeden z nejvýraznějších jednotlivých prvků celé komunity. Postupná proměna ve vnímání pole dance a fitness většinovou společností, ke které nyní postupně dochází, je z velké části výsledkem cílené snahy mnoha osob v komunitě zapojených.

Součástí zmiňovaného boje o uznání je i snaha tuto sportovní aktivitu institucionalizovat. V návaznosti na zakládání škol pole dance došlo ke vzniku federací a soutěží – lokálních, národních i mezinárodních. Těmto soutěžím se v poslední době daří pronikat i do mainstreamových médií. Hlavní metou snah velké části příznivkyň a příznivců pole dance/fitness je docílit (v rámci boje o uznání) jeho zařazení mezi olympijské sporty.⁴⁹

2.1.4. Názvosloví

Z výše předestřených důvodů tento fenomén ve své práci záměrně označuji spojením názvů „pole dance“ i „pole fitness“. Snažím se tím reflektovat skutečnost, že se nachází na průsečíku sportu a umění a vzpírá se jasné definici. Z řady názvů, které k tomu fenoménu referují (tedy kromě „pole dance“ a „pole fitness“ např. také „fit pole“, „tanec na tyči“,

⁴⁸ Na stránkách Českého svazu pole dance & fitness je uvedena pouze většina z nich. Viz <http://www.cspdf.cz/studia> (cit. 2. ledna 2014) <http://www.cspdf.cz/studia>

⁴⁹ Viz např. <http://www.petitiononline.com/polympic/petition.html> nebo aktuálněji <http://www.change.org/petitions/make-pole-dancing-an-olympic-sport-2016> (cit. 2. ledna 2014)

„vertikální umění“, „pole sport“, „pole art“, „tyčování“) se v Česku podle mých pozorování navíc jedná o dvě nejfrekventovanější pojmenování.

Skutečnost, že česká komunita provozovatelek a provozovatelů této činnosti dává přednost názvům převzatým z angličtiny, si vysvětlují dvěma způsoby. Jednak tím, že k rozmachu novodobé podoby pole dance/fitness jakožto rekreační formy pohybu došlo nejprve v anglo-americkém světě (konkrétně v Austrálii, Kanadě, Spojených státech a ve Velké Británii), odkud se rychle rozšířil do desítek dalších zemí (Allen, 2011; Holland, 2010), a to i se svým původním názvem. Variace slovních spojení jako „pole fitness“, „pole dance“ či „pole dancing“ tudíž do svých názvů přebrala studia po celém světě, česká studia nevyjímaje. Pokud tato spojení nezahrnula přímo do svých názvů (jako např. Poletime Studio,⁵⁰ Pole Škola,⁵¹ Vertigo Pole Fitness,⁵² Pole Dance Motýlek,⁵³ Pole Dance Intimate⁵⁴), nazývá tak nabízené lekce. Česká republika se může rovněž pyšnit dvěma federacemi, které ve svých názvech taktéž odkazují k anglickému pojmenování: „Czech Pole & aerial Sports Federation“⁵⁵ a „Český svaz pole dance & fitness“.⁵⁶

Druhým, z mého pohledu mnohem zásadnějším důvodem, je problematičnost v češtině zažitého pojmenování „tanec u tyče“. Tento výraz bývá zpravidla používán v pejorativním kontextu, který pole dance/fitness opovržlivě spojuje se sexuálním průmyslem. Typickým příkladem takového přístupu je kladení rovnítka mezi striptérkou a „tanečnicí u tyče“, nicméně se neomezuje pouze na to. „Tanec u tyče“ bývá dáván do souvislosti i s prostitucí a pornografií. V důsledku těchto asociací mu je jakožto formě údajně nevhodné, sexuálně explicitní stylizace pohybů těla upírána umělecká a sportovní hodnota. Česká komunita se tomu mj. brání právě tím, že výraz „tanec u tyče“ odmítá používat. Její členky a členové raději volí anglický název, případně - jak uvádí tanečnice Josefina Caruso - lidem zdůrazňují, že se jedná o „tanec *na tyč*“, nikoli „*u tyče*“ (Caruso in Smolíková, 2012).

⁵⁰ <http://www.poledance-praha.cz/> (cit. 2. ledna 2014)

⁵¹ <http://www.poleskola.cz/> (cit. 2. ledna 2014)

⁵² <http://www.vertigopolefitness.cz/cz/> (cit. 2. ledna 2014)

⁵³ <http://www.poledance-motylek.cz/> (cit. 2. ledna 2014)

⁵⁴ <http://www.poledance-intimate.cz/> (cit. 2. ledna 2014)

⁵⁵ <http://cpasf.cz/uvod> (cit. 2. ledna 2014)

⁵⁶ <http://www.cspdf.cz/> (cit. 2. ledna 2014)

2.2. Stav výzkumu

Pole dance a fitness je ve feministickém výzkumu a obci reflektován jako projev širšího fenoménu sexualizace společnosti (Evans, Riley, Shankar, 2010). Ve významu, který tomuto jevu připisují, se však feministické badatelky a badatelé značně liší. V kontextu jevu zостřené sexualizace společnosti na pole dance a fitness nahlíží v zásadě dvěma odlišnými, vzájemně se vylučujícími pohledy: buď jej chápou jako nástroj upevňování stereotypních genderových normativů (Whitehead, Kurz, 2009; Josephine, 2010; Levy, 2005; Walter, 2010), nebo jako *posilující* (empowering) prostředek, který upevňuje agentnost (agency) žen a souzní s myšlenkami sex-pozitivního feminismu (Goméz, 2007; Holland, 2010; Holland, Atwood, 2009; K., 2013).

Jediný z mně známých výzkumů, který tuto ostrou binaritu rozmělnuje, je rozsáhlá etnografická studie z britského prostředí, kterou realizovala Kerry Louise Allen mezi návštěvnicemi lekcí pole dance/fitness v několika studiích specializovaných na jejich výuku a fitness center, jejichž celková nabídka kondičních kurzů zahrnuje i výuku „tance u tyče“ (Allen, 2011). Úsilí o komplexní přístup je vlastní i knize „Pole dancing, Empowerment and Embodiment“, jež představuje vůbec první monografii, která na toto téma kdy vznikla (Holland, 2010). Problém této studie však podle mého názoru spočívá v tom, že se autorkou deklarovaná snaha o komplexitu místy mívá účinkem a celkové vyznění práce spadá do pasti výše nastíněné binarity, konkrétně na stranu sex-pozitivního feminismu.

2.2.1. Mainstreamizace sexuálního průmyslu

Pojmenováním této kapitoly parafrázuji název sborníku „Mainstreamizace sexu“ (Mainstreaming of Sex), který se z různých úhlů zaobírá problematikou zvýšené sexualizace současné západní společnosti (Atwood, 2009). Koncept mainstreamizace sexu je v tomto sborníku používán jako zastřešující termín pro více jevů, které se v souvislosti s problematikou sexualizace společnosti vynořují. Jedná se o fenomén, ke kterému se často rovněž odkazuje termíny „striptýzová kultura“ (Atwood, 2009; McNair, 2009) nebo tzv. „*raunch culture*“ (Levy, 2005).⁵⁷

⁵⁷ Český ekvivalent tohoto termínu mi není znám, resp. jsem se s ním v české odborné literatuře dosud nesešla. Z tohoto důvodu jej ponechávám v původním znění. Ve volném překladu do češtiny bych tento termín vyjádřila spojením „sprostácká kultura“.

Sestavitelka zmiňovaného sborníku a zároveň jeho přispěvatelka Feona Atwood tvrdí, že s rozvojem občanských svobod v západní kultuře a masovým rozšířením internetu se pornografie a téma sexuality obecně stávají čím dál tím více mainstreamovou záležitostí. Přístup k pornografii je mnohonásobně snazší než kdykoli předtím, pornohvězdy se stávají celospolečensky akceptovanými celebritami, explicitní sexuální akty se mnohem častěji objevují i v populárních filmových dílech, které se neoznačují za pornografické, otevřeně sexuální reklamy zaplavují ulice a média. *Sexem prodchnutá* média tuto skutečnost nejen reflektují a informují o ní, ale také ji aktivně utvářejí. Vystupují v nich různé sexuální rádkyně a rádci, rolové modely i anti-modely, jejichž prostřednictvím se veřejnost dozvídá, jak má ona sexualizace společnosti *správně* vypadat.

Atwood tuto tendenci staví do protikladu k nedávné době, ve které samotný sex, ač již běžným společenským tématem, zůstával intimní záležitostí týkající se jednotlivých partnerských svazků, a kdy manifestace sexuálního chování na veřejnosti byla považována za obscénní. Dnes se oproti tomu sex stává veřejně uznávaným prostředkem zábavy a požitku. Nutkání se odhalit a zpovídat ze sexu prvně tematizované Foucaultem se podle Atwood dostává do veřejného prostoru ve stále hlasitější a vizuálně nápadnější podobě. Sexuální byznys se přesunul ze zapadlých uliček do hlavních ulic a je taktéž stále více vidět a slyšet. Jeho konzumenty již navíc nejsou pouze muži. Firmy nabízející sexuální pomůcky, služby a pornografii zacílují svoji produkci stále více také na ženy. Do tohoto trendu autorka zahrnuje i *marketování* pole dance a fitness mezi stále širší okruh žen.

2.2.1.1. Sexuální osvobození žen, anebo past „falešného vědomí“?

Sex je dnes vnímán jako středobod sebepojetí a vyjádření člověka. V souvislosti s tím mnoho lidí považuje *svobodné* vyjadřování své sexuality za značně posilující (empowering). Tento jev se podle Atwood v kontextu pole dance a fitness objevuje velice často. Lekce „tance u tyče“ jejich návštěvnice vnímají jako nástroj exprese „ženské sexuality“, jež jim dodává sílu a sebejistotu (Atwood, 2009). Popisovaný *posilující* moment je pole dance a fitness vlastní i podle dalších badatelek (Goméz, 2007; Holland, 2010; Holland, Atwood, 2009).

Atwood a Holland na základě společně realizovaného zúčastněného pozorování kurzů pole dance/fitness dospěly k závěru, že lze tyto nahlížet jako post-feministický homosociální prostor, ve kterém se ženy mohou vnímat a navzájem identifikovat jako osoby, které jsou sexy a fyzicky zdatné, a které si pro sebe hledají potěšení a zábavu, aniž by jejich vnímání bylo zatíženo sexuálně objektivujícími konotacemi (Holland, Atwood, 2009: 179).

Opěvování sexu a pozitivních dopadů jeho detabuizace a mainstreamizace, které je podle Atwood pro naši současnou společnost tak typické, se však ve světle některých teorií jeví jako značně problematičtější. Podle Michaele Warnera, jehož argumentům níže věnuji samostatnou kapitolu, není v kontextu naší (anebo přinejmenším americké) společnosti možné mluvit o sexuální svobodě v *pravém* slova smyslu (Warner, 1999). Podobně teorie Michel Foucaulta problematizuje deklarace sexuální svobody jako projev důmyslného působení forem specifické moderní moci (Foucault, 1999). Foucaultově pojetí rovněž věnuji samostatnou kapitolu v další části práce.

Foucaultovy teorie například využili Whitehead a Kurz ke zpochybnění „svobodného výběru“ a agentnosti (agency) žen, které navštěvují kurzy pole dance a fitness (Whitehead, Kurz, 2009). S výstupem jejich výzkumu však nemohu souhlasit. Jednak se vymezují vůči jejich jednostrannému závěru, že provozování pole dance a fitness v principu ukotvuje roli žen jakožto erotických objektů mužské touhy, a jednak proto, že ve svém výzkumu vůbec nebrali v potaz existenci jiných než sexualizovaných forem tohoto fenoménu. Přijde mi to obzvláště zarážející, uvážím-li, že zmínky o čínské cirkusové tyči nebo indickém umění Mallakhamb byly v době vzniku této studie na internetu snadno přístupné. Na svých webových stránkách o nich referovala jak samotná studia specializovaná na výuku pole dance/fitness, tak národní i mezinárodní federace a pořadatelky soutěží v této disciplíně.

Rétorika tohoto výzkumu a způsob, jakým fenomén pole dance/fitness tato autorská dvojice tematizuje, mi připomíná tzv. *sex wars* aneb spory o pornografii (Lišková, 2004, 2007a, 2007b; McNair, 2009), konkrétně anti-pornografický feministický diskurz. Z výzkumu tak vypadáva jakákoli možnost subverzivní reartikulace pole dance/fitness .

Rámování fenoménu pole dance/fitness jakožto aktivity posilující agentnost žen je rovněž předmětem kritiky Jacenty Bahri (Bahri, 2012). Ta chápe výuku „tance u tyče“ jako feminizující praxi, která stvrzuje obraz heteronormativní ženskosti. Bahri dále tvrdí, že účastnice rekreačních kurzů „tance u tyče“ mají tendenci svým vymezováním se vůči

ženám, které tancují za úplatu v erotických klubech, tyto nadále vylučovat, stigmatizovat a stereotypizovat. Samy si naopak přivlastňují obraz/fantazii „striptérky bohyně“, aniž musely řešit na vlastní kůži zažívat jeho negativní sociální dopady.

2.2.1.2. Komplexita a kontradikčnost

Oba přístupy (tj. posilující versus ujařmující, poškozující) přemostuje etnografická studie Kerry Louise Allen (Allen, 2011).⁵⁸ Studie si všímá způsobů, jakým ženy svoji účast na lekcích pole dance/fitness tematizují a legitimizují ve vztahu ke stigmatu, která si tyto kurzy ve společnosti stále nesou. Na rozdíl od výše zmiňovaných výzkumů se snaží poukázat na komplexitu a kontradikčnost způsobů, jakým kurzistky a lektorky svoji zkušenost s tyčí rámuji.

Přestože tuto studii shledávám velice zdařilou a v řadě aspektů rezonující s mojí vlastní zkušeností prožívání lekcí „tance u tyče“, musím zároveň upozornit na to, že částečně limitována dobou svého vzniku. Toto tvrzení může znít poněkud paradoxně, uvážím-li, že studie byla uveřejněna teprve před dvěma a půl lety. Nicméně je nutné vzít v potaz, že autorka sbírala data pro svůj výzkum již přibližně o čtyři roky dříve, tj. v letech 2007 a 2008 (Allen, 2011: 91), což v kontextu nebývale dynamického vývoje pole dance/fitness představuje poměrně dlouhý odstup. Autorka díky tomu neměla možnost blíže zkoumat v posledních letech stále rostoucí účast mužů a dětí v kurzech pole dance/fitness v západních společnostech. Tento fakt se odráží jak ve výpovědi účastnic jejího výzkumu, tak v její následné interpretaci, což ostatně autorka sama reflektuje (Allen, 2011: 114).

Vzhledem k tomu, že rozhovory pro moji diplomovou práci vznikaly na přelomu jara a léta roku 2013, měla jsem možnost oslovené ženy s tímto faktem konfrontovat a zkoumat, zda a případně jak ovlivňuje dominantní módy vnímání pole dance/fitness jakožto feminizující praktiky.

2.2.3. Účast žen ve sportu

Ačkoli uchopování fenoménu pole dance/fitness v rámci mainstreamizace sexu a sexuálního průmyslu považuji za legitimní, jeho tematizování výhradně v intencích zostřené sexualizace současné společnosti považuji za limitující. Domnívám se, že je důležité tento fenomén zasadit rovněž do kontextu ženské účasti ve sportu (Burke, 2001; FEMA, 2010; NKC – ženy a věda, 2009; Škubalová, 2008), který otevírá nové a podnětné možnosti analýzy.

Jak tvrdí Dowling, „Sport byl vždy politickým programem. Od starého Řecka, kde se her nesměli účastnit otroci a ženy, což značilo jejich podřízenost, až po devatenácté století, kdy sloužil k vojenské přípravě mužů ze střední a vyšší třídy. Sport byl používán k ospravedlňování rasismu, třídních rozdílů, a stále je používán k dominanci mužů nad ženami. Tělo je koneckonců nástrojem moci. Prostřednictvím sportu mužské tělo znamená „lepší než“, „silnější než“, „více než“. A tato nadřazenost se jeví jako nevyhnutelná, jako „přirozený“ výsledek rozdílu ve velikosti, síle a fyzické zdatnosti.“ (Dowling in Škubalová, 2008: 36).

Obzvláště inspirativní mi v tomto ohledu přijde studie Terezy Škubalové o zakoušení těla u fyzicky aktivních žen (Škubalová, 2008). Škubalová pro svůj výzkum zpovídala celkem čtyři ženy, které se v rámci dlouhodobější zájmové činnosti věnovaly boxu nebo jezdeckví na koni. Soustředila se přitom na identifikaci významů, jež u dotazovaných žen narušovaly zakoušení „těla jako objektu pro druhé“ (Škubalová, 2008: 51), resp. otázku, zda „zakouší své tělo jinak, než jako bytí viděné.“ (Škubalová, 2008: 85). Z celkem šesti významových konstrukcí, které se autorce podařilo ve výpovědích identifikovat, nabízely dvě pozice účinného odporu. Zkoumání významových struktur spojených se sportovní aktivitou se z doporučení této práce jeví jako velice přínosné.

2.3. Teoretické zakotvení práce

2.3.1. Feministický poststrukturalismus

Předložená práce je inspirována tezemi feministického poststrukturalismu, v jejichž rámci se snaží setrvat i při práci s výzkumnými daty v analytické části. Poststrukturální teorie vychází ze základních premis strukturalismu, podle kterých význam objektů a jevů není výrazem jejich imanentních charakteristik, které by existovaly vně jazyka, a byly jím pouze reflektovány, nýbrž je utvářen uvnitř samotného jazyka, od kterého jej není možné separovat. Na rozdíl od strukturalismu však nesdílí představu stabilního významu těchto struktur. Klíčový důraz klade naopak na inherentní nestabilitu významu.

Zdůrazňování nejednoznačnosti významu však rozhodně neznamená ignoraci reálných dopadů jednotlivých významových struktur. Pro feministický poststrukturalismus jsou tyto dopady (spolu se snahou o identifikaci jejich zdrojů) předmětem výzkumného i aktivistického zájmu. Cílem poststrukturalismem inspirovaných výzkumných metod je tudíž odhalování způsobů, jakými jsou významy jednotlivých jevů, aktů či textů sjednávány, přijímány, odmítány anebo rozvraceny, a jaké mají tyto procesy společenské a subjektivní dopady.

Specifikem feministicky motivovaného poststrukturálního přístupu je pak akcent na zkoumání způsobů konstituce genderových vztahů a zpochybňování jejich zdánlivé nevyhnutelnosti. S tím souvisí snaha soustředit pozornost na místa ruptur ve významových konstrukcích, které otevírají možnost změny či přeznačení opresivních forem genderových vztahů (Zábrodská, 2009: 31).

2.3.2. Poslušná těla: od mučení po sebekázeň

Koncept tzv. poslušného těla, který Michel Foucault rozvinul ve svém vlivném díle „*Dohlížet a trestat*“, představuje jeden z klíčových opěrných bodů méj analyzy. „Kniha o zrodu vězení“ (jak zní podtitul tohoto díla) zdaleka není pouze pojednáním o dějinných proměnách způsobů trestání a s ním souvisejícím vznikem moderní podoby vězení, nýbrž především rozbořením vývoje specifické moderní technologie moci. Autor ve své studii

vychází z bohaté řady historických pramenů datujících se od konce 17. do počátku 20. století, jež jsou v drtivé většině záměrně pouze francouzské provenience. Závěry jeho studie mají nicméně mnohem širší přesah a vztahují se na celou moderní euroamerickou společnost. Kniha se stala inspiračním zdrojem řady sociálních věd, studií feminismů a genderu nevyjímaje.

Foucault tvrdí, že všechny trestní systémy je zapotřebí vždy situovat do „politické ekonomie“, a to i v případě, kdy se neuchylují k násilným trestům (mučení a veřejné popravy), „dokonce i když užívají ‚mírné metody‘, jež jen uzavírají nebo napravují, jde o vždy právě o tělo – tělo a jeho síly, jejich užitečnost a jejich poslušnost, jejich rozdělení a jejich podřízení.“ (Foucault, 2000: 59) Tato kontextualizace jednotlivých systémů trestání Foucaultovi umožnila upřít detailní pozornost na formování a proměnu mocenských vztahů obíhajících napříč celou společností, majíce ve svých sítích zachycené každé individuum.

První tři části knihy jsou věnované představení tří typů/systémů trestání, resp. tří způsobů organizování moci trestat. První, nejstarší – ztělesněn ve veřejném mučení - se opírá o monarchické právo. Druhý, jehož původ se datuje na přelom 18. a 19. století, vychází z reformních projektů a úsilí o kodifikaci práva spadajících do rámce teorie společenské smlouvy. Jeho cílem bylo zmírnit svévoli a excesy královské moci, potažmo učinit prosazování trestního práva zcela pravidelným a transparentním vůči zákonům, jež jej jasně a veřejně vymezují. Třetí způsob představuje disciplinární podobu výkonu trestní moci. Původ disciplinárních technik je sice starší než humanistické reformní snahy, nicméně jejich intenzivní pronikání do trestního systému se datuje do zhruba stejné doby jako humanistická reforma spjatá s druhým typem trestání. Poslední dva jmenované modely v zásadě shodně prosazují nápravnou a preventivní koncepci práva trest (na rozdíl od jednorázové královské msty), nicméně se podstatně liší na rovině dispozitivů, jež jsou pro ně charakteristické. Zatímco první z nich je veřejný, kolektivní, reprezentativní a snaží se působit preventivně spíš na duši; druhý je tělesný, donucovací, autonomní a skrytý před zraky veřejnosti.

Prevence zločinnosti, individualizace trestání a s ní související nutnost shromažďování přesného vědění o kriminálních individuích – tyto tři důležité body měla humanistická reforma společně s třetím typem trestání, disciplinárním dohledem, jehož je vězení jedním z výmluvných příkladů. Od druhého typu trestání se odlišoval tím, že neusiloval o

rekonstituování právního subjektu společenské smlouvy, nýbrž o kontrolovanou manipulaci s jedincem, o změnu jeho chování, o vytvoření poslušného těla podrobeného žádoucím návykům a pravidlům. Hru reprezentací nahradily rafinované formy donucení. Šlo o „cvičení, nikoli o znaky: hodinový denní řád, rozvrh času, povinné pohyby, pravidelné aktivity, meditace o samotě, společná práce, ticho, píle“ (Foucault, 2000: 192). S tím souvisí druhý zásadní rozdíl, a sice předpoklad ustavení specifické moci pro spravování trestu, do které nesmí nikdo třetí zasahovat. Napravovaný jedinec musí být zcela obklopen mocí, která na něj působí. Trestání už nemá být veřejné, ale svěřené povolaným autoritám. Výkon trestní moci se tak stává autonomní nejen ve vztahu ke zbytku společnosti, ale z velké části i vůči samotné soudní moci.

Hlavními nástroji disciplinární moci jsou **hierarchický dohled**, **normalizující sankce** a kombinace obou, **zkouška**. Hierarchický dohled donucuje působením pohledu, činí viditelnými ty, na něž je aplikován. Optimální bod dohledu se rovná zvnitřnění donucujícího pohledu samotným dohlíženým.

Hierarchický dohled: donucuje působením pohledu, činí zřetelně viditelnými ty, na něž jsou aplikovány; i dozorcí jsou pod nepřetržitým dozorem, dis. moc absolutně indiskrétní, je všude a vždy ve střehu. „Disciplína uvádí „do chodu“ relační moc, jež se udržuje sama vlastními mechanismy a jež nahrazuje manifestační předvádění nepřetržitou hrou propočítaných pohledů.“ (253) (v principu žádné excesy, žádné použití síly)

Normalizační sankce trestá nejen konkrétní prohřešky proti zákonu, ale i právem neošetřenou a neohrazenou oblast nekonformního. Ve své podstatě je korektivní; neboť usiluje o korekci odchylek všeho druhu. V tomto procesu výcviku a nápravy hraje důležitou roli nejen trest, ale i odměna. Za využívání podvojného systému odměna – trest hierarchizuje „dobré subjekty“ ve vztahu k těm „špatným“. „Skrze tuto mikroekonomii nepřetržitého trestání se vytváří diference, která není diferenciací jednání, nýbrž samotných jedinců, jejich povahy, jejich možností, jejich úrovně či jejich hodnoty. Tím, že disciplína s takovou přesností trestá skutky jedinců, soudí tyto jedince „v pravdě; trestání, které uvádí v činnost, se integruje do okruhu poznatků o jedincích“ (tamtéž, 258). Potažmo

tak vytváří nátlak ke konformitě. „Disciplinární dispozitivы vyprodukovaly „trestání normou“, které je se svými principy a ve svém fungování neredukovatelné na tradiční trestání zákonem. ... Skrze disciplíny se objevila moc Normy“ (tamtéž, 261).

Foucault zdůrazňuje, že vztahy moci v disciplinární společnosti nikdy nefungují izolovaně od vztahů vědění. Moc a vědění jsou neoddělitelné; jedná se o vzájemně konstitutivní prvky.

Zkouška kombinuje techniky hierarchie, která dohlíží, a techniky trestu, který normalizuje. Je to normalizující pohled, dohled, jenž dovoluje klasifikovat, třídít a trestat. Konstruuje nad lidmi viditelnost, na jejímž základě jsou rozdělování a trestání. Proto je ve všech disciplinárních dispozitivech na nejvyšší míru ritualizována. ... Překrytí vztahů moci a vztahů vědění má při zkoušce všechnu svou viditelnou okázalost.“ (262)

Disciplinární moc se projevuje ve své neviditelnosti „těm, jež si podrobuje, ukládá naopak princip povinné viditelnosti“ „V disciplíně jsou tím, co má být viděno, subjekty. ... Stav být bez ustání viděn, moci být kdykoli viděn je to, co udržuje disciplinární individuum v jeho podřízenosti. A zkouška je technika, kterou moc – místo aby vysílala znamení své síly, místo aby svým subjektům vštěpovala své znaky – zachycuje své subjekty do mechanismu objektivace.“ ... „Subjekty“ jsou zde překládány jako „objekty“ pozorování moci, jež se manifestuje jedině svým pohledem. Neprijímají přímo obraz suverénní moci; rozvíjejí přitom jen účinky – a to, dalo by se říci, prázdné – na jejich tělech, která se stalo dokonale čitelná a poslušná.“ (266)

2.3.3. Teorie performativního aktérství Judith Butler

Judith Butler přichází s kritikou dichotomie kulturní-přírodní. K feministickým teoriím přispěla především teorií, která tvrdí, že je sociálně konstruovaný nejen gender, ale také pohlaví. Ztotožnění se s pojmy muž či žena je pouze legitimizující strategií subjektu pro zapojení se do společnosti a zároveň legitimizující strategií společnosti pro zachování kulturních kategorií v neměnné podobě.

Všechny subjekty jsou již od narození „genderovány“. Gender je jim přidělen podle primárních pohlavních znaků a následně je po celý zbytek života formuje. Toto prvotní rozlišování vytváří dojem přirozených a neměnných kategorií dvou pohlaví. Pohlaví je však ustaveno skrze gender, nikoliv naopak. Představa přírodou provždy dané dichotomie je falešná.

Gender není pouze implicitně přítomen, ale je zcela explicitně vnucován jedinci společností, a to skrze rituály, rolové modely, příběhy apod. Gender se ustavuje aktivitou jedince, který jej přijímá a podle něj se chová.

Obraz toho, jak by měla manifestace genderu vypadat, je zcela inkorporována do disciplinačního modelu společnosti. Je udržována systémem odměny a trestu, zkoušek a studu, aby jedince naučila sebedisciplinaci v případě, že se svému genderu zpronevřuje. Narozdíl od Foucaultova pojetí, v němž je jedinec spíše pasivním příjemcem kulturních kategorií skrze disciplinaci, však Butler upozorňuje na aktivní roli subjektu v procesu vlastního „genderování“. Podle ní je subjekt svobodný i nesvobodný zároveň. Moc není pouze tím, co subjekt omezuje, ale také tím, co mu dává prostředky k jednání. Kulturní kategorie jsou stejně tak omezující, jako přínosné k orientaci ve společnosti. Jedinec svůj gender sám nevnímá nutně jako útlak, ale jako způsob vlastního vyjádření.

2.3.4 Politika studu

V kontextu „naší“ (euro-americké) společnosti se pojmy jako moralismus a sexuální represe většině lidí jeví jako fenomény náležející spíše do historie, související s bigotním náboženským učením a nedostatkem „vědeckých“ poznatků dob dávno minulých. Ať už s povýšeneckým úsměškem, nebo s jistou mírou úlevy, lidé se zpravidla podivují nad zákazy masturbace, popisy škodlivých důsledků, jimiž podle, v minulosti vážně branných, traktátů měla onanie být údajně příčinou, nebo zákazy antikoncepce aj. Konejší se a ujišťují, že žijí a fungují jako autonomní subjekty ve svobodné společnosti. Možnost veřejně mluvit o sexu, na sex orientovaná konzumní kultura, média zahrnující nás neustále touto tematikou – to vše jsou faktory, které tento pocit umocňují a potvrzují zdání společnost všeprostopující sexuální svobody. Moralismus však zdaleka není záležitostí minulosti, ale je na živu udržován řadou mocných náboženských i sekulárních argumentů,

vůči kterým většina lidí zůstává loajální, i když jsou v přímém rozporu s jejich skutečnými touhami či praxí. Tento paradox lze přitom vystopovat nejen na individuální úrovni v přetvářce konkrétních lidí, ale je sám rysem společnosti, která ač na sex orientovaná, ne-li sexem přímo posedlá, trpí ve skutečnosti ve svém jádru silnou sexofobií.

To, co stojí v základě výše nastíněných jevů a rozporů, je zpravidla nerozpoznaná nebo nedostatečně reflektovaná politika sexuálního studu. Při bližším ohledání se totiž ukazuje, že v našem společenském kontextu nelze mluvit o sexuální svobodě v pravém slova smyslu, nýbrž spíše o (slovy Warnera) „desexualizaci sexu“ samotného a vehementním prosazování jedné sexuální identity, jednoho omezeného souboru vybraných tužeb a praktik. Společnost disponuje řadou přímých i nepřímých způsobů kontroly, jimiž si na lidech vynucuje naplňování a přizpůsobování se tomuto modelu. Kromě přímých forem represe, jako jsou nejrůznější regulační opatření a znění samotné legislativy, tu fungují i nepřímé, subtilnější, a tudíž účinnější mechanismy donucení, jako je právě ono prosazování určité formy sexuality jako jediné správné, morální, přirozené a zdravé, jako by byla něčím univerzálně sdíleným. Potíž spočívá v tom, že tato podoba sexuality univerzálně sdílená zdaleka není, a že tyto přívlastky jsou výrazem její mylné interpretace, což však nemění nic na tom, že má ve společnosti velkou váhu a reálný dopad. Rozpor mezi „přirozeností“ a „univerzálností“ společností proklamovaného vzoru (hetero)sexuálního chování a souboru praktik na jedné straně, a tomuto vzoru neodpovídající vlastní touze na straně druhé, vytváří prostor pro vznik pocitu zahanbení a pro nástup autocenzury. Nadto se pro nás skutečný sex – sex sám o sobě, sex ve své syrové podstatě, nikoli jeho idealizovaný a „desexualizovaný“ obraz, který společnost pokrytecky glorifikuje – rovná ostudě. Existence dlouhé moralistické tradice, strach ze ztráty sebekontroly a z konfrontace se syrovou mocí a pudovostí – to vše většinu lidí naplňuje zpravidla hlubokým studem a averzí vůči sexu, i když to takto veřejně neartikulují. Reakcí většiny lidí na uvědomění si vlastního studu je ještě větší stud. Toto kulturní nastavení poskytuje množství účinných nástrojů, jak ovládat sex(ualitu) druhých a zneužívat této nadvlády ve vlastní prospěch.

Podle Warnera je sexuální stud v naší společnosti všudypřítomný. Lze jej vyčistit nejen z moralistických pouček, ale i z oslavných popisů sexu jako něčeho osvobozujícího, radostného či jeho výkladu jako formy radikální subverze represivní moci. Warner nepopírá, že sex může být dobrý, příjemný apod., nicméně trefně upozorňuje na jistou prázdnotu za těmito konejšivými slovy. Tvrdí, že jak moralistické, tak opěvující

vykreslování sexu je cokoli, jen ne „sexy“ – nikoho skutečně (sexuálně) nevzrušuje – a moc sexuálního studu nezakrývá.

Nepohodlí nepříjemného pocitu hanby nemizí a lidé jsou nuceni se ho zbavovat jinak. Většinou společnosti uplatňovaná strategie toho, jak se zbavit (nebo alespoň oslabit pocit) vlastního sexuálního studu, je neetická: hodí jej na někoho jiného, nejlépe na toho či tu, jejichž sexuální jinakost je dobře „viditelná“. V podstatě každého člověka lze snadno uvést do rozpaků, každého lze ztrapnit, akorát někteří lidé jsou v tomto ohledu víc zranitelní (např. právě gayové, lesby, prostitutky atd.), a tudíž představují vhodný cíl, na kterém si ostatní mohou vybit vlastní frustrace – stávají se tak nejčastěji terčem ponižování, zesměšňování, bití, týrání, věznění, stigmatizace či psychiatrické léčby. Smutným paradoxem je fakt, že toto počínání se vydává za „morální“. Podobně i silně internalizovaný stud stigmatizovaných osob, který může mít podobu skrývání či naopak touhy se odhalit, se chápe jako symptom a důkaz jejich „nenormality“, nikoli jako důsledek drtivého dopadu politiky studu.

Společností vnucovaná forma sexuality vede nejen k úvaze, že já se „tak“ mám chovat, ale že i ostatní by se tak měli chovat. V rámci tohoto pojetí se jakákoli sexuální odlišnost neshoduje s morálností. Ve skutečnosti zde máme co dočinění se záměnou morálky za moralismus. Warner výstižně poukazuje, že nedůvěra vůči sexuální odlišnosti je pseudomoralitou, opakem etického respektu k autonomii ostatních. Tento argument se podle něj přitom nerovná úplnému odmítnutí morálky, nýbrž je sám o sobě morálním argumentem. Warner tímto však neobhajuje bezbřehý relativismus, který dává „požehnání“ všemu a všem, tedy i například fenoménu znásilnění. To je naopak formou neskrývaného, násilného donucení, neslučitelné se sexuální autonomií. Warner v této souvislosti podotýká, že stud může být někdy vsutku zasloužen. Problém spočívá v tom, že moralismus je lidmi snadno zaměňován za morálku.

Snaha o kritickou reflexi a dekonstrukci těchto pseudoetických náhledů, restrikce donucovacích mechanismů a podpora sexuální diverzity by měly patřit mezi úkoly sexuální etiky. Jejím hlavním cílem by pak měla být zejména podpora sexuální autonomie člověka neodporující sexuální autonomii druhých. Je však nemožné jasně a neměně definovat její konkrétní obsah – například bondáž může být v určitém kontextu prostředkem autonomie, ale v jiném nikoliv. Sexualita se v návaznosti na změny v kultuře i ve vědomí individua mění, není možné předem určit, jaké formy bude sexuální autonomie

nabývat. Tento moment neustálé proměny by sexuální etika měla rovněž reflektovat. Vytváření prostoru pro nové i staré svobody, zážitky, touhy, identity a těla je podmínkou pro vznik této autonomie a zároveň účinnou obranou proti umlčujícímu efektu sexuálního studu. Sexuální autonomie totiž vyžaduje víc než „jen“ svobodnou volbu – její podmínkou je také cirkulace vědění, veřejný přístup k touhám a možnostem, tedy pravý opak privatizace a izolace sexuální zkušenosti, který nahrává politice sexuálního studu. Jedině tak může člověk zjistit, co by mohl chtít a co nikoliv. Podle Warnera většina lidí nachází hluboké sexuální uspokojení právě v praktikách, o kterých by byli bývali nikdy neřekli, že je budou chtít.

Proces utváření podmínek a prostoru pro sexuální autonomii je však podle Warnera stále brzděn tím, co on sám nazývá „nerovností ve studu“. Kultura se neustále snaží vymezovat rozdíl mezi dobrým a špatným sexem. Každému z nich náleží výčet určitých praktik, jež dohromady tvoří seskupení binárních opozic ukotvujících rozdíl mezi „normálním“ (heterosexuálním) a „nemormálním“ sexuálním chováním. Navzdory faktu, že lidé provozující výhradně praktiky spadající pod hlavičku „dobrý, normální, přirozený sex“, jsou v naprosté menšině, jejich hodnoty ve společnosti dominují. Provozování tzv. špatného sexu s sebou naopak nese stigma. Stigma, na rozdíl od studu, jenž je v pohybu a váže se k činu, krátkodobému chování a lze jej odčinit, je součástí statusu a sociální identity dané osoby (je permanentní). Tohoto rozlišení se chopilo GL hnutí a učinilo z něj nástroj boje za svá politická práva. Namísto sjednocení se s ostatními stigmatizovanými proti studu (tedy rovnosti ve studu) se GL hnutí snažilo zbavit homosexuální identitu stigmatu, což se mu částečně zdařilo, avšak za cenu posílení studu ze sexu a obrácení společenského pohrdání vůči těm s „viditelnějšími prohřešky“ jako např. HIV pozitivním.

Warner vyjadřuje s tímto přizpůsobováním se a normalizací gayů a leseb příkrý nesouhlas, neboť podle jeho názoru svědčí o zásadním nepochopení politiky studu. V některých kontextech je sice oddělení stigma a studu možné, ale prosazování politiky jednoho bez druhého (charakteristické pro desexualizované pojetí identity) představuje snadno napadnutelnou nedůslednost. Vypočítavé vylučování jiných sexuálních disidentů a disidentek ze svých řad je krajně neetické a plyne z něj navíc pouze neautentický pocit důstojnosti. Definovat se jako GL(BT) hnutí podle Warnera znamená v podstatě jen jmenování konkrétních identit, nikoli širší hnutí, které by mířilo proti politice studu. Rozšíření katalogu identit neodstraňuje slepotu vůči ultračovatelským praktikám společnosti, ani vůči šíři možných způsobů rezistence.

Proti politice studu přímo míří až queer (sub)kultura/hnutí. Queer přístup charakterizuje odmítání jakýchkoli hierarchií, respekt k sexuální autonomii a jinakosti druhých a vědomí absurdnosti studu. Queer etika spočívá v rovnosti a důstojnosti ve studu. Vychází z premisy, že pokud je sex druhem nedůstojnosti, tak jsme v ní všechny a všichni stejně. Tento přístup odkazuje ke skutečnosti, že sexuální stigma může na lidi padnout z různých důvodů. Být heterosexuální/m samo o sobě nestačí (viz kauza Billa Clintona), stejně tak být homosexuální/m nutně neznamená stigma. „Ctihodná“ lesba, jinak odpovídající měřítkům dominantní sexuality může zůstat stigmatizace ušetřena. Někteří lidé navíc subjektivně nepocítují nic z normality, která se jim připisuje. V kontextu queer jsou všichni lidé sexuálními bytostmi, avšak na rozdíl od obecného chápání společnosti, je tento fakt plně kompatibilní s jejich důstojností.

2.3.5 Slut-shaming

Autorky se v článku věnují tématu „SlutWalks“ a „slut-shaming“ a především jejich percepci náctiletými dívkami. Koncept slut-shamingu považují za relevantní při analýze pole dance/fitness, proto je obsah tohoto článku zásadní pro moji práci.

SlutWalk, tedy „Pochod děvek“ je aktivistická událost, která vznikla v lednu 2011 jako reakce na sexistické vyjádření Kanadského policejního důstojníka Michaela Sanguinettiho na téma znásilněných žen. Ve svém vyjádření reprodukoval šovinistický, tradiční kulturou přijímaný pohled na znásilněné ženy, v němž nejsou oběťmi, ale spíše jsou samy vinny. Pohled, v němž muž je otrokem svých, od přírody daných, pudů a je proto na ženě, aby se vyvarovala podněcování jeho tužeb, jestliže o ně sama nestojí. Znásilněná žena je vnímána jako děvka, která „sí za to může sama“, protože provokovala muže svým sexy vzhledem, především pak zvoleným oděvem. Toto vnímání vede až k absurdnímu předpokladu, že každá žena v zásadě touží být znásilněna. Správná žena se obléká cudně, čímž překonává nejen mužovy, ale i své vlastní pudové touhy. Ta žena, která se obleče „vyzývavě“, se této kontroly vzdává, protože chce muže (třeba i podvědomě) vyzvat k tomu, aby ji znásilnil. Je tedy „děvka“.

SlutWalk, který se brzy rozšířil do celého světa, je událost, při níž se ženy v průvodu obléknou „jako děvky“, aby tak protestovaly proti výše popsanému, tradicí

reprodukovanému stereotypu, a daly jasně najevo, že mají právo oblékat se, jak chtějí, a že sexy vzhled neznamena, že by tím někoho „vyzývaly“. Také to, že muž je, stejně jako žena, zodpovědný za své činy a jakýkoliv akt násilí z jeho strany je neomluvitelným kriminálním činem. Smysl akce dobře vystihuje jedno z hesel, skandovaných v průběhu průvodu: „Ať kamkoliv jdeme, ať cokoliv nosíme, ANO je ANO a NE je NE!“

„Slut-shaming“, tedy odsuzování žen, které se v sexuální oblasti nechovají zcela podle tradičních společenských norem (což se týká i tak nevinných věcí, jakými je oblékání), a jejich nálepkování výrazem „děvka“, se objevuje již v mladém věku. V pubertě se takového označení dostane od svého okolí mnoha dívkám. Pro některé z nich je normativním procesem, který je přinutí změnit chování a přizpůsobit se představě cudné dívky, která neprovokuje sexuální zájem mužů. Jiné, které mají větší sklony k subverzi, se s tímto pojmem ztotožní. Jenže takovéto přiznání „jsem děvka“ zároveň přináší značné ohrožení. Autorky uvádějí příběh patnáctileté dívky, která reagovala na urážky okolí tím, že sama sebe začala na sociálních sítích označovat za děvku. Když se s ní ale později rozešel přítel, tato vyjádření rychle odstranila. Být „děvkou“ a zároveň v partnerském vztahu je sarkasmus, zatímco být děvkou a zároveň „single“ by mohlo působit dojmem, že to myslí vážně, a tím ji ohrozit.

Autorky článku dělaly výzkum v jisté škole, kde s dívkami v pubertálním věku a jejich učitelkami v kurzu nazvaném „girls‘ power“ diskutovaly o tématu SlutWalks. Zde se projevil zajímavý paradox, kdy studentky i učitelky akci podporovaly, přesto v normativním prostředí školy, které se snaží dívky ochránit před tématy, na které (dle názoru autorit) nejsou ještě připravené, se učitelky jasně vyjádřily, že mladé dívky by se průvodu účastnit neměly. Nejspíš proto, že kdyby jejich účast podpořily, rodiče by si mohli stěžovat. Když se později některé dívky a učitelky setkaly v průvodu, společně si zakřičely i velmi vulgární hesla na podporu akce.

Paralelně s hodinami pro dívky, subverzivně nazvanými „girls‘ power“, probíhaly hodiny, v nichž byli pouze chlapci, zvané zcela nesubverzivně „The Gentleman’s Club“. Zde se témata sexuálního násilí prakticky neprobírala. Jako by, i přes snahu o vzdělávání v této oblasti, škola vlastně potvrdovala, že sexuální násilí je otázkou žen, nikoliv mužů.

3. PRAKTICKÁ ČÁST

3.1. Metody sběru dat

K realizaci této práce jsem použila dvě metody sběru dat, a sice zúčastněné pozorování a hloubkové, polo-strukturované rozhovory. Musím ovšem zdůraznit, že zúčastněné pozorování pro mě nebylo cílem o sobě, ale spíše podnětem a prostředkem pro další zkoumání. Nejednalo se o plně intencionální terénní výzkum s od začátku pevně vymezeným cílem porozumět, poznat a podrobně popsat danou komunitu (Reeves, Scott, Kuper, 2008; Reinharz, 1992:46), nýbrž o prolínání způsobu trávení části mého volného času s později ustaveným výzkumným zájem. Vlastní poznatky, zkušenosti a vztahy, které jsem „v terénu“ navázala, měly nezanedbatelný vliv na podobu a směřování mé práce, nicméně nejsou hlavním předmětem předloženého rozboru a v práci byly zúročeny pouze parciálně. Kromě toho, že mi napomohly k přípravě rozhovorů, využila jsem jich k doplnění kapitoly věnované obecnému představení fenoménu pole dance a fitness v úvodu práce⁵⁹ a samozřejmě v částech věnované reflexi vlastní lokace a použitých výzkumných postupů. Těžiště praktické části mojí diplomové práce spočívá v analýze šesti rozhovorů, ke kterým mě inspiroval právě můj pohyb „v terénu“.

3.2. Zúčastněné pozorování

Zúčastněným pozorováním (neboli etnografií neboli terénním výzkumem) se rozumí podrobné studium „sociálních interakcí, chování a vnímání, které se vyskytují v rámci skupin, týmů, organizací a komunit. ... Hlavním cílem etnografie je prostřednictvím shromažďování dat z detailního pozorování a rozhovorů poskytnout bohaté, celostní vhledy do názorů a činů lidí a do povahy místa... které obývají“ (Reeves, Scott, Kuper, 2008: 512).⁶⁰ Výzkum v terénu zpravidla také vyžaduje aktivní zapojení badatelky do činností komunity, jež je předmětem jejího zájmu. Celkově tato metoda poskytuje velký

⁵⁹ Jsem si vědoma toho, že jsem tímto poněkud atypickým postupem narušila oddělení teoretické a praktické části, které se ode mě očekává. Zároveň se však domnívám, že se pro účely mé práce jedná o opodstatněné rozhodnutí, které se snažím v průběhu práce reflektovat.

⁶⁰ Autorský překlad. Originální znění: "...social interactions, behaviours, and perceptions that occur within groups, teams, organizations, and communities. ... The central aim of ethnography is to provide rich, holistic insights into people's view and actions, as well as the nature... of the location they inhabit, through the collection of detailed observations and interviews."

prostor pro vlastní kreativitu a umožňuje (a někdy dokonce přímo vyžaduje) triangulaci více metod a datových zdrojů. Data získaná v terénu jsou následně (či souběžně) posuzována ve vztahu k širšímu sociálnímu kontextu, resp. vztahována k sociálním teoriím. Denzin v této souvislosti mluví i o tzv. triangulaci teorií, v rámci které doporučuje při interpretaci získaných dat zohlednit více odlišných teorií a konceptů, díky čemuž může badatelka nabídnout komplexnější porozumění chování daného společenství (Denzin in Reeves, Scott, Kuper, 2008: 513). Důležitou součástí etnografického výzkumu je vlastní sebereflexe a popis toho, jak výzkumnice svoji participaci v komunitě prožívala.

3.2.1. Reflexe postupů (1)

Zúčastněné pozorování stálo i na počátku mojí práce. Nutno však podotknout, že jsem tuto metodu neuplatňovala konzistentním způsobem od jasně daného začátku do přesně vymezeného konce. Můj prvotní zájem o fenomén pole dance a fitness byl čistě rekreační. V době, kdy jsem začala pravidelně navštěvovat kurzy „vertikálního umění“ (jak příslušné studio tyto lekce nazývalo), jsem již byla výrazně formována svým předchozím, více než pětiletým, studiem a zájmem o feministické teorie a genderovou a sociální problematiku. Uplatňování genderové a kulturně-kritické perspektivy na dění kolem sebe se tak stalo běžnou součástí mého každodenního života (hooks, 2008: 3) a „tanec u tyče“ v tomto ohledu nebyl výjimkou. Průběžná reflexe kurzů pole dance a fitness a souvisejícího dění vyústila do úmyslu zrealizovat na toto téma výzkum.

Nápad využít své zkušenosti a přístupu do komunity osob provozujících pole dance/fitness přišel konkrétně na magisterském studiu, kdy jsem přemítala o projektu diplomové práce. V momentě, kdy jsem se rozhodla pro výběr tohoto tématu, jsem už za sebou měla účast na lekcích, workshopech a soukromých hodinách pole dance/fitness v různých lokacích ve Velké Británii a v Česku, zhlédnutí řady vystoupení a desítky neformálních rozhovorů s provozovatelkami této disciplíny. Byla jsem též aktivně zapojena do největší světové internetové komunity osob věnujících se pole dance/fitness a dalších odpovídajících zájmových skupin na sociálních sítích, zejména pak na Facebooku. Nemusela jsem tudíž – slovy etnografické terminologie - řešit otázku přístupu do komunity přes „strážkyně brány“ (*gatekeepers*), natož se obávat hrozby, že se sama "stanu domorodkyní“ (*going native*), neboť v té době jsem už byla „jednou z nich“.

Poté co jsem si ujasnila, že svůj volnočasový zájem o pole dance/fitness doplním i zájmem výzkumným, sáhla jsem po dalších nástrojích etnografického výzkumu: zaznamenala jsem si zpětně některé své postřehy z terénu a dohledala a zarchivovala odkazy na tematické diskuze na sociálních sítích, novinové články a reportáže, s nimiž jsem do té doby přišla do styku. Na tyto poznámky jsem volně navázala zjednodušenou verzí terénního deníku, do kterého jsem si zaznamenávala postřehy k aktuálnímu dění na scéně a sociálních sítích, a nadále sbírala související mediální výstupy, články, fotografie, ilustrace a videa.

Později jsem také přijala nabídku zasednout v porotě Mistrovství České republiky v Pole Dance⁶¹ a soutěžního seriálu Pole Battle League.⁶² Organizátorky obou soutěží mě oslovily s přáním spolupráce i pro nadcházející rok (2014) a v případě federace CPASF⁶³ i s nabídkou účasti na certifikovaném školení porotců a porotkyň v zahraničí. V návaznosti na moje zkušenosti se zasedáním v porotě prvních dvou ročníků⁶⁴ těchto soutěží mi byla nabídnuta i pozice porotkyně Mistrovství Evropy v Pole Sport 2013,⁶⁵ kterou jsem však odmítla.

Nabídky zasednout v porotách těchto soutěží jsem si vysvětlovala jako odraz mého subkulturního kapitálu (Thorton, 1996). Logika subkulturního kapitálu odpovídá logice konceptu kulturního, ekonomického a sociálního kapitálu Pierra Bourdieuho (Bourdieu in Thorton, 1996) a umožňuje analyticky pracovat s jemnými nuancemi subkulturního členství. Thorton popisuje subkulturní kapitál jako záležitost vkusu (v oblasti hudby a módy) a specifické znalosti klubové scény,⁶⁶ kterou však na rozdíl od kulturního kapitálu nelze nabýt vzděláním, ani vytěžit z příslušnosti k určité společenské třídě. Domnívám se, že to byla právě moje specifická znalost prostředí, aura té, která se v Česku začala jako jedna z prvních o pole dance/fitness zajímat, která měla (aspoň zprvu) přehled o dění na české scéně, a která měla zkušenost z britského prostředí, jež bylo před českým v mnohém napřed, z čeho jsem čerpala svůj subkulturní kapitál. Účast v porotách samozřejmě můj status dále posílila a tento způsob vnímání zacyklila, a to i navzdory mé naprosté odborné inkompetenci.

⁶¹ <http://www.poledancemistrovstvi.cz/porota/lucie-hradecka/> (cit. 2. ledna 2014)

⁶² <http://www.polebattle.cz/porota.php> (cit. 2. ledna 2014).

⁶³ <http://cpasf.cz/uvod> (cit. 2. ledna 2014)

⁶⁴ tj. 2012 a 2013

⁶⁵ <http://www.epsc.eu/epsc2013/info> (cit. 2. ledna 2014)

⁶⁶ Autorka se své studii zabírala hudební klubovou scénou, z čehož plyne i její akcent na hudební a módní vkus.

Účinnost subkulturního kapitálu pro mě byla vpravdě fascinující. Na jedné straně pro mě byla zdrojem nesmírného osobního pobavení, na straně druhé zdrojem pocitů enormní nepatříčnosti až trapnosti. Oba póly mých pocitů souvisely s mojí sportovní, uměleckou a odbornou nepovolaností, která ostře kontrastovala jak se vzděláním ostatních porotkyň a porotců, tak s jejich talentem a sportovními či uměleckými úspěchy na celostátní a mezinárodní úrovni. Úspěch a pocit zadostiučinění,⁶⁷ který jsem pociťovala v souvislosti s triky, které jsem si před lety na tyči osvojila, měly logiku pouze v kontextu mé osobní antisportovní a netaneční životní historie. Ve srovnání se soutěžními standardy však působily směšně a neměly nejmenší šanci obstát.

Přestože věřím, že rozhodnutí mít mě v porotě bylo ze strany organizátorek motivováno i ekonomickými důvody (nebyly nuceny mi platit cestu a pobyt v Česku aj. jako zahraničním hvězdám), nezmírňuje příliš v mém pojetí sílu onoho subkulturního kapitálu. Znalost technické náročnosti, kterou jsem u soutěžících posuzovala, byla čistě teoretická a zprostředkovaná. Stále jsem očekávala, že kvůli této do očí bijící nekompetentnosti musím jako porotkyně narazit a o svůj subkulturní kapitál přijít. Navzdory několika kritickým hlasům se však tento vždy obnovil a nechal moji odbornou nepovolanost hladce projít.

Svoji roli sehrál i fakt, že jsem veřejně deklarovala, že na dané téma provádím výzkum. Ten napomohl nejenom zaštitit moje místo v porotě, ale také legitimizovat samotný pole dance/fitness a pořádání těchto soutěží v očích veřejnosti. Jednalo o dvojsečný pohyb: svým výzkumným zájmem jsem pole dance/fitness jakoby propůjčila status něčeho, co stojí za to *vědecky* zkoumat, a zároveň upevňovala zdání vlastní fundovanosti. To se při posledním Mistrovství České republiky mj. odrazilo i v zájmu dvou médií, která mě požádala o poskytnutí rozhovoru.⁶⁸

Thorton mě inspirovala nejen svojí teorií subkulturního kapitálu. Spolu s další teoretickou subkulturních studií Nancy MacDonald mě přiměla uvažovat o komunitě sdružené kolem pole dance a fitness jako o subkulturní formaci. Tento přístup byl umocněn vědomím příslušnosti ke komunitě, které podle mých pozorování bylo mezi provozovatelkami a provozovateli této činnosti velice silné. Vstup do komunity/subkultury

⁶⁷ jež popisuji v reflexi své výzkumné lokace

⁶⁸ Veřejný výstup měl (alespoň podle mých informací) nakonec pouze jeden, resp. jeho fragment, který se stal součástí reportáže z Mistrovství v hlavních zprávách TV Barrandov. Viz <http://www.barrandov.tv/video/14074-hlavni-zpravy-23-6-2013>, čas 13:42-15:42 (cit. 2. ledna 2014).

utvořené kolem pole dance/fitness jsem začala tematizovat jako jeden z možných nástrojů, jak vytvářet a ukotvovat svoji genderovou identitu, která je vždy vázána na lokaci a praxi (MacDonald, 2001). Tento proces jsem přitom chápala jako dynamický, nekončící a odpovídající povaze performativních aktů (Butler, 1990). Následné rozhovory jsem se rozhodla zacílit na to, do jaké míry může pole dance/fitness posloužit jako prostředek posílení tradičních „femininních“ atributů, anebo zda naopak jeho provozování nabízí prostor pro genderovou transgresi.

3.3. Rozhovor

Metoda rozhovoru se v rámci feministicky orientovaného výzkumu těší velké oblibě a významu, a to z několika důvodů. V době, kdy se začalo feministicky orientovaným badatelkám dařit pronikat do tradičních výzkumných institucí, byla metoda rozhovoru (spolu s metodou zúčastněného pozorování) považována za účinný⁶⁹ nástroj korekce androcentrické předpojatosti sociálních věd (Reinharz, 1992). Ta spočívala nejen v obecné ignoraci či trivializaci role žen ve zkoumaných společnostech, ale také v aplikaci pozitivistických modelů bádání, pro které je „charakteristická neosobnost poznávání, důraz na separaci a nadřazenost „badatele“ nad zkoumaným „objektem“ a orientace „na zvládnutí/ovládání přirozeného okolí“ (Matonoha, 2005: 30).

Rozhovory naopak dávaly příležitost zaznít umlčovaným ženským hlasům a zmírnit dopady mocenské asymetrie mezi zkoumající a dotazovanou osobou. Prostřednictvím rozhovorů jakožto metody „směřující k intersubjektivnímu porozumění mezi badatelkou a studovanými osobami“ (Reinharz, 1992: 46)⁷⁰ mohly feministické badatelky nejenom lépe zhodnotit podíl žen na podobě zkoumaných společností, ale zároveň maximalizovat možnost objevování dosud netušených aspektů fungování společnosti a související tvorby nových teorií. Na tuto snahu jsem se pokusila navázat, a to i s úskalími, které skýtá rámování obsahu rozhovorů poststrukturalistickou teorií, jež *jde mnohdy proti tomu, co lidé říkají*.

⁶⁹ Nikoli však všespásný

⁷⁰ Autorský překlad. Originální znění: „...aim for intersubjective understanding between researchers and the person(s) studied.“

3.3.1. Reflexe postupů (2)

Vzhledem k důležitosti reflexe aplikovaných postupů a mocenské (a)symetrie mezi badatelkou a účastnicemi výzkumu (Reinharz, 1992; Zábrodská, 2009) níže detailně přibližuji, jak realizace rozhovorů pro můj výzkum probíhala. Souběžně s tím se pozastavuji nad etickými dilematy, před která mě tyto rozhovory postavily, a způsoby, jakými jsem se tyto snažila řešit.

3.3.2. Výzkumný soubor

Rozhovory se šesti (spolu)majitelkami studií specializovaných na výuku pole dance/fitness, jež jsou předmětem níže předložené analýzy, jsem realizovala v na přelomu jara a léta roku 2013. Výběr participantek nebyl náhodný, nýbrž založený na mém předchozím pozorování a pohybu v komunitě osob sdružených kolem této aktivity. Rozhodnutí zpovídat majitelky (či spolumajitelky) studií bylo motivováno snahou získat výpovědi osob, které pole dance/fitness vnímají jako jeden z nejdůležitějších faktorů svého života a dlouhodobě se mu intenzivně věnují. Ženy, jež jsem oslovila, patří v rámci České republiky k osobám s nejkompaktnějšími a nejdéletrvajícími zkušenostmi s pole dance/fitness. Všechny oslovené ostatně měly výrazný podíl na etablování a institucionalizaci této disciplíny v Česku. Prošly si fázemi jak samoukyň, studentek, lektorek, performerek, tak podnikatelek v oboru. Každá z nich měla v době rozhovoru za sebou opakovanou zkušenost s propagací pole dance/fitness v českých médiích a na souvisejících akcích, návštěvy zahraničních workshopů, případně hoštění workshopů zahraničních hvězd přímo ve svých studiích.⁷¹ Většina z nich jsou též členkami (některé i funkcionářkami) světových a českých federací pole dance a fitness, některé za sebou mají soutěžní zkušenosti. Šestice těchto žen mi z předchozího, přibližně tříletého, pozorování vycházela jako reprezentativní vzorek aktivní části české scény pole dance a fitness, a proto jsem se rozhodla oslovit právě je. Všechny oslovené mojí prosbě o rozhovor vyhověly. Cenila jsem si jejich souhlasu nejen z toho důvodu, že se jedná o časově vytížené osoby, ale zejména kvůli důvěře a vstřícnosti, kterou vůči mně projevíly.

⁷¹ Návštěva či hoštění lekcí zahraničních „pole stars“ se v komunitě neposuzuje pouze jako prostředek zvyšování vlastní kvalifikace a učení se novým dovednostem, ale je také otázkou prestiže (lektorky či studia) a navyšování symbolického kapitálu.

Rozhovory byly vedeny otevřenou, polo-strukturovanou formou, jež se volně přidržovala níže načrtnuté osnovy. Při vymýšlení otázek jsem vycházela ze svého předchozího pozorování a neformálních rozhovorů. Díky nim jsem mohla předem identifikovat související témata, jež měla z mého pohledu potenciál odhalit analyticky výtěžné střety významových konstrukcí.⁷² Rozdělení otázek do pěti podskupin je pouze nápomocné a odráželo moji snahu rozkrýt co nejširší škálu způsobů, jakými oslovené ženy pole dance/fitness konstruuji. Pořadí i formulaci otázek jsem pokaždé přizpůsobila plynutí jednotlivých rozhovorů. Pokud účastnice reagovaly zajímavými odpověďmi, rozvíjela jsem je dalšími doplňujícími otázkami.

Přestože se ve své práci záměrně přidržuji termínu „pole dance/fitness“, jenž odráží moje chápání této disciplíny jako jednoznačně nedefinovatelné aktivity, která se nachází na pomezí sportu a umění, v rozhovorech jsem povětšinou používala pojmenování, kterými k této aktivitě referovaly samy účastnice. Jazykové prostředky, které účastnice volily (např. „pole dance“, pole sport“, „pole fitness“, „pole art“, „tanec NA tyči“, „tanec U tyče“) byly totiž nedílnou součástí zaznívajících diskurzivních konstrukcí, které jsem ze své pozice používáním názvu „pole dance a fitness“ nechtěla narušovat.

3.3.3. Osnova otázek

1) Význam pole dance/fitness (PDF)

- Vzpomínáš si, kdy a kde ses poprvé seznámila s PDF, a jak to na tebe zapůsobilo?
- Jak dlouho se PDF věnuješ, a jak/kde ses ho naučila?
- Jak to vnímalo/vnímá tvé okolí? Jak se k tomu staví veřejnost?
- Co tě na PDF baví, co ti to přináší?
- Čemu všemu se v souvislosti s PDF věnuješ (lektorování, vystupování, byznys, soutěže atp.)?
- Co všechno tento zájem v tvém životě ovlivňuje?

⁷² Díky velkému množství neformálních rozhovorů, kterých jsem se v komunitě v předchozích letech účastnila, jsem se rozhodla upustit od zkušebních pilotních rozhovorů. Zpětně to hodnotím jako unáhlené a špatné rozhodnutí, které se mi lehce vymstilo. Přestože se mi základní osnovou rozhovorů podařilo podle očekávání pokrýt většinu témat, které jsem s oslovenými chtěla diskutovat, lituji, že jsem neměla možnost s participantkami blíže diskutovat aspekty kultu zdraví (Parusniková, 2000) a obecných normativních preskripcí tělesné zdatnosti. Pokud bych mohla rozhovory znovu realizovat, přeformulovala bych znění otázek v sekci věnované posunům ve vnímání vlastního těla, resp. bych k této sekci přidala druhou, jež by samostatně řešila konkrétní dopady biomoci ve společnosti (Foucault, 1999; Parusniková, 2000).

- Kdyby si měla člověku, který se s PDF v životě nesešel, popsat, co to je, co by si mu řekla?

2) Genderovanost pole dance/fitness

- Co si myslíš o mužích, kteří provozují PDF? Nabízíte nebo chtěly byste nabízet u vás ve studiu lekce pro muže?
- Jak se stavíš k dětským kurzům a soutěžím v PDF? Nabízíte nebo chtěly byste nabízet ve svém studiu lekce pro děti?
- Jak by si charakterizovala osoby, které vaše studio navštěvují?
- Co si myslíš o nošení podpatků při tanci?
- Kdo je tvoje oblíbená pole dancerka/oblíbený pole dancer? A proč právě ona/on?

3) Institucionalizace pole dance/fitness

- Považuješ PDF za sportovní disciplínu?
- Podporuješ snahy dostat PDF na olympiádu? A proč (ne)?
- Jak se stavíš ke kritériím a pravidlům soutěží v PDF?
- Co si myslíš o spojování PDF se striptýzem?

4) Vnímání těla

- Vnímáš na svém těle nějaké změny plynoucí z provozování PDF? Pokud ano, jak tyto změny hodnotíš?
- Změnilo se u tebe nějak v návaznosti na provozování PDF prožívání sexuality?
- Jak přistupuješ k modřinám, spáleninám a dalším zraněním z tyče?
- Přiměl tě PDF k provozování jiných fyzických aktivit?

5) Doplnující otázky

- Jak vidíš budoucnost PDF?
- Je něco, co ti na PDF vadí?
- Chtěla by si k tématu PDF ještě něco doplnit?

3.3.4. Oslovení účastnic

S třemi participantkami - Adélou, Danou a Františkou - jsem se znala už z minula. Věděly o tom, že můj zájem o pole dance/fitness se neodvívá čistě z pozice fanyanky této disciplíny, ale že je i výzkumný, a že na toto téma připravuji diplomovou práci. S Danou a Adélou jsem možnost poskytnutí rozhovoru diskutovala dlouho před jejich samotnou realizací (v prvním případě přibližně rok předem, v druhém dokonce v předstihu více než dvou let). Všechny tyto tři ženy s rozhovorem souhlasily v rámci „přátelské výpomoci“.

S dalšími dvěma účastnicemi, Bárou a Emou, jsem měla rovněž možnost se potkat ještě v době před uskutečněním rozhovoru, a to v rámci akcí, na kterých byl pole dance/fitness prezentován. Na těchto akcích jsme však spolu nikdy aktivně nenavázaly kontakt - k tomu došlo až v momentě, kdy jsem je přes Facebook oslovila s prosbou o poskytnutí rozhovoru. Přes Facebook jsem oslovila i poslední z šestice mnou zpovídaných žen, Cilku. I když jsem díky svému pohybu v komunitě osob provozujících pole dance/fitness a pravidelnému sledování souvisejícího dění na Facebooku měla základní přehled o tom, co Cilka v souvislosti s touto disciplínou dělá, osobně jsme se prvně setkaly až v momentě, kdy jsem za ní po předchozí domluvě přijela do studia uskutečnit rozhovor.

V první fázi jsem každé z oslovených žen prostřednictvím Facebooku anebo emailu spolu s prosbou o rozhovor zaslala stručný nástin svého výzkumného záměru. Volila jsem přitom jednoduché, jasně srozumitelné formulace a zcela se vyvarovala použití odborných termínů. Konečně znění každého oslovení jsem individuálně uzpůsobila tomu, do jaké míry jsem se s dotyčnou znala, a také obsahu a formě naší předchozí komunikace (probíhala-li nějaká). Do každé zprávy jsem se přitom snažila inkorporovat následujících šest bodů:

1) Vysvětlovala jsem, že se na ně obracím jako studentka genderových studií, která by pro svoji diplomovou práci o pole dance/fitness ráda zpovídala několik pokročilých lektorek a (spolu)majitelek studií v jedné osobě, které stály u zrodu pole dance/fitness v Čechách, případně se na scéně aktivně pohybují již delší dobu.

2) Předdesílala jsem, že moje otázky by směřovaly zejména k tomu, jak samy vnímají tanec a fitness u tyče, proč je baví, jestli a jak změnil jejich život, jak si vysvětlují jeho popularitu apod.

3) Zdůrazňovala jsem, že jim v tomto ohledu zaručím naprostou anonymitu.

4) Předpokládanou délku nahrávaného rozhovoru jsem uváděla cca 75-90 minut.

5) Dále jsem předesílala, že pokud s rozhovorem budou souhlasit, časově se jim plně přizpůsobím, resp. že se dostavím v čas a na místo, které si samy určí. V tomto ohledu jsem je pouze prosila, abychom se sešly vskutku jen my dvě a do rozhovoru nevstupoval nikdo třetí, a aby při volbě místa konání schůzky zohlednily nutnost použít diktafon.

6) V závěru jsem pokaždé zdůrazňovala, že se jedná jen o stručný nástin, a že jim ráda zodpovím jakékoli jejich doplňující otázky - písemně, nebo telefonicky - podle toho, co jim bude vyhovovat více. Pokud by preferovaly telefonickou cestu, prosila jsem je, aby kromě kontaktu na sebe (v případě že jsem jej už neměla) uvedly i čas, kdy jim můžu zavolat.

Naše následující komunikace se nesla převážně v organizačním duchu, kdy jsme řešily, kdy a kde se sejdeme. Doplňující otázky, které na mě byly vzneseny, se týkaly většinou jen místa mého aktuálního pobytu a souvisely s domluvou místa setkání. Pouze jedna z mnou oslovených žen se v této fázi chtěla nejprve blíže informovat o fakultě a oboru, který studuji, a rovněž chtěla specifikovat, o jaký typ výzkumu se bude jednat. Ostatním postačily informace, které ode mě měly z výše uvedené zprávy či z našich předchozích interakcí, případně z vlastní iniciativy plánovaly, že se mnou bližší podrobnosti prodiskutují až na místě setkání.

Na jednu stranu mě těšilo, že všechny mnou oslovené majitelky studií s rozhovorem v podstatě bez váhání souhlasily, na straně druhé jsem jako badatelka pocítovala deficit, pokud šlo jejich (ne)dostatečnou informovanost o mých výzkumných, feministicky zakotvených, záměrech. V zásadě mě v této souvislosti tížily dvě otázky: Zaprvé jsem si nebyla jista tím, zda všechny si všechny oslovené plně uvědomovaly fakt, že svůj výzkum chci vést z feministických pozic. I když jsem se jim zmiňovala o svém studiu na Katedře genderových studií, postrádala jsem z jejich strany zpětnou vazbu, jež by mě utvrdila v tom, že rozumí pojítku mezi studiem genderu a feminismem. Zadruhé mě znepokojovala otázka, jak bych měla participantkám přiblížit metodu poststrukturální diskurzivní analýzy, kterou jsem plánovala k rozboru rozhovorů použít. Po celou dobu vyjednávání o rozhovorech jsem zdůrazňovala, že mě zajímá jejich pojetí a zkušenosti s pole dance/fitness podané jejich vlastními formulacemi. Avšak vzhledem k tomu, že „poststrukturální teorie nepohlíží na osobní zkušenost jako na zdroj pravdivého a autentického vědění, ale jako na produkt diskurzů a praktik, jejichž přesvědčivost chce

narušit“, a že jejich aplikace „nevyhnutelně směřuje ke kritické analýze a dekonstrukci toho, co ženy a muži říkají, nikoliv k zrcadlení jejich výroků“ (Zábrodská, 2009: 94), pociťovala jsem souběžně s tím nevyřčený strach z toho, jak budu tyto rozhovory analyzovat, a zda tím dotazovaným nezpůsobím nějakou újmu. Měla jsem obavy, že jsem v nich svým apelem na to, aby samy formulovaly vlastní postoje k pole dance/fitness, vzbudila klamná očekávání, že stvrdím validitu jejich zkušeností, a že by pro ně tudíž moje následná interpretace mohla představovat zklamání. Tato otázka pro mě byla obzvláště palčivá, jelikož jsem si z předchozího pozorování byla vědoma, že se zúčastněné stále sekávají s nepochopením a odsudky, a že se snaží bojovat za legitimitu této aktivity.

Pociťovaný deficit v informovanosti účastnic výzkumu jsem se tudíž snažila před začátkem každého rozhovoru napravit. Záměrně používám slovo „snažila“, neboť jak přibližuji níže, dodnes se nemůžu zbavit jistých pochybností o korektnosti svého počínání. Výše nastíněná dilemata mě provázala po čas celé práce a ani v závěru se mi nepodařilo dospět k jejich uspokojivému rozřešení.

3.3.5. Realizace rozhovorů

S každou s oslovených jsem se sešla na jimi zvoleném místě. Adéla, Bára, Dana a Františka si za místo schůzky zvolily kavárnu nebo restauraci. V těchto případech jsem se v předstihu domluvila s tamním personálem a obstarala si rezervaci stolu na nejklidnějším místě. Chtěla jsem nám tím v rámci podniku zajistit co největší soukromí a zároveň předejít přílišně rušivým zvukům okolí, které by mohly fatálně ovlivnit kvalitu záznamu. Cilka a Ema mě pozvaly k sobě do studia v době, kdy v nich neprobíhala žádná výuka.

Každou schůzku jsem plánovala tak, abychom já i mé protějšky měly na rozhovor dostatek času. S dvěma účastnicemi jsem se přesto musela sejít nadvakrát. Jednou se nám navzdory oné časové rezervě nepodařilo rozhovor dokončit, neboť dotyčná musela odjet učit do svého studia. Na druhé schůzce se nám nicméně podařilo na první část rozhovoru plynule navázat, tudíž toto přerušení nepředstavovalo ve výsledku žádný problém. V druhém případě jsem oslovenou nečekaně zastihla ve vážné krizové situaci, tudíž jsem se z vlastní iniciativy rozhodla od rozhovoru opustit a nabídnout pomoc v jejím řešení.

Oslovená moji nabídku přijala a plánovaný rozhovor jsme realizovaly v náhradním termínu v době, kdy byla tato problematická situace eliminována.

Na začátku každé schůzky jsem účastnicím blíže představila svůj záměr a upozornila je, že na pozadí jejich promluv budu zkoumat širší pole kulturně dostupných významů a praktik. Rovněž jsem zdůraznila, že se bude jednat o feministicky orientovaný výzkum. Ačkoli se běžně ke svým feministickým názorům veřejně a nadšeně hlásím, a to i navzdory značnému nepohodlí, které to v některých kontextech přináší, u příležitosti těchto rozhovorů jsem zdaleka takový entuziasmus neprojevovala. Byla jsem překvapena, že mi diskuze mojí feministické pozice náhle působila problém, a to i s těmi participantkami, jež měly možnost se s mými feministickými názory seznámit už v minulosti. Přistihla jsem se, jak jsem v této chvíli podléhala strachu z negativní stigmatizace. Pocítila jsem obavy z nelichotivých a nepřesných představ kolujících o feminizmu v naší společnosti a potažmo z toho, jak bude můj feministický postoj přijat, a jaký to bude mít dopad na další směřování rozhovoru. Myslí mi proběhly vzpomínky na vyhocené spory kolem vydání příruček řešících sexuální obtěžování ve vysokoškolském prostředí, zuřivé reakce na příručku genderově vyváženého vyjadřování a řada dalších nepřátelských výpadů,⁷³ a potažmo strach, aby výzkumný rozhovor nepadl za oběť vyjasňování podobných nařčení. Podobně jsem nechtěla, aby mi kvůli mému feministickému přesvědčení byla mylně přičítána pozice výzkumnice, která bude reprodukovat paušalizující odsudky typu, že tanec na tyči je pro ženy ponižující, že tanečnice pole dance jsou z definice oběťmi „falešného vědomí“.

Moje obavy v tomto směru se však ukázaly jako liché. Žádná ze zúčastněných neměla k mému překvapení potřebu otázku feminizmu jakkoli zpochybňovat a dále diskutovat. Díky mnou deklarovanému respektu a obdivu k této disciplíně, vlastní zkušenosti s jejím provozováním a aktivnímu zapojení do života komunity rovněž žádná z nich neočekávala, že by mým cílem bylo pole dance/fitness zneuznat. Naopak se domnívám, že z jejich strany došlo k určitému zkreslení ve vnímání mých záměrů, resp. k vytěsnění informace, že práce bude i kritická.

Poté, co jsem si s oslovenými ženami vyjasnila základní cíl rozhovorů, vybídla jsem je, ať se mě zeptají na cokoli, co jim o mě nebo o mém výzkumu není jasné. Zúčastněné zajímala především moje vlastní zkušenost s provozováním pole dance/fitness a zákulisí

⁷³ Blíže ke zmiňovaným kauzám viz Matonoha, 2004, 2010a, 2010b.

soutěží a porot, ve kterých jsem zasedala. Snažila jsem se zodpovědět všechny jejich doplňující otázky, nicméně některé z nich pro mě představovaly problém, neboť u nich hrozilo, že svojí odpovědí budu ještě před začátkem výzkumného rozhovoru své protějšky ovlivňovat vlastní interpretací problematiky. Příkladem takové situace, která se opakovala třikrát, byl dotaz směřovaný k tomu, zda vnímám tanec u tyče jako sportovní disciplínu. Účastnicím jsem v těchto případech navrhla, že jim otázku ráda zodpovím na konci našeho rozhovoru, protože je nechci nijak ovlivňovat vlastními názory, a že mě nejprve zajímá, jak si na tuto a další otázky odpovídají ony samy. Podařilo se mi tak v rámci těchto setkání přátelským způsobem vymezit prostor pro výzkumný rozhovor a zároveň zachovat prostor pro reciprocitu. Průměrná délka nahrávané části rozhovoru činila osmdesát dva minut, přičemž přibližně stejné množství času padlo na představení mě a mého projektu před začátkem rozhovoru a následné diskuzi mých vlastních zkušeností s touto disciplínou a souvisejících témat (např. kvality tyčí od různých výrobkyň/výrobců, prostředků proti klouzání z tyče či zpevňovačů zápěstí).

Všechny zúčastněné měly před započítím nahrávané části rozhovoru možnost vyjádřit svůj informovaný souhlas s účastí na mém výzkumném projektu. Dbala jsem na to, abych každé z oslovených žen podala potřebné informace, osvětlila všechny případné nejasnosti a v neposlední řadě nabídla možnost z výzkumu odstoupit. Účastnice byly obeznámeny s tím, že náš rozhovor budu zaznamenávat na dva diktafony s tím, že jeden bude sloužit pouze jako pojistka případného výpadku hlavního diktafonu. Dále byly upozorněny na to, že rozhovor bude doslovně přepsán a zvukový záznam následně smazán. Při zmínce o přepisu rozhovoru jsem opětovně zdůraznila, že tento bude kompletně anonymizován, a že v anonymitě zůstane nejen jejich jméno, ale i názvy studií a jména dalších konkrétních osob (vyjma jmen v komunitě všeobecně proslulých „pole stars“). Účastnice jsem instruovala, že pokud se během rozhovoru objeví otázka, která jim bude jakkoli nepříjemná a nebudou na ni chtít odpovídat, mohou ji samozřejmě vynechat, nebo zodpovědět mimo záznam.

Vzhledem k neformální podobě našich schůzek (přátelská atmosféra, vzájemné tykání, příslušnost ke stejné věkové skupině, pohyb v podobném sociálním prostředí) jsem nakonec po žádné z oslovených nepožadovala tento souhlas v písemné formě a spokojila jsem se pouze s jeho ústní podobou. Formulář o prohlášení souhlasu s účastí na výzkumu k mé diplomové práci jsem sice měla připravený, ale v dané situaci se mi pokaždé jevílo nevhodné jej použít. Když jsem se o něm zmínila, zúčastněné na to vždy (v drobných

obměnách ve formulaci) reagovaly tím, že žádný „papír“ nepotřebují, že mi důvěřují, případně pokud by to bylo nezbytně nutné, podepíše jej zpětně. Ve snaze nenarušit uvolněné a přátelské plynutí schůzky jsem tudíž od jeho podpisu zcela upustila.

Příjemná atmosféra vydržela ve všech případech po celý čas rozhovorů. Čtyři z účastnic mi v závěru za rozhovor poděkovaly a uvedly, že pro ně byla naše rozprava velmi „příjemná“ a „užitečná“, a že jim pomohla si uvědomit, jaké mají štěstí, že se mohou živit prací, která pro ně je zároveň jejich vášnivým koníčkem. Já jsem samozřejmě všem zúčastněným rovněž poděkovala a těm, s nimiž jsem se sešla v kavárně či restauraci, jsem také nabídla zaplacení útraty.

3.3.6. Přepis rozhovorů

Bezprostředně po konci každé schůzky jsem si zapsala svoje postřehy k rozhovoru a rozvedla úlomkovité záznamy o relevantní gestikulaci svých protějšků, kterými jsem posléze doplnila přepisy rozhovorů. Převedení rozhovorů do písemné podoby vyústilo ve sto devadesát šest normostran textu. Při přepisu jsem se řídila transkripční notací střední úrovně detailnosti podle Zábrodské (Zábrodská, 2009), kterou cituji v Příloze.

I když mě žádná z účastnic v průběhu rozhovoru nepoprosila o dočasné vypnutí diktafonu, byla jsem několika z nich požádána, abych některé jejich výroky ve své práci necitovala. Jednalo se zejména o části rozhovoru, ve kterých se zúčastněné zmiňovaly o svém sexuálním životě, podnikatelských plánech do budoucna, konkurenčním boji studií a souvisejících sporech v rámci české scény. Jejich přání jsem pochopitelně vyšla vstříc. V některých těchto případech se jednalo o výzkumně zajímavé pasáže, nicméně etický přístup a nezrazení důvěry participantek pro mě byly naprostou prioritou.

Jiné mi zase daly najevo, že by jim stačilo udržení jen části informací v anonymitě, a že by naopak ocenily propagaci svého studia. Jejich prosbě jsem nicméně nemohla vyjít vstříc, o čem jsem je informovala už během naší schůzky. Hlavním důvodem mého rozhodnutí byla snaha zamezit odhalení totožnosti mluvčích a jejich stigmatizaci. Chtěla jsem tím nejenom předejít problémům, které by jim odhalení mohlo v rámci komunity napáchat, ale také zdůraznit, že cílem mé analýzy není kritika (či

propagace) jich samotných, nýbrž snaha zviditelnit působení diskurzů operujících v našem sociokulturním kontextu.

Získaná data jsem tudíž důsledně anonymizovala. Názvy citovaných českých studií jsem v prepisech substituovala generickým „Studio“ a pro vzpomínané osoby použila fiktivní jména Elena Tomanová nebo Tomáš Louda (ve stejné podobě, v jaké zazněly v rozhovoru, tedy např. „Elenka“ či „Tomášek“). Svě vlastní výroky jsem s odkazem na své křestní jméno označila písmenem „L“. Žádný z analyzovaných úryvků neobsahuje jméno autorky výroku, ani její pseudonym.⁷⁴ Jejich odpovědi jsem namísto toho označila analogickým písmenem „O“. Pokud za sebou níže cituji výroky více osob, rozlišuji tyto jako „O1“, „O2, O3“ atp. Pořadová čísla jednotlivých odpovědí jsou přitom zcela náhodná a neimplikují konkrétní participantku. Pevně doufám, že se mi touto „dvojitou anonymizací“ podařilo odvést pozornost od konkrétních mluvčích k operování diskurzů, a potažmo zajistit všem zúčastněným naprostou anonymitu.

3.4. Metoda analýzy dat

K analýze rozhovorů jsem použila metodu poststrukturální diskurzivní analýzy. Tento směr diskurzivní analýzy jsem zvolila z toho důvodu, že klade důraz na konstituování subjektu v rámci širších normativních sociálních praktik a diskurzů, a tudíž nejlépe souzněl s mojí snahou odhalovat ve způsobech, jakým participantky pole dance/fitness konstruují, možnosti subverzivního přeznačení dominantních genderových vztahů a norem.

3.4.1. Poststrukturální diskurzivní analýza

Metoda poststrukturální diskurzivní analýzy je neoddělitelná od základní premisy poststrukturalismu, že význam sociálních jevů a objektů je utvářen uvnitř, a nikoli vně jazyka. Jedná se o metodu, jež sdílí, resp. staví na „přesvědčení, že pro porozumění sociální/psychické realitě musíme zkoumat procesy, jimiž je tato realita zvýznamňována,

⁷⁴ V úvodu kapitoly jsem účastnice výzkumu představila pod pseudonymy jako Adélu, Báru, Cilku, Danu, Emu a Františku.

reprodukována a transformována v jazyce a jiných sémiotických systémech“ (Zábrodská, 2009, 67). V tomto ohledu neklade tak silný důraz na to, co konkrétní řečové interakce znamenají pro mluvčí samotné, ale spíše se v návaznosti na Foucaulta snaží tyto zasadit do širších společenských souvislostí a vztahů moci. Vychází přitom z pojetí diskurzu jako významové struktury.

Při její realizaci jsem volně vycházela z návodu Carly Willig sestávající se ze šesti kroků (Willig, 2008:).

3.4.2. Návod na postup analýzy podle Carly Willig

1. Diskurzivní konstrukce:⁷⁵ Jak je diskurzivní objekt (pole dance/fitness) konstruován? Identifikace způsobů, kterými je pole dance/fitness v analyzovaných rozhovorech zvýznamňován.

2. Diskurzy: Identifikace rozdílů mezi jednotlivými konstrukcemi a jejich vztah k diskurzům operujícím v širším socio-kulturním kontextu.

3. Orientace na funkci konstrukcí: Čeho tato konstrukce právě na tomto místě v textu dosahuje? Jaký je její vztah k ostatním konstrukcím?

4. Pozice subjektu: Jaká dočasná umístění k identifikaci diskurz poskytuje?

5. Praktiky: Vztah diskurzů a možností jednání, které diskurz otevírá, nebo uzavírá. Jak tato specifická konstrukce pole dance/fitness umožňuje a limituje, co může být řečeno, a jakým způsobem může být ve vztahu k pole dance/fitness jednáno? Jak se tyto možnosti liší pro různé subjekty? Jaké formy jednání jsou tímto diskurzem konstruovány jako legitimní, a jaké naopak jako nelegitimní?

6. Subjektivita: Jaké důsledky mají dané konstrukce pole dance/fitness z hlediska zakoušení a prožívání subjektu, který se v nich umísťuje? Jaký vztah subjektu k sobě tyto konstrukce vytvářejí?

⁷⁵ Názvy jednotlivých kroků a jejich zestručněná specifikace téměř doslovně parafrázuji překlad a doplnění Kateřiny Zábrodské (Zábrodská, 2009: 89n).

3.5. Analýza dat

Ve výpovědích mnou oslovených žen jsem identifikovala celkem šest významových konstrukcí/diskurzů, prostřednictvím kterých k fenoménu pole dance/fitness referují, a skrze které jeho provozování prožívají. Přestože se jednotlivé konstrukce vyznačují významovou soudržností a zároveň vzájemnou odlišností, mnou zpovídané ženy je průběhu rozhovorů užívaly v nejrůznějších kombinacích, často vzájemně se vylučujících. Jejich významy, možnosti a limity jsem se tudíž v závěru vymezení každé z nich snažila zohlednit v kontextu jejich vzájemného působení, prolínání, posilování či zpochybňování.

3.5.1. Prostředek osvobození

Významová konstrukce pole dance/fitness jakožto prostředku osvobození podle mého názoru otevírá pole agentnosti/činitelství ženského subjektu, prostoru pro seberealizaci a vymezení se proti společenským nátlakům. Provozování pole dance/fitness je v tomto kontextu chápáno jako harmonizující protiklad starostí a stresu každodenního života. Zatímco v běžném životě se subjekt musí přizpůsobovat různým společenským tlakům, genderovým očekávaním, plnit pracovní povinnosti, při „tanci na tyči“ se může od těchto starostí zcela odpoutat, účinně se odreagovat, doslova **zažít stav bez tíže**.

V rámci této významové konstrukce je kladen velký důraz na vnitřní prožívání a terapeutický efekt. Pole dance/fitness se stává mediátorem uvolnění a radosti. Participantky výzkumu v této souvislosti zmiňovaly pocity létání, vznášení se, odpoutávání se od země, a to jak v doslovném, tak přeneseném významu. Dále zmiňovaly, že radostné pocity, které při „tanci na tyči“ zažívají, si přenášejí i do dalších oblastí svého života.

A:

L: Takhle . proč tě pole dance baví? Jestli by si to dokázala někdo popsat?

O1: (4) No, teď si mě ale dostala. [smích] (1) Já už nad tím v podstatě ani nepřemýšlím, abych teď pravdu řekla. No je to . **nádherný, úžasný** [zasněně a důrazně] **pocit** prostě. Mě hlavně strašně momentálně teda baví ten **stav bez tíže**. Já prostě jak . jak nemůžu někde viset, tak se prostě cítím hrozně nesvá. A hrozně mě baví už i taková ta . když člověk si vlastně naposiluje tu sílu, tak pak na té tyči už to cvičení není tak složité, takže ty **si** vlastně **můžeš** s tou tyčí **hrát**, můžeš tam **vytvářet vlastní věci**, a je to **strašně**

příjemný pocit prostě tančit takhle **nad zemí**, **nebýt omezoována půdou**, podlahou a podobně. [smích] Nevim, no, je to **strašně příjemný pocit**. Stačí opravdu týden, abych na tu tyč nevylezla, a už lezu po stěně doma, protože hrozně **se už těším, až se zase budu vznášet**.

V úryvku „A“ participantka vnímá pole dance/fitness jako něco zcela výjimečného, co jí umožňuje zažívat pocity absolutní volnosti, které jí žádná jiná činnost není s to poskytnout. Respondentka klade důraz na hravost a kreativnost, kterou v ní provozování pole dance/fitness probouzí.

B:

O2: No, jak jsem říkala, určitě já jsem se tím jakoby **uvolnila** . **jakoby celkově** . jakoby . celkově . jak jsem jakoby pracovala vždycky a **byla jsem v tý tenzi**, to znáš prostě, **když jseš** taková **stažená a nedokáže se uvolnit** jakoby třeba když si nedáš nějaký alkohol nebo něco takovýho. A **tohleto** mě jakoby **uvolňuje** tak celkově, jako, já pak třeba, když mi hrábne a mám fakt krizi a depku, tak se třeba seberu v jedenáct a jdu do studia a **prostě se tam motám u tyče**, nedělám žádný triky nějaký extra, ale prostě se motám . se . rozsvítím si nějaký světlo, kde nejsou vidět ty nedostatky [žádný jakoby...]

L: [smích]

O2: A **cejtím se dobře** a baví mě na sebe se dívat prostě. Občas se mi něco povede, občas něco nevyjde, prostě, a **hrozně se** u toho **odreaguju**. A pak jakoby **cejtím to** i jako **všeobecně**.

Promluva druhé mluvčí v mnohém rezonuje s pocity absolutního uvolnění, které byly tematizovány v první promluvě. Tvrdí, že ji pole dance/fitness poskytuje efektní nástroj, jak ulevit nejen svému pracovnímu vytížení, ale jak svůj celkový život zbavit přebytečného napětí. Na rozdíl od první mluvčí se jí však nedaří z osidel společenských tlaků cele vymanit. To odráží fakt, že terapeutický význam pole dance/fitness objevuje především v soukromí, když se na ni nikdo nedívá, tudíž nemusí skrývat své *nedostatky*, které jsou pro ni ale natolik znepokojující, že je skrývá i sama před sebou. Potenciál uvolnění zde tedy snižuje působení normativního ideálu ženské krásy.

C:

O3: Já jsem se tím pole dance **vrátila ke svému dětskému snu**. Hele já **jsem komediant**. Hele, úplně doslova a do písmene. Já tady **můžu** s holkama **blbnout, dělat ptákoviny**, můžu vylítnout na pódium, vymyslet si vystoupení úplně **jaký chci**, můžu si **tancovat, kdy chci**. Jo, prostě, určitě mi hodně změnil život.

L: To je hezký.

O3: Asi, to byl pro mě **velkej přelom**, protože vytvořit studio a žít se jenom tady tím, **byl** to . je to velkej risk, že jo. Nikdy nevím, kdy se cokoliv stane, nebo nestane, nebo tak. Ale **jsem** za to **strašně ráda**. Jo, že jsem ráda, že jsem si **splnila takovej ten svůj sen**.

[]

O3: Možná **mám v sobě toho malýho kluka** v těch teplácích. [smích]

[]

O3: Se tam jako točím . prostě, já **jsem si ten tanec natlačila do veškerýho života**. Není to tanec, nejsem vystudovaná, nic, je to jenom takovej ten **příjemnej pocit z toho pohybu**. Z toho **uvolnění [se]**.

L: [Jasně, jasně.]

O3: A z toho, že **se vykašleš na to, jestli se na tebe někdo kouká a nebo nekouká**.

Chceš být prostě **veselá sama se sebou**, dáš si sluchátka a **na všechny kašleš**.

Třetí mluvčí svoje osvobození artikuluje prostřednictvím metafory návratu do dětství, tedy stavu, ve kterém ještě nebyla (tolik, anebo vůbec) zatížena společenskými tlaky. Pole dance/fitness ji dává možnost **blbnout** a **hrát si**. Odhodit normy a dělat to, na co má chuť, ne za účelem nějakého výsledku, ale pro radost z činnosti samé. Zapojuje kreativitu, vymýšlí nové pohyby, které jsou příjemné a zajímavé jen pro ni a jen v dané chvíli a **kašle přitom na všechny okolo**. Kontextem dětské bezstarostnosti a nezodpovědnosti rámuje i rozhodnutí zanechat dospělé práce (a života) a žít se provozováním studia specializovaného na výuku pole dance/fitness. Argumentuje, že ji odpoutání se od společenských očekávání dospělého jednání přineslo radost a uvolnění.

Subverzivní potenciál této významové konstrukce částečně umlčuje tím, že k sobě referuje v mužském rodě jakožto ke **komediantovi** nebo **klukovi v teplácích**. Tím jakoby opět dává najevo, že repertoár osvobozujících prostředků není s pozicí ženského subjektu plně slučitelný.

Spojování diskurzu osvobození s další významovou konstrukcí pole dance/fitness jakožto prostředku sexuální exprese pomáhá v případě ženských subjektů zmírňovat riziko rozehrávání politiky studu (Warner, 1999) a toho, že se stanou objektem slut-shamingu.

3.5.2. Prostředek utváření transgresivního těla

Pole dance/fitness, který bývá vnímán primárně jako „ženská“ záležitost, představuje silově velmi náročnou disciplínu. Nevyhnutelným důsledkem jeho provozování je nejen celkový nárůst síly, ale i svalové hmoty žen, které jej provozují. Významová konstrukce pole dance/fitness jakožto prostředku utváření transgresivního těla odráží důsledky těchto proměn. Tím, jak provozování pole dance/fitness mění ženám těla, dochází taktéž ke zmírnění či eliminaci diference ženského těla vůči mužskému.

Tato změna není mluvčími vnímána jako jednoznačně pozitivní. Musí ji konfrontovat s obrazem ideálního ženského těla, které není osvalené, které je malé, drobné a nezabírá příliš prostoru. Dopady normativních preskripcí ženské krásy se projevuje také například v tom, jak si mluvčí stěžují, že jim *spadla prsa* nebo jim *vylezla celulitida*. Participantky ve svých výpovědích rovněž tematizují normalizační sankce, kterým musí čelit v důsledku toho, že jejich svalová výbava z pole dance/fitness překračuje normy běžně spojované s obrazem ženského těla. Z jejich výpovědí je patrné, že mají problém nové tělo přijmout, nicméně strategie, jakými se s tímto problémem vypořádávají, jsou převážně subverzivní a směřují k překročení hranic genderované tělesnosti i psychického prostoru.

Nové kompetence, nabytá síla a kondice jim kompenzují fakt, že jejich tělo již neodpovídá společenských očekáváním. Zároveň objevují pohodlí volného oblečení, které je neomezuje v pohybu.

V rozhovorech se v souvislosti s touto významovou strukturou objevuje téma zadostiučinění, které mluvčí zakouší, když ve svých silových dovednostech zvítězí nad muži. Obzvláště pokud se tak děje poté, co se muži posmívají svým partnerkám, které praktikují pole dance/fitness, s tím, že na tom není nic těžkého. Když se pak ale zúčastní lekce, mnoho z nich (minimálně zprvu) nezvládá nejen to, co lektorky, ale ani to, co jejich

partnerky, které kurzy navštěvují jako studentky. Ti jsou pak nuceni uznat, že se jim jejich partnerky silou minimálně vyrovnají, ne-li je překonají.

Ženské subjekty se tak v kontextu fyzických schopností mohou stavět na stejnou roveň s mužskými.

A:

O1: No, mně se zatím tělo **změnilo opravdu hodně**. Když jsem začínala, tak jsem . já jsem nikdy nebyla hubená, já jsem vždycky byla taková mírně oplácaná a . nicméně, **vnímám to velmi pozitivně**...

L: /Hm/

O1: protože (1) určitě jsi to slyšela už stokrát, že jo . **vyrýsujou se ti ruce, krásný záda, na břichu se udělá pekáč buchet**

L: [smích]

O1: Protože prostě to tam bude, tomu se nevyhne nikdo, a zvedne se zadek, **vyrýsujou se ti krásně lýtka**. To prostě...

L: /Hm, Hm/

O1: Nechodíš pořád po špičkách, a tak . takže . je fakt, že mi trochu **narostly ramena**, což k tomu taky patří, ale . **ze začátku mi to trochu jako vadilo**, že jsem jako vypadala taková **hrombáčovitá**, ale . teď prostě vím, že **to tak musí být**, protože bych se prostě neuzvedla.

L: /Hm/

O1: Takže to беру **spíš jako pozitivum**.

L: Pozitivum.

O1: **Svoji postavu mám** momentálně **moc ráda**. Tak bych to řekla.

L: /Hm/

O1: **Prsa** mi **zmizely**, teda. [smích]

L: [smích]

O1: Ty mi zmizely, ale to taky neberu jako žádný handicap, protože mně to nevádí, mému příteli **to** taky **nevádí**. Pořád tam jsou, akorát jsou menší.

V této promluvě participantka popisuje přijetí nové podoby těla jako kompromis mezi svým přáním nevypadat tak ***hrombáčovitě*** a nutností dostatku fyzické síly a svalové hmoty pro provozování své oblíbené činnosti „tance na tyči“. Zmiňuje, že se jí kvůli posílení svalových partií zmenšila prsa, ovšem vzápětí dodává, že to nevádí ani jí, ani jejímu partnerovi. Tím naznačuje, že přijetí ze strany partnera pro ni rovněž představuje důležitý referenční bod, čímž jakoby dále oslabuje podvratnost svého sdělení.

B:

L: Já se ptám jako jak vnímají změny, který jim to udělalo na těle. A vzhledem k tomu, že ty jsi hardcore sportovkyně a =

O2: = Ne, taky.

L: Nebo jako?

O2: Já myslím, že už jsem takovej somatotyp . že ty partie . prostě který posiluju nebo cvičím, tak hrozně mně tam prostě rostou svaly. A to . já jsem na vršku dvakrát taková, než jsem prostě byla. Dvakrát taková. Ramena, prostě, záda a (1) rozhodně i břicho bych řekla, že mám...

L: No, to mě překvapuje, protože já jsem čekala, že například co jsi dělala předtím, sprint a tak dále, že to fakt jako...

O2: Ono to bylo hodně zaměřený na podvozek, že jo. Já jsem tam hodně dřepovala (1) jako dobře, dělala jsem nějaký bench, ale prostě jsem se tolik . tolikrát nepřitahovala a neměla jsem rozhodně takovou sílu. Já (1) nedávno jsem viděla nějaký svoje starý video a měla jsem ruce párátko. To se vůbec nedá srovnat s tím, co mám ted'kon.

[]

L: Jo, takže (1) vnímáš to spíš pozitivně, nebo j . jak bys to vlastně...

O2: No (1) za mě je to (1) Tím, že mně ty svaly rostou moc, [tak (1) [smích]

L: [smích] Mohly by míň, jo?

O2: Mohly by míň, no, ale . ale myslím si, že všichni to vnímaj na sobě . většina z nich prostě pozitivně. Protože je rozhodně lepší zpevněný tělo, než rozkydlý, že jo (1) a tím, že někde někomu něco visí, nebo . rozumíš jako.

L: [smích]

O2: Myslím, že každěj se schopnej a v kondici i cítí líp, prostě jako.

Zde je vidět, jak respondentka, která má zároveň zkušenosti z vrcholového sportu, vnímá fyzickou krásu nejen jako naplnění genderových očekávání, ale také jako obraz těla zdravého. Krásné ženské tělo je podle ní spojením „ženskosti“ a zdravého vzhledu. Ačkoliv první požadavek již dle svých slov není s to naplnit, pole dance/fitness jí pomáhá dostat alespoň tomu druhému požadavku. Sama se díky nabyté síle cítí líp, proto i lépe vypadá. Její tělo je zpevněné, nikoli rozkydlé.

C:

O3: Ale (1) strašně mi narostlo tělo. Myslím takhle . sama osobně jsem **se svým tělem asi nejspokojenější za celej svůj život**, protože (1) je poměrně **pevný** (2) mám **hezký bicáky**... [smích]

L: [smích]

O3: Ne, hele, je s tím spojena spousta vtipnejch story, kdy **na mně praská oblečení**. Jako musela jsem samozřejmě **změnit zcela šatník**, jo...

L: /Hm, hm, hm/

O3: Že jako dřív jsem nosila XSka trička, já jsem byla hodně [důraz na slovo „hodně“] drobná nahoře a měla jsem trochu větší prsa. **Prsa mi spadly a narostly mi ramena, záda a svaly, jo, všude**. (2)

L: /Hm/

O3: Na druhou stranu mi narostly i ty nohy, protože tím, jak . já nevím, furt chodím na špičkách a tak, tak jako holt prostě jdu do svalů. Zase se jako přiznám, že teprve teď jsem jako začala běhat a nedělám moc aerobní věci (1)

L: [smích]

O3: Takže (2) takže takhle. A (1) teďka (1) nahoře místo XSka mám M, někdy Lko, jo, takže prostě je to znát a strašně vtipná story je to, že jsem se asi před rokem a půl balila **na rande** a chtěla jsem si vzít džíny, protože přece nepůjdu v teplákách . nebo jako . já chodím v teplákách, ale řekla jsem si, že tady toho **chlapce** asi **nevydělám rovnou teplákama**, takže si vezmu džíny. Když už jsem jako našla džíny, do kterejch jsem se vešla, protože pro mě je problém lejtka, potom těsně nad kolenem, když to jde přes koleno, tak stehno, potom zadek a pak je mi to v pase velký, jo?

L: Jasně.

O3: Takže když už jsem tam jako na . narvala celý tělo, tak jsem se předklonila a ty džíny na mně praskly. [Já jsem je totiž chtěla trochu rozhejbat, abych

L: [smích]

O3: si **v nich** [nepřipadala **jako panák**, prostě. **Ztuhlej**].

L: Jasně.

O3: Takže na mně **džíny praskly**. Takže totální výsměch, že jo, jdu to ukázat ségře a ségra mi říká chytře: Hele, tak z toho udělej kraťasy. Vzala jsem nůžky, ustříhla jsem nohavice a měla jsem blbka v kapse dvoustovku nebo stovku. A rozstříhla jsem to, že jo, tak to bylo jako supr. Tak to je výborný, vzteky jsem to celý vyhodila, šla jsem pro jiný džíny, vzala jsem si tričko, nějakou . svěťík nebo mikinku a vzala jsem si takovej krásnej jako baloňák, co jsem měla, fakt jako takovej ten prostě běžovej kabátek.

L: No.

O3: Kterej jsem nedopla, že jo, takže jsem si ho nechala jako ležérně [rozepnutej].

L:

[smích]

O3: A na rande jdu, zase jsem se potřebovala předklonit, **předklonila jsem se a ten kabát mi prasknul** [na zádech. [smích]

L: [smích]

O3: Hele, chlap se tomu zasmál, já jsem se tomu zasmála taky a . usoudila jsem, že už **asi nemám nosit kabáty**. [smích]

L: [smích]

O3: Hele, jo, vyházela jsem většinu svého šatníku, **kupuju si věci volný** (1)

L: /Hm/

O3: Vyloženě teďka když kupuju, snažím se kupovat takový ty netopýří střihy a takhle, protože vím, že si třeba něco . ano, vím že si třeba něco koupím teďka a prostě za měsíc mi to třeba nebude. Jo, jakože třeba opravdu to jde kupodivu rychle. To jsem si kolikrát koupila tričko, který jako docela šlo a najednou zjistíš, za . za měsíc za dva, že už [ti začíná...]

L: Nabyly ti svaly.

O3: Jo. Začíná ti trochu pnout a je to prostě špatný, no. **Narostly mi křídla**. [smích]

L: [smích] jo, jo, jo, jasně. Doslova a do písmene.

O3: Doslova a [do písmene.

L: To je ještě hezký, s tím [pole dance jako...

O3: Mně to připadá sexy. Mně se . mně se . ja mám takovou **slabůstku na . svalnaté ženy**. Tím nemyslím **kulturistky**, ale myslím tím . ani ne vyloženě takový **tv fitnessandy**, a to, ale třeba takový jako **atletky**, nebo tak, víš?

L: Já si myslím, že ti [naprosto rozumím...

O3: Mám pro to takovej . takovou slabost, jakože **Ó můj Bože, ta žena je krásná**, je potetovaná **a** ona **má ještě svaly!** [smích]

L: [smích]

O3: Tak to se mi líbí. Takže svým způsobem jsem jako ráda, že ty svaly jako mám, protože se mi to **osobně** jako **líbí**.

[]

O3: Akorát ta **celulitida** mi **vadí**. Na to když se koukám . když cvičíme v zrcadle . to mi prostě vadí. Ale dělám si z toho **randu**. Holčím říkám: Holky, jestli u toho vidíte svoji celulitidu, tak to děláte správně . zatahujete svaly.

V tomto úryvku mluvčí nepřímou tematizuje nejistotu plynoucí z nové podoby svého těla v kontextu navazování nových partnerských vztahů. Ve chvíli, kdy jde na první schůzku s mužem, o něhož má zájem, volí oproti svým každodenním zvyklostem své dřívější femininní, těsné oblečení. To sice odpovídá společenským konvencím, nikoli však již jejímu novému tělu. Kabát, který při takových příležitostech respondentka v minulosti nosila, nyní kvůli svalům nedopne, a ještě na ni spolu s kalhotami na schůzce praskne.

Příhodu však rámuje smíchem a poučením, že by oblečení omezující v pohybu už neměla nikdy nosit, tj. ani na první schůzku s potenciálním partnerem.

Dojem původní nejistoty z nové podoby vlastního těla respondentka rozměňuje tím, že upozorňuje na to, že jí samotné se líbí ženy, které mají svaly. Jedním dechem ovšem vylučuje ty, které se ideálu ženského těla vzdálily příliš mnoho (*kulturistky* či *fitnessandy*). Nakonec i „prohřešky“ proti normám ženské krásy, jako je celulitida, napůl ve vtipu obhajuje jako výsledek cvičení a tedy jako součást celkového zlepšení tělesné kondice a vzhledu.

D:

O4: Dřív jako té (1) své manželce jako řikal: Ježíš, co na tom máš? To je prostě nuda, se tam jenom kroutíš a to není vůbec náročný, jo. Prostě klasika. Přišel, měl takový [pupek, piváska, a si říkám: No, tak poid']

L: [smích]

O4: No nedal nic, samozřejmě, tak potom teda říkal, no, že musel uznat, že to říkal aji on té holce, že . že teda jako respekt. Jako že dává vlastně ona věci, který on jako vůbec neudělá a myslel si, že to dá, protože je chlap. A teďka už jako . teďka už samozřejmě to všechno udělá, je hrozně jako dobrej a (1) takže (2) a, tak to je taky fajn.

O5: [] A bylo vidět, že partnerky stouply v jejich očích. Když odcházeli z té první lekce úplně uduřený a holky válely...

L: /hm/ Dobrý.

E:

O5: Tak je pak poplácávali po ramenou a říkali: Ty seš hustá! [smích]

L: [smích]

Poslední dva příklady promluv tematizují význam role, kterou pro ženy hraje uznání od mužských protějšků. Nejen že v tomto příběhu ženy dokázaly, že se mužům v síle minimálně vyrovnají, ale také to od nich slyšely. Muži, kteří jsou kulturou vnímáni jako nositelé vlastností jako je síla či obratnost, tak museli přiznat porážku na vlastním hřišti.

3.5.3. Pole dance jako regulérní sportovní disciplína

Jedná se o interpretační repertoár, ve kterém pole dance představuje legitimní formu sportu, která si zaslouží uznání podobně jako jakýkoli jiný sport, a to včetně zařazení mezi olympijské sporty. Tento repertoár klade důraz na fyzickou náročnost pole dance a jeho podobnost s ostatními, společností (již) uznávanými disciplínami, jako je gymnastika a akrobacie, včetně institucionálního zázemí v podobě existence mezinárodních sportovních federací a pořádání soutěží.

Je pro něj příznačné striktní oproštění se od jakýchkoli sexuálních atributů a konotací. S tím jde ovšem ruku v ruce také slut-shaming. Pole dance/fitness jako regulérní sportovní disciplína stojí v přímém protikladu proti repertoáru pole dance/fitness jako sexuální exprese. Striptérky, tanga, sexuálně explicitní pohyby, to vše je zde odsouzeno jako nevhodné.

Z hlediska užití jazykových prostředků se tento diskurz snaží přidržovat sportovní terminologie (k pole dance např. referuje jako k pole fitness) a používat ustálená slovní spojení, která jsou v naší společnosti spojována se sportem a těžkou fyzickou námahou (např. “pot, krev a slzy”).

Byť umožňuje ospravedlnit provozování pole dance ze strany ženských i mužských subjektů, ve spojení s repertoárem, který chápe pole dance/fitness jako prostředek ukotvování normativní maskulinity a femininity, posiluje představu nepřekonatelné fyzické odlišnosti ženských a mužských těl a zároveň nadřazenosti mužské síly. Subverzivní aspekt nabytí fyzické síly u žen je tak umlčen zasazením tohoto repertoáru do diskurzu genderové esencialismu a patriarchátu, který mužskou dominanci mj. vysvětluje právě jejich větší fyzickou silou.

Přítomnost mužů na lekcích pole dance těmto propůjčuje legitimitu (obzvl. když se chtějí vymezit vůči stigmatu striptýzu a zamezit riziku, že na ně bude uplatňován slut-shaming),

ovšem souběžně s tím připisuje mužským výkonům vyšší hodnotu a ustavuje hierarchii mezi ženskými a mužskými subjekty, jež se do tohoto repertoáru umísťují.

Tento diskurz se zároveň v některých případech dostává do rozporu s diskurzem osvobození. Respondentky často zmiňují fakt, že pole dance/fitness jako oficiálně uznávaná disciplína by neodvratně přinesl pravidla, která by ho svazovala. To by mohlo (i když nutně nemuselo) pole z dance/fitness prvek osvobození odstranit.

Pro tento repertoár je příznačné používání generického maskulina. Je vidět, že jakmile se objeví snaha převést něco, co bylo dříve považováno za tanec a zábavu, do roviny sportu a vážné soutěže, je třeba to co nejvíce „maskulinizovat“.

L: No, a jak to na tebe zapůsobilo?

O1: Hrozně, protože mi poslala zrovna odkaz, kde se svíjela nějaká **borka ve zlatejch kalhotkách**. Působilo to na mě **hrozně vulgárně** a řekla jsem jí, že to je **svinstvo** a že rozhodně na **nic takovýho** já teda chodit nebudu, protože v té době jsem byla **hardcore sportovec mezi samejma chlapama** a takováhle jako borka mě vůbec netankovala.

L: No . a . jak je možný, že to teď děláš?

O1: No protože jsem jí pak samozřejmě řekla, že to teda né, tak mi poslala jinej odkaz, a tam bylo **mistrovství světa** někde z Ameriky, kde byla vidět ta **akrobacie**, ty **pády** a hrozně mě to uchvátilo a pustila jsem si to asi stokrát a hned jsem jí odepsala, ať nás okamžitě, ale okamžitě přihlásí. [smích]

...

L: Co tvoje okolí? Jak jako se koukalo na to tvoje nadšení? Sdílela jsi to nějak se svým okolím?

O1: Jo, sdílela. Ani jednou jsem se nesetkala, ani jednou . já ani jednou jsem se nesetkala=

L: =Fakt?=
=

O1: =s tím, že by mi někdo řekl něco negativního.

L: Aha, zajímavý.

O1: Protože když já jsem postovala fotku nebo video, tak já jsem tam byla **ve svém dresu závodním**, jakože ještě jako **atletickým** . kterej ještě navíc nemá nohavičky,

takže je ještě víc odhalenej, než normální pole dance dres a já prostě jsem **tak namakaná**, že to **nepůsobilo tak lascivně** . prostě . a ani jsem takový pohyby tam nepředváděla, takže to všichni obdivovali od samýho začátku. Takže já nemám jedinou reakci takovou.

Respondentka se zde ostře vymezuje vůči erotickému rozměru pole dance. Jedná se nejen o její osobní nechuť k lascivním vystoupením a její diskurz vrcholové sportovkyně, ale také o její reprezentaci vůči společnosti. Protože všichni znali její sportovní minulost a zázemí, vnímali její praktikování pole dance čistě jako sportovní aktivitu. To ještě podtrhovala užíváním sportovního dresu a naprostým vyloučením eroticky působících prvků.

Zároveň dává důraz na fakt, že v profesionálním sportu byla především v mužské společnosti, čímž jakoby legitimizuje své aktivity (včetně pole fitness) jako sportovní disciplínu, která se zaměřuje primárně na fyzickou výkonnost.

L: Jak hodnotíš snahy dostat pole dance na **olympiádu**?

O2: Hele (2), já to beru kladně. Já jsem za to ráda, protože si myslím, že by lidi měli **uznat, že to je sakra těžký**. Všichni žijou v domnění, že tady kroučíme zadkama a učíme se špulit zadky a vystrkovat prsa a (1) většina z nich si nedokáže vůbec představit, kolik měsíců **úsilí** člověka kolikrát stojí nějaký těžkej prvek, třeba jakoby dosáhnout, jo. (1) A (1) myslím si, že to je super, myslím si, že rozhodně je to **srovnatelný** jak **s gymnastikou, s krasobruslením**, prostě jsou tam podobný prvky, jo . je to **bolavej sport**, stojí to **spoustu potu, dřiny, modřin, krve, šrámů, vodříkání**, prostě a (1) já myslím, že to je supr.

Respondentka zde zmiňuje, že uznání pole dance/fitness jako oficiální sportovní disciplíny by výrazně změnilo pohled veřejnosti na něj. Veřejnost by si uvědomila, že pdf je stejně náročný sport, jako kterýkoliv jiný. Zároveň se zde opět objevuje téma slut-shamingu, když se respondentka jednoznačně vymezuje vůči erotickým pohybům, které, podle ní, tento status ve společnosti poškozují.

O3: Hmm, jakoby já tomu na jednu stranu **fandím, ale** na druhou stranu se právě jakoby přikláním k té druhé polovině lidí, kterejm je sympatičtější právě třeba tanec v podpatkách a svoboda nějakýho jakoby vyjádření v rámci toho tance. Takže bych nerada . nebo takhle nerada . já **osobně bych**, i kdybych byla sebelepší, tak bych **na Olympiádu** soutěžit **nešla**, protože bych nemohla dělat věci a musela bych být zaškátkovaná podle nějakých pravidel a **já ty pravidla prostě nemám ráda**. (2) **Ale** jakoby určitě **rozumím** tý **snaze dostat pole dance na olympiádu**, protože to spoustu lidí **začne vnímat** už **bez** těch **předsudků**, který stále jsou. Jsou teda mnohem míň, ale jsou.

[]

L: A kdybys měla zhodnotit to, jak se vaše studio profiluje?

O3: Asi spíš sportovně.

L: Asi spíš sportovně?

O3: Ale jakoby je to v podstatě komplexní balíček, ale **pro veřejnost se jakoby snažíme tvářit jako čistě sportovně**.

Zde se objevuje rozpor mezi svobodou a pravidly, tenze mezi snahou o uznání ze strany širší společnosti a nechutí vůči omezujícím pravidlům, které jsou v těchto soutěžích nezbytností. Respondentka sice souhlasí se snahou o legitimizaci pole dance/fitness skrze uznání sportovní veřejnosti, stejně, jako své vlastní studio prezentuje veřejnosti čistě jako sportovně zaměřené, na druhou stranu si chce zachovat nezávislost a svobodu vyjádření. Uznání veřejností skrze ustavení oficiální sportovní disciplíny by jí pomohlo vymezit se vůči předsudkům, sama by však ráda případná pravidla ignorovala.

3.5.4. Pole dance jako prostředek sexuální exprese

Stripteasová kultura je s pole dance/fitness v očích společnosti neodmyslitelně spojena, což na jednu stranu přináší nebezpečí slut-shamingu žen, které se PDF zabývají, na druhou stranu dává těmto ženám možnost vyjádřit svoji sexualitu, a to v legitimní i nelegitimní formě.

Pozice, jaké umožňuje jednotlivým subjektům, jsou velice variabilní a vždy úzce souvisejí s dalšími diskurzy, s kterými se spojuje. Například ve spojení s diskurzem osvobození může představovat legitimní formu sexuální exprese. V tomto kontextu často poskytuje terapeutický účinek. Dává ženám zdravé sebevědomí a uvolnění, pomáhá odbourat stres.

Ovšem ve spojení s diskurzem, který uchopuje pole dance/fitness jako nástroj reprodukování a upevňování genderové identity, může být velmi problematickým a rozehrát řadu hierarchií odvislých od rozdělení mezi dobrým a špatným sexem (Warner, 1999), rozehrát politiku studu a otevřít prostor pro slut-shaming.

Když se diskurz sexuálního vyjádření zarámuje jako plnění řádné ženské role, od které se očekává, že bude sexy, že bude vzbuzovat touhu mužských subjektů, legitimní sexuální vyjádření se náhle stává nelegitimním. Tato hranice je velmi tenká, projevuje se například u pole dance celebrity Felix Cane, která začala jako stripteasová tanečnice a některé erotické prvky v jejím umění přetrvávají. Díky vysoké kvalitě jejího pole dance jsou veřejností tolerovány, přesto jednotlivé eroticky laděné prvky (hlazení se, kroucení zadkem apod.) jsou považovány za nevhodné.

Na druhou stranu, tato významová konstrukce je dvousečnou zbraní. Může posloužit jako arzenál pro komodifikaci exotičnosti původu pole dance/fitness pro marketingové účely nebo posloužit jako nástroj zarámování své identity jako výjimečné (řvali na mě děvko, ale jsem výjimečná...)

Respondentky často mluví o sexuálním vyjádření v rámci kurzů jako o něčem zdravém a u participantek oblíbeném, na druhou stranu se ale vymezují vůči přílišnému důrazu na erotiku. Společným prvkem všech rozhovorů byla snaha respondentek najít hranici mezi tím, jaké vyjádření je přípustné a jaké již ne. Navíc tato hranice se posunuje v závislosti na tom, zda jde o vyjádření v soukromí, v uzavřené skupině žen (na kurzu) nebo při představení na veřejnosti. Zatímco na kurzu se mohou ženy trochu „odvázat“, na veřejnosti by se měly erotickým pohybům vyvarovat.

O1: Já osobně s tím striptýzem jako problém nemám. Prostě to k té historii tyče patří a holkám se to taky líbí, že můžou být občas sexy. Tady ve studiu je nikdo . je to dobrý. Ale fakt bych to netlačila do té veřejnosti, protože jako ten pole dance je trochu někde jinde. (3) Ale u holek to má úspěch. Má to velký úspěch. Holky (1) zase .

protože to je zase **trošku něco jiného**, když tady máme vlastně lekce, tak se cvičí bosky a dělají se vlastně vyloženě ty cvičící . nebo ty sportovní figury.

L: Jo =

O1: = na těch tyčích a tohle je takové vlastně **ozvláštnění**, kdy, kdy si ty figury spojíš, oblečeš se **do krásného oblečení**, vezmeš si ty **podpatky, rozpustíš vlasy** a **užiješ si to zase z trochu jiné stránky**, no.

Zde je vidět, že respondentka nevnímá erotický rozměr jako implicitně přítomný v pole dance/fitness, ale spíše jako volitelný dodatek, který podpoří prožitek výsledku dlouhodobé dřiny. Je to v podstatě svátek, při němž se může žena uvolnit a dát průchod své sexuální expresi.

O2: No, zatím teda . **zvenku** ta **předpojatost** určitě k tomu je. Takže někdy je to (1) fakt jako **nepříjemný**. (1) S tím se potom samozřejmě odvíjí i vystupování, často když přijdeš na akci a (1) moderátor ti tam řekne dvě, tři věty jako (1) hurá . něco ve stylu: **Hurá, přijde holý zadek**, tak jako . no, už se to i stalo. Nebo jako šla jsem na akci, kde, je fakt, že už jsme . už bylo kolem půlnoci a už tam všichni byli dost podroušení . a jako **někdo křičel: Děvko!**

L: Ježiš.

O2: A podobně, to jsem fakt měla chuť ho kopnout, protože to jsou prostě opilý individua. (1) Tak ta **neinformovanost** hodně vadí.

L: /Hm/

O2: Nebo spíš taková **předpojatost** občas. Že člověk si představuje něco jiného. To mně na tom vadí, trochu.

L: /Hm/

O2: [Zesílený hlas] **Ale zároveň si** tím **případnu výjimečná**, [hlas zpět] takže všechno má **pro a proti**, no.

Zde respondentka uvádí příklady toho, jak se občas ocitne v pozici cíle slut-shamingu. Spojení striptýzu a pole dance je ve společnosti natolik přítomné, že se vždy objeví někdo, kdo jí dá najevo, že ji považuje za děvku. To ji trápí a přijde nespravedlivé, na druhou stranu ale nakonec sama sobě dodává kuráž, když říká, že si díky tomu, co dělá, připadá výjimečná. Odsudky neinformovaného okolí jí tak vlastně dodávají sílu.

O3: Mně jako ta propojenina i s tím striptýzem jako přijde hrozně cool jako, na druhou stranu když to tak řeknu jako úplně přehnaně, jo, to je prostě . je to extrémní, má to nějakou historii . jakože ve smyslu toho, že vždycky bude . bude se vzpomínat . třeba myslím PR, nebo tak . ne na čínskej cirkus. Všichni budou říkat, že to je prostě erotickej tanec u tyče. No a co jako? Je to zajímavý a pořád se o tom bude mluvit, bude se to připomínat, takže to zas tak negativně nevidím, že prostě přesně, jak říkám, i když někdo jako s tímhle přijde, tak vlezou na tyč, ukáží mu prapor a nikoho nenapadne, že jsem udělala něco erotického a všem prostě spadne jenom brada. A to je celý. A takhle to funguje, prostě.

Zde se připomíná marketingový potenciál, který se skrývá v kontroverzi okolo pole dance/fitness. Právě ta je zdrojem úspěchu této disciplíny v poslední době. I lektorky, které na veřejnosti prezentují tuto disciplínu spíše jako sport, si tento potenciál uvědomují.

O4: Nemůžeš si prostě vybrat sexy písničku, a tohle mi prostě fakt vadí. Protože já se hrózně ráda vlním! Já neříkám, že se u tý tyče chovám jak děvka, jo. Já se prostě nevošoupávám, neplácám se přes zadek, prostě nedělám u toho nějaký eroticový pohyby . jakože bych tam vyloženě nějak hopsala a dělala pohyby pánví jako bych u toho měla sex nebo takhle. Ale prostě si myslím, že když ta ženská nějakým zavlněním v bocích ukáže prostě, že já sem prostě ženská, jak má bejt, tak se mi to u tý tyče líbí, a přijde mi, že ty až příliš striktní pravidla, že ty ten pole dance svým způsobem zabíjej, jo.

L: Jasně.

O4: Strašně prostě nastavujou úplně nesmyslný mantinely a on ten pole dance pak ztrácí to svoje sexy kouzlo.

L: Takže jako (2)

O4: Já jsem pro výslovný výčet toho, co se nesmí dělat, a všechno ostatní se dělat může.

L: Takže . kdybys měla jako nějak shrnout, co se jako může? Nebo teda by nemělo podle tebe? To. to, co je pro tebe prostě nepřipustný, tak co to je?

O4: Roztahování nohou na diváky.

L: Anó?

O4: To mi extrémně vadí!

L: A když to je třeba v prvku? Když . co když třeba děláš teddy bear a musíš ty nohy roztáhnout prostě jo?

O4: Ta holka by měla bejt schopná se na tý tyči votočit tak, aby to neroztáhla na tu porotu. To je . aby to neroztáhla do publika. To je prostě tanečnice, to je profesionálka. Mně prostě vadí, když tam někdo vyfíkne tohle. A viděla jsem i to u několika holek, že

to dělají vyloženě schválně, a to mě vopravdu irituje strašně nejvíc! **Aby pobavily diváky svým rozkrokem?** Kde to jsme jako? Tam vůbec nejde o to, že umí **roztáhnout ty nohy**, tam jde o ten **rozkrok, voni ho prodávají**, to mi vadí. Takže **neroztahovat na diváky nohy** do hlediště vůbec, **neplácát se přes zadek, přes boky, nehladit se přes prsa, přes zadek, přes ty intimní partie. Prostě nesjíždět tam dolů nějakým tím pofidérním pohybem.**

L: Hele, a co třeba Felix? Vona většinou dělá takový to hlazení se. Ja vím, že to bude vypadat hrozně kostrbatě na mě, ale vona dělá jako něco takového [ukazují pohlazení se hřbetem dlaně od stydké kosti po bradu]

O4: Jasně, no, to jako jo. Když to takhle jednou naznačí prstama, tak dobrý, to mi přijde nelaciný. Ale když vyloženě dává už najevo **takový to hlazení**, tak to mi přijde už moc.

Zde se respondentka snaží určit hranici mezi legitimním a nelegitimním sexuálním vyjádřením v rámci pole dance/fitness. Esenciální rozdíl vnímá především v účelu, za jakým je erotický prvek veden. Pokud se jedná o vyjádření „ženskosti“ a svobody, nebo jde o estetický taneční pohyb, pak je to v pořádku. Jestliže se tím ale žena snaží vzrušit diváctvo nebo ovlivnit porotu, je to již nepřijatelné. To, s jakým cílem byl prvek prováděn, usuzuje ze způsobu, jak byl proveden. Tedy například pokud v rámci triku žena roztáhne nohy, měla by to udělat jiným směrem než tím, kde je porota či obecenstvo. Neměla by „svůj rozkrok prodávat“.

3.5.5. Normativní proces, udržující tradiční pojetí maskulinity a femininity

Vedle repertoárů, které působí subverzivně vůči tradičnímu pojetí maskulinity a femininity, je v pole dance/fitness velmi zásadně přítomen také repertoár, který naopak tyto stereotypy upevňuje. Silně se zde projevuje binární pojetí dvou vzájemně se vylučujících genderů, z nichž každý má mít svůj odlišný styl oblékání, odlišné triky, odlišná pravidla a seberepresentaci.

Mužské subjekty podle tohoto vnímání musejí tyč používat jinak než ženské, jinak jim hrozí, že bude zpochybněna jejich heterosexuality a mužnost. U mužů je kladen důraz na silové, sportovní pojetí pole dance/fitness, zatímco u žen na flexibilitu a taneční složku.

Muži, kteří provozují pole dance/fitness v podobě, jaká je dovolena ženám, jsou automaticky považováni za homosexuály, obzvláště pokud se k tomu „žensky“ také obléknou.

Většina respondentek zcela jednoznačně dělí muže v pole dance/fitness na „mužné“ a „zženštilé“. Zatímco „mužní“ muži jsou hodnoceni kladně, někdy dokonce jako „sexy“, „zženštilí“ muži z jejich hodnocení vycházejí negativně. Buď u respondentek působí pocit, že něco není v pořádku, nebo je rovnou znechucují. Homosexuální subjekty zde tedy vystupují jako to druhé, divné, nepřirozené. Muž na podpatcích a pokrytý třípytkami bude v nejlepším případě vnímán jako „šoumen“, který je zábavným zpestřením, bude však zpochybňována jeho sportovní kvalita.

Účast mužů na lekcích pole dance/fitness tak slouží pouze jako nástroj k upevnění genderové identity, nikoliv k jejímu rozvolnění.

Tento repertoár silně navazuje na, ve společnosti obvyklý, homofobický diskurz, který, ač nepřímo, odsuzuje osoby neodpovídající chováním svému genderu.

Na rozdíl od mužů ze sebe ženy můžou dělat „ženy“. Zmalovat se, vzít si podpatky a být šťastné ve standardizovaném pojetí svého genderu.

Místo subverze tak veřejnosti ukazují vpravdě disciplinovaná a poslušná těla.

O1: Já se k tomu rozhodně stavím pozitivně. Já to beru vážně **v jejich podání** jako **sport** . vyloženě, **ne** jako **tanec**, ale jako sport. Oni tam dělají . **mají úplně jiné prvky**, je to **hodně silová záležitost** v jejich podání. A hezky se na to kouká, že? [smích] Krásná těla. **Vypadají u toho** fakt **mužně** a hezky, takže já rozhodně to vítám a taky to podporuju, protože tady ve studiu mám i unisex lekce. Takže chodí mi sem pánové na lekce. A abych pravdu řekla, jsem víc na ten **silovější způsob** u mužů.

L: /hm, hm/

O1: Moc **se mi nelíbí muži, kteří** do toho **zapojují ženské prvky**, které vyloženě jsou na flexibilitu a tak. Obdivuju [důrazně] to, že to dokážou, který muž je flexibilní. Oni na to většinou kašlou, že se neprotahují a jedou spíš na sílu, takže určitě oceňuju, když někdo . když tady pánové udělají šňůru, tak mi spadne pusa. Ale jako **na té tyči se mi to** moc **nelíbí**, no.

...

O1: **Retchless!** Toho mám taky strašně ráda! Ale to je zas **něco** trošku **jiného**, protože ten, si myslím . on teda . na něm je evidentní, že asi nebudu úplně . ta **čtyřprocentnost** tam bude, za to bych dala ruku do ohně, že jo. [smích] A on mám pocit, že si z toho udělal vyložene **devizu**, že to právě obrátil **úplně naruby**, jo. Že on má ty **podpatky**, a pomaže se třeba **třpytkama**, a prostě dělá to vyložene **jako show teatrální**. Takže potom takhle ano.

L: Takhle ano?

O1: Takhle ano. Ale **ne** jako prostě **když je to** vyložene brány **na vážno**. Jako že prostě jedeš, dáš si tam ty balerínky a tady ty věci. To se mi moc nelíbí. Ale jako rozhodně to neodsuzuju nebo tak. Prostě jenom z toho mám ten **ne příjemnej pocit**.

Respondentka se zde výrazně vymezuje vůči transvestitskému pojetí pole dance/fitness. Muže obdivuje za jejich sílu, a jako by chtěla upozornit na své sportovní kvality, připodobňuje se k nim. Účast mužů na kurzech je pro ni do jisté míry prostředkem legitimizace pole dance/fitness jako sportu. Přiznává, že její vlastní styl se spíše podobá „mužskému“, opačným směrem je to však pro ni nevhodné. Uznává takový přenos pouze v ironické formě, jako přehnané „teplé“ představení.

L: Ok, tak moje další otázka: pole dance a **muži**. Jak=

O2: =No, tady bych **spíš** řekla **pole fitness**. Jako pole **dance a muži vůbec** a fitness a muži (1) nemám s tím problém, jako teďka ten Marián Lebe . teda Kristián Lebeděv, to je teďka můj velkej favorit, prostě . je to sice namyšlenej boreček, ale dobře . má na to to, dělá to jako dobře, má dobrej marketing, dobře to vypadá, nemyslím si, že dělá něco, co by vypadalo **přihřátě**, myslím, že má spoustu . mezi chlapama, to samý Grešilov a prostě kdo **to** umí **dobře prezentovat** a nebere si k tomu **latexový trenýrky**, tak prostě je **king**, jako.

L: Jo . takže třeba takovej Steven **Retchless**?

O2: No, to je prostě (1) to už je show, prostě jako, jo, to není . já ho neobdivuju. Jako je to show, ale **není to sportovec**, jakože . u mě to není sportovec, **je to showman**. Asi tak. (1) **I když** samozřejmě ty **náročně věci dělá**, všechno zvládá, ale beru ho z pozice jako showmana. Jo, jako (1) **chlapa v latexu** a **na podpatkách**, to je samozřejmě **hnus fialovej**, co si budem povídat.

Zde je obzvláště zajímavé, jakým způsobem respondentka rozděluje pojmy „pole dance“ a „pole fitness“. Pole fitness je silové cvičení, zaměřené na sportovní složku a na sebezdokonalování, zatímco pole dance je zaměřen především na estetickou stránku. Proto to první náleží mužům, to druhé však nikoliv.

I tato lektorka pole dance/fitness, která preferuje onu „fitness“ stránku, je do jisté míry tolerantní k eroticky laděným projevům v podání žen, u mužů je to však pro ni nepřijatelné. Steven Retchless, který tančí v latexu a na podpatcích, podle ní není sportovec, a to i přesto, že zvládá některé náročné triky. Je prostě showman, který se snaží svým vystoupením bavit, ne držet krok se sportovní elitou.

L: A učila bys **chlapečky** pole dance? Jako kluky malý?

O3: (2) Chinese pole

L: Chinese pole.

O3: **Oblečený a Chinese pole.** [Asi bych nechtěla (1) asi bych spíš svého

L: [Jo, jako takže asi bys ne...

O3: budu mít chlapečka, bude se jmenovat František, třeba, tak **nebudu chtít, aby František třeba běhal v trenýrkách a lezl po tyči, pořídím mu hezký tepláčky a hezkou rozepnutou košili** a dostane Chinese pole.

L: Jo, jasně.

O3: **At' je oblečenej, at' se učí pánský prvky**, ale nebudu chtít, aby nosil . já nevím, [prostě...

L: /hm/

[Jo, hm.

O3: Případá mi to (1) je divný říct **zženštilý**, to **mně homosexuálové** vůbec **nevaděj, ale** připadá mi, že **to není úplně tak jako (1), jak bych si to představovala.**

Téma dětí a jejich možného praktikování pole dance/fitness je obecně jedním z nejkontroverznějších témat tohoto umění/sportu. U malých dívek většinou vede ke slut-shamingu, u chlapců je toto téma ale ještě kontroverznější. Vést chlapce k tanci na tyči, to je vnímáno jako něco nebezpečného, protože by to mohlo zásadním způsobem ohrozit chlapcův vývoj ke „zdravé“ mužské identitě. Když je na toto téma respondentka dotázána, nachází záchranu v příbuzné disciplíně, a to v „Chinese pole“, která se liší tím, že je povrch tyče pogumován, díky čemuž je možné provádět na ní triky i v oblečení, aniž by

praktikující ztratili „grip“. Tato disciplína je častěji prováděna muži. Respondentka ji tedy považuje za přijatelnou variantu, kterou by byla ochotná učit svého případného syna.

O4: Zas na druhou stranu si myslím, že pro spoustu lidí **je to** fakt **o té ženskosti**, třeba o (2) myslím ty lidi, kteří to dělají, jo, že to je prostě pro (1) takový (2) že se u toho prostě cítí sexy, ženský, jo, **je to** pro ně takový **sebevvyjádření** tady v tomhle a zatím mám trochu strach, jestli se to potom tím, jakoby.

L: /hm/

O4: No, že potom se to třeba bude aji jakoby drezúrovat soutěžně od malička, nebo jako . jo, a že vlastně to ztratí takovou tu radost z toho, jo, že ty holky prostě . my to taky děláme žejo . že **ukazujem, že sme holky, voblečem si ty boty a nějakej sexy kostým** a prostě tancujem, jo, jako že (2) i to je vlastně, si myslím, je na pole dance to skvělý, že prostě to hrozně **posiluje to sebevědomí těch holek**. Což vidím prostě každé den. (2) No takže prostě to se bojím trošku, aby se z toho nevytratilo, protože si myslím, že díky tomu . **díky tomu** si ten pole dance získal strašně **moc příznivců**.

Zde se respondentka vrací k představě pole dance jako disciplíny určené primárně pro ženy, která slouží hlavně k posílení jejich sebevědomí a prožitku. Zde se projevují repertoáry „osvobození“ a „posílení“ a ukazuje se, jak mohou interagovat s repertoárem normativního procesu, ustavujícího maskulinitu a femininitu. Respondentka vyjadřuje obavu, že výraznější institucionalizace pole dance/fitness a s ním i neodmyslitelné vyšší zapojení mužů by mohlo vzít ženám tento nástroj hledání jejich síly a (ženské) identity.

3.6.6. Prostředek uměleckého vyjadřování

O1: Mně to prostě přijde **jako ostatní tance**, je to prostě **taky umění**. Ukazuje se tam, jestli máš na tyhle věci **talent**, ne jako jenom jestli seš silná, umíš Iron X a tak jako, ale . ale **jak** to **umíš** zakomponovat do celku toho vystoupení. Jako **umět** to udělat dobrý jako celek, to je prostě **umění**. Musíš **cítit hudbu**.

O2: Já to lidem popisuju různě. Jako sport i jako **umění**. Snažím se jim ukázat, že to fakt není prdel.

Poslední významová struktura v analyzovaných rozhovorech vyskytuje sporadicky, nicméně mluvčí ji využívají k posílení účinků ostatních diskurzů, prostřednictvím kterých

k pole dance/fitness referují. Například k posílení legitimizačního potenciálu této činnosti v případě diskurzu pole dance/fitness jakožto regulérní sportovní disciplíny.

4. ZÁVĚR

Cílem této práce bylo upřít bližší pozornost na (ne)možnosti subverzivní reartikulace normativních preskripcí genderových vztahů, které se v souvislosti s fenoménem pole dance a fitness vynořují. V úvodu práce jsem se nejprve pokusila tento fenomén zevrubněji představit, přičemž jsem kladla důraz na kritiku mainstreamové reprezentace „tance na tyči“ jakožto aktivity spojované výhradně se striptýzovými kluby a sexuálním průmyslem. Snažila jsem se naopak upřít pozornost na tento fenomén jakožto na variabilní činnost, která může být nástrojem odlišných, vzájemně se vylučujících cílů. Tento paradox ilustruje protiklad v naší kultuře zažitého obrazu striptérky u tyče s obrazem mistra Mallakhabu, tradičního indického cvičení na dřevěném kůlu, jehož provozování je výhradní doménou mužů.

V další části práce shrnuji obsah výzkumů, které na toto téma byly v minulosti již realizovány. Všechny tyto studie tematizují pole dance/fitness jako projev širšího fenoménu označovaného jako „mainstreamizace sexu“ nebo „striptýzová kultura“ (Atwood, 2009; Holland, 2010). Přestože se nepochybně jedná o relevantní příklad způsobu, jak tento fenomén zkoumat, doplnila jsem tento kontext návrhem zkoumat pole dance/fitness rovněž z perspektivy účasti žen ve sportu, neboť se domnívám, že tato konceptualizace může výzkumy na dané téma výrazně obohatit.

Práce je teoreticky zakotvena v poststrukturálních feministických teoriích, které se vymezují proti esencialistickým pojetím genderu. Identitu subjektu chápou nikoli jako biologickou či sociální danost, nýbrž jako zcela nestabilní průsečík neustálého působení diskurzů přítomných v daném sociokulturním okruhu.

Inspirována zejména konceptem poslušného těla Michela Foucaulta a teorií performativního aktérství Judith Butler jsem se pokoušela metodou poststrukturální diskurzivní analýzy podrobně rozebrat výpovědi šesti žen, (spolu)majitelek tanečních studií specializovaných na výuku pole dance a fitness a najít tak odpověď(i) na výše nastíněnou základní výzkumnou otázku. Výběr těchto šesti žen nebyl náhodný, nýbrž vycházel z mého předchozího (několikaletého) zúčastněného pozorování komunity osob, jež se „tanci na tyči“ věnují.

Po čas celé práce jsem dbala na etiku výzkumu a důslednou reflexi vlastní výzkumné pozicionality vůči této aktivitě, kterou jsem v minulosti po dobu několik měsíců sama provozovala.

Ve výpovědích mnou oslovených žen jsem izolovala celkem šest diskurzů (významových struktur), prostřednictvím kterých se tyto ženy k pole dance a fitness vztahují, a jimiž rámuji svoji zkušenost: 1) Prostředek osvobození, 2) Prostředek utváření transgresivního těla, 3) Prostředek ukotvování normativní femininity a maskulinity, 4) Prostředek sexuální exprese, 5) Regulérní sportovní disciplína a 6) Prostředek uměleckého vyjádření. Subverzivní potenciál se mi přitom podařilo odhalit pouze u prvních dvou. Z analýzy je však patrné, že je vždy nutné brát v potaz kontext, v jakém konkrétní mluvčí tyto diskurzy ve svých promluvách ožívají.

5. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

- Allen, Kerry Louise. 2011. *Poles apart? Women Negotiating Fertility and Feminism in the Fitness Pole Dancing Class*. Nepublikovaná dizertační práce. Nottingham: Faculty of Social Sciences, Law and Education, University of Nottingham.
- Attwood, Feona. 2009. „Introduction: The Sexualization of Culture.“ In Attwood, Feona (ed.). *Mainstreaming of Sex. The Sexualization of the Western Culture*. London: I. B. Tauris, s. xiii-xxiv.
- Bahri, Jacenta. 2012. „Fun, Fitness, Fantasy: Consuming Pole Dancing Classes as an ‚Empowering‘ Gendered Leisure Practice.“ In Manitoba Anthropology. The Journal of the University of Manitoba Anthropology Students' Association, Volume 30, November 5, 2012: 1-11.
- Bourdieu, Pierre. 2000. *Nadvláda mužů*. Přeložila Věra Dvořáková. Praha: Karolinum.
- Burke, Michael. 2001. *Sport and Traditions of Feminist Theory*. Nepublikovaná dizertační práce. Wellington: Victoria University.
- Butler, Judith. 1990. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. London and New York: Routledge.
- Dreyfus, Hubert, Rabinow, Paul. 2010. *Michel Foucault*. Praha: Herrmann & synové.
- Evans, Adrienne, Sarah Riley, Avi Shankar. 2010. „Technologies of Sexiness: Theorizing Women's Engagement in the Sexualization of Culture.“ In *Feminism & Psychology*, February 2010, 20(1): 114-131.
- Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy. 2013. „Pokyny pro vypracování diplomové práce“ [online]. [cit. 12. prosince 2013]. Dostupné z: <<http://moodle.fhs.cuni.cz/mod/folder/view.php?id=5548> >
- Foucault, Michel. 1996. „Subjekt a moc.“ In Foucault, Michel. *Myšlení vnějšku*. Praha: Herrmann & synové, s. 195-226.
- Foucault, Michel. 1999. *„Dějiny sexuality I“*. Praha: Herrmann & synové.
- Foucault, Michel. 2009a. *Dohlížet a trestat*. Praha: Dauphin.

Foucault, Michel. 2009b. „Přednáška ze 17. ledna 1979.“ a „Přednáška z 28. března 1979.“ In *Zrození Biopolitiky*, Brno: CDK, s. 35-55 a 231-250.

Fulka, Josef. 2002. „Od interpelace k performativu (feminismus a konstrukce rodové identity).“ In *Sociální studia* 7: 29-50.

Guba, Egon G., Yvonna S. Lincoln. 1994. „Competing Paradigms in Qualitative Research.“ In Denzin, Norma K., Yvonna S. Lincoln (eds.). *Handbook of qualitative research*. London: SAGE Publications, s. 105-117.

Halberstam, Judith. 2005. „What’s that smell? Queer temporalities and subcultural lives.“ In *a Queer Time and Place. Transgender Bodies, Subcultural Lives*. London/NY: NYUP, s. 152-188.

Hol-ky-do-to-ho. FEMA. Feministický magazín č.2/ročník 1, 2010. Brno: Nora, o.p.s. a Nesehnutí.

Holland, Samantha, Feona Attwood. 2009. „Keeping Fit in Six Inch Heels: The Mainstreaming of Pole Dancing.“ In Attwood, Feona (ed.). *Mainstreaming of Sex. The Sexualization of the Western Culture*. London: I. B. Tauris, s. 165-181.

Holland, Samantha. 2010. *Pole dancing, Empowerment and Embodiment*. London and New York: Palgrave Macmillan.

hooks, bell. 2008. „Introduction. The heartbeat of cultural revolution“ In *Outlaw Culture. Resisting representations*. London: Routledge, s. 1-8.

Hopf, Christel. 2004. „Qualitative Interviews. An Overview.“ In Flick, Uwe, Ernst von Kardorff, Ines Steinke (eds.). *A Companion to Qualitative Research*. London: SAGE, s. 203-208.

Jarkovská, Lucie, Jolana Navrátilová. 2004. „Mýtus krásy.“ In Formánková, Lenka, Kristýna Rytířová (eds.). *ABC feminismu*. Brno: Nesehnutí, s. 129 – 137.

Josephine. 2010. „Ignorance is bliss? The reality of ‚pole fitness‘“ [online]. *Gender Agenda* [cit. 2. června 2013]. Dostupné z: <<http://www.gender-agenda.org.uk/discuss/306/ignorance-is-bliss-the-reality-of-pole-fitness/>>

K. 2013. „Pole Dancing and Slut Shaming“ [online]. [cit. 2. června 2013]. Dostupné z: <<http://www.mookychick.co.uk/feminism-politics/feminism/pole-dancing-and-slut-shaming.php>>

Kelley, Sheila. 2003. *The S Factor: Strip Workouts for Every Woman*. New York: Workman Publishing Company.

Knotková-Čapková a kol. 2007. *Stylistika, argumentace a akademické psaní. Praktická příručka pro práci v seminářích*. Praha: Katedra genderových studií FHS UK.

Kolářová, Kateřina. 2009. „Gendered Metaphors of Disability: On Intersections of Gender and Disability.“ In Knotková-Čapková, Blanka (ed.). *Ročenka Katedry genderových studií FHS UK Praha. Praha 2007-2008*, s. 129-148.

Leierová, Martina. 2013. „Hledáme štěstí na tyči.“ *Lidové noviny*, 12.-13. ledna 2013, Příloha Relax: s. I-II.

Levy, Ariel. 2005. *Female Chauvinist Pigs: Women and the Rise of Raunch Culture*. New York: Free Press.

Lišková, Kateřina. 2004. „Hodné holky se dívají jinak aneb Feministické spory o pornografii.“ In Formánková, Lenka a Kristýna Rytířová (eds.). 2004. *ABC feminizmu*. Brno: Nesehnutí, s. 138-148.

Lišková, Kateřina. 2007a. „Po čem ‚žena‘ touží? Přepisování binarit ve feministické pornografii“ [online]. In *Cinepur*, č. 57, červen 2007 [cit. 2. června 2013]. Dostupné z: <<http://www.cinepur.cz/article.php?article=1228>>

Lišková, Kateřina. 2007b. „Pornografie: symbolická a performativní moc textu.“ In Heczková, Libuše a kol. (eds.). 2007. *Vztahy, jazyky, těla*. Praha: FHS UK, s. 313-325.

Lykke, Nina. 2010. *Feminist Studies. A Guide to Intersectional Theory, Methodology and Writing*. New York: Routledge.

MacDonald, Nancy. 2001. „Constructive Destruction: Graffiti as a Tool for Making Masculinity“. In *The Graffiti Subculture: youth, masculinity, and identity in London and New York*. London: Palgrave Macmillan, s. 94-150.

Matonoha, Jan. 2004. „Feminismus a bezpředsudkové myšlení?“ táže se udiveně Petra Konrádová v Reflexu. „Žurnalismus a nepředsudečné myšlení?“ nepodivuji se příliš... Zběžná prohlídka inventáře myšlenkových a rétorických figur žurnalismu“ [online]. Britské listy [cit. 2. června 2013]. Dostupné z: <<http://blisty.cz/art/20823.html>>

Matonoha, Jan. 2005. „Ženy a věda: feministické epistemologie a kritika vědeckého diskurzu.“ In Marcela Linkova, Alice Červinkova (eds.). Myšlení hranic. Genderové pohledy na racionalitu, objektivitu a vědoucí subjekt. Praha: Sociologický ústav AV ČR, s. 25-37.

Matonoha, Jan. 2010a. „Gender, jako obvykle, odhaluje slepé skvrny našeho myšlení. ‚Friendly fire‘: přátelská polemika s Petrem A. Bílkem [online]. Britské listy [cit. 2. června 2013]. Dostupné z: <<http://blisty.cz/art/52915.html>>

Matonoha, Jan. 2010b. „Říše znaků a hájemství neideologické řeči Jakuba Češky [online]. Britské listy [cit. 2. června 2013]. Dostupné z: <<http://blisty.cz/art/53034.html>>

McNair, Brian. 2009. „From Porn Chick to Porn Fear: The Return of the Repressed?“ In Attwood, Feona (ed.). *Mainstreaming of Sex. The Sexualization of the Western Culture*. London: I. B. Tauris, s. 55-73.

McRuer, Robert. 2002. Compulsory Able-Bodiedness and Queer/Disabled Existence. In Snyder, Sharon, Rosemarie Garland-Thompson, Branda Jo Brueggemann (eds.). *Disability Studies. Enabling the Humanities*. New York: MLA, s. 88-99.

Meyer-Lorenz, Dagmar. 2005. O politice lokace: strategie používané ve feministické epistemologii a jejich význam pro výzkum prováděný z feministické perspektivy. In: *Myšlení hranic: Genderové pohledy na racionalitu, objektivitu a vědoucí subjekt*. Praha: Sociologický ústav AVČR, s. 69-88

Parusniková, Zuzana. 2000. Biomoc a kult zdraví. In: *Sociologický časopis*, XXXVI, (2/2000), s. 131-141

Petr, Jaroslav: *Nespravedlivá olympiáda aneb kdo je a kdo není žena?* (2012, Lidovky.cz). Dostupné z: <<http://jaroslavpetr.bigblogger.lidovky.cz/c/280955/Nespravedлива-olympiada-aneb-kdo-je-a-kdo-neni-zena.html>>

Radway, Janice A. [1984] 2007. „Čtení romancí: ženy, patriarchát a populární literatura.“ Přeložily Zuzana Pavlíčková a Hana Štráchalová. In Oates-Indruchová Libora (ed.). *Ženská literární tradice a hledání identit: Antologie angloamerické feministické literární teorie*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).

Ramazanoglu, Caroline a Janet Holland. 2004. „Introduction“ a „Choices and decisions. Doing a feminist research project.“ In *Feminist methodology: challenges and choices*. London: SAGE, s. 1-16 a 145-164.

Reeves, Scott, Ayelet Kuper, Brian D. Hodges. 2008. „Qualitative research methodologies: ethnography.“ In [BMJ Articles on Qualitative Research methodology](#), August 2008, 337: 512-514.

Reinharz, Shula. 1992. *Feminist methods in social research*. New York: Oxford University Press.

Renzetti, Claire M., Daniel J. Curran. 2003. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum.

Ringrose, Jessica, Renold, Emma: Slut-shaming, girl power and ‘sexualisation’: thinking through the politics of the international SlutWalks with teen girls. In *Gender and Education*, Volume 24, Issue 3, str. 333-343

Smolíková, Eva. 2012. „Rozhovor s nezávislou pole dance tanečnicí Josefinou Caruso“ [online]. In *Taneční Magazín*, Zář 2012 [cit. 2. června 2013]. Dostupné z: <<http://www.tanecnimagazin.cz/2012/09/10/rozhovor-s-nezavislou-pole-dance-tanecnici-josefinou-caruso/>>

Škubalová, Tereza. 2008. *Ženské bytí jako bytí viděné? Zakoušení vlastního těla u fyzicky aktivních žen. Nepublikovaná diplomová práce*. Brno: FSS MU.

Thorton, Sarah. 1996. "The Distinction of Cultures Without Distinction" a "Exploring the Meaning of the Mainstream". In Thorton, Sarah. 1996. *Club Cultures: Music, Media and Subcultural Capital*. Hanover/London: University Press of New England, s. 1-25 a 87-115.

Tucker, Marcia. 2002. „Zlobivé holky“. In Pachmanová, Martina (ed.). *Neviditelná žena. Antologie současného amerického myšlení o feminizmu, dějinách a vizualitě*. Přeložila Lucie Vidmar a Martina Pachmanová. Praha: OWP, s. 279-316.

Valdrová, Jana, Blanka Knotková-Čapková, Pavla Paclíková. 2010. Kultura genderově vyváženého vyjadřování. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Ve sportu zvítězí jen ten nejlepší. Měsíčník newsLetter 05/2009. Praha: NKC - ženy a věda.

Walter, Natasha. 2010. Living Dolls. The Return of Sexism. London: Virago.

Warner, Michael. 1999. „The Ethics of Sexual Shame“ In Warner, Michael. The Trouble with Normal: Sex, Politics, and the Ethics of Queer, Cambridge: Harvard University Press, s. 1-40.

Whitehead, Kally, Tim Kurz. 2009. „Empowerment‘ and the Pole: A Discursive Investigation of the Reinvention of Pole Dancing as a Recreational Activity.“ In Feminism & Psychology, May 2009, 19: 224-244.

Willig, Carla. 2008. „Discourse analysis.“ In Smith, Jonathan A. (ed.). Qualitative Psychology. A Practical Guide to Research Methods (Second Edition). London: SAGE Publications Ltd., s. 159-183.

Zábrodská, Kateřina. 2009. Variace na gender. Poststrukturalismus, diskurzivní analýza a genderová identita. Praha: Academia.

Zábrodská, Kateřina. 2010. „Diskurzivní analýza v soudobé sociální psychologii: teorie, koncepty a aplikace.“ In Československá psychologie (54/3): 249-262.

Zábrodská, Kateřina. 2010. „Diskurzy, pozice a praktické ideologie: utváření identit v sociální interakci.“ In Zábrodská, Kateřina, Ivo Čermák (eds.). 2010. Kvalitativní přístup a metody ve vědách o člověku IX. Individualita a jedinečnost v kvalitativním výzkumu. Praha: Psychologický ústav Akademie věd ČR, v.v.i., s. 114-123.

Webové stránky:

www.facebook.com

www.youtube.com

www.studioveena.com

www.google.com

www.wikipedia.com

6. PŘÍLOHA

Příloha: Transkripční notace

Převzato (doslovně) podle specifikace Zábrodské (Zábrodská, 2009):

Hranaté závorky označují překrývání promluv:

A: Takže ty [jsi měla pocit

B: to si nejsem jistá

Rovnítko na konci jedné promluvy a na začátku promluvy následující označuje plynulou návaznost výroků, až jejich překrytí:

A: Bylo to správné rozhodnutí =

B: = přesně tak, přesně tak

Číslo v kulaté závorce označuje délku pauzy v sekundách:

A: Já si myslím, že to (2) tak ve skutečnosti nebylo.

Tečka uprostřed promluvy označuje zadržnutí v řeči:

A: Nechtěli jsme to slib . slibovat

Dvě hranaté závorky označují vynechaný text:

[]

Slova napsaná v hranatých závorkách obsahují informace dodané autorkou, například informace o způsobu doručení výroku:

A: Skutečně? [smích]

Text mezi dvěma lomítky označuje citoslovce:

A: /hm/

Tři tečky označují neuzavřený výrok:

A: Tím myslíš...?